

Zenta Anspoka, Maija Miņina

LATVIEŠU VALODA

mazākumtautību skolā

5. klase

Skolotāja grāmata

Metodiskais līdzeklis
komplektā ar mācību grāmatu
«Latviešu valoda 5. klasei mazākumtautību skolā»
Zenta Anspoka, Maija Miņina
ISBN 978-9984-815-20-6

Apstiprinājusi Latvijas Republikas
Izglītības un zinātnes ministrija
2009. gadā

Latviešu valodas aģentūra

Saturs

Priekšvārds	3
1. Latviešu valodas mācību programma	5
1.1. Latviešu valodas mācību mērķis un uzdevumi	5
1.2. Latviešu valodas mācību saturs	8
2. Latviešu valodas mācību satura apguves metodiskais nodrošinājums	12
2.1. Latviešu valodas mācību līdzekļu komplekts, tā vispārīgs raksturojums	12
2.2. Latviešu valodas mācību satura apguves plānojums	16
3. Latviešu valodas mācību sasniegumu vērtēšanas sistēma	34
Izmantotā literatūra	41
Pielikumi	42

UDK 811.174 (072)

Be 613

Projekta vadītāja *Skaidrīte Ivanišaka*

Māksliniece *Evija Stukle-Zuitiņa*

Redaktore *Ilze Zvaigzne*

Tehniskā redaktore *Ilga Klotiņa*

Maketētājs *Edgars Švanks*

Recenzenti: *Arvils Šalme, Svetlana Neilande*

Darba autortiesības ir aizsargātas saskaņā ar LR likumu „Par autortiesībām un blakustiesībām”.
Darba publicēšana jebkurā drukātā vai elektroniskā formā, kopumā vai pa daļām, tā izdošana,
izplatīšana masu saziņas līdzekļos, kā arī kopēšana ir stingri aizliegta bez LVA rakstiskas piekrišanas.

© 2009, LVA

ISBN 978-9984-815-21-3

Priekšvārds

Latviešu valoda Latvijas teritorijā ir valsts valoda, un ikvienam valsts iedzīvotājam to jāprot ne tikai lietot saziņā atbilstīgi saziņas situācijai, bet arī rūpēties par tās kultūrvērtības saglabāšanu un tālāk attīstību.

Lai īstenotu Latvijas izglītības mērķi nodrošināt uz zināšanām balstītas, demokrātiskas un sociāli integrētas sabiedrības veidošanos mūža garumā, sekmētu Latvijas iedzīvotāju konkurētspējas paaugstināšanos un iekļaušanos Eiropas izglītības un darba telpā, kā arī palīdzētu saglabāt un attīstīt Latvijai raksturīgas kultūras vērtības daudz kultūru sabiedrībā (*Latvijas nacionālās attīstības plāns 2007–2031, 2006*), dažādās izglītības pakāpēs un dažādos vecumos īpaša vērība tiek pievērsta arī latviešu valodas kā otrās valodas apguvei.

Ja pirmsskolas izglītības programmās bērns tiek pakāpeniski un pēctecīgi radināts uzvert latviešu valodas kā otrās valodas skanējumu, saprast saziņā biežāk lietotus runas modeļus un atbilstīgi reaģēt, tad pamatizglītības programmās latviešu valoda ir *sistēmisks kurss*, kurā skolēns apzināti mācās pareizrūnas un pareizrakstības likumsakarības, apgūst zināšanas par latviešu valodas vietu citu valodu starpā un patstāvīgi izmanto latviešu valodu kā mācīšanās līdzekli, apzinās tās lomu savas kultūras un karjeras, un visas valsts attīstībā.

Atbilstīgi mazākumtautību izglītības procesa organizācijas pamatnostādņiem Latvijas Republikas Ministru kabineta *Noteikumos par valsts standartu pamatizglītībā un pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem* (nr. 1027, 10. pielikums, 19.12.2006.) latviešu valoda 5. klasē skolās, kas īsteno mazākumtautību izglītības programmas, ir *integrēts kurss*, kurā veselumā apvienots literatūras kā mākslas jomas un valodas mācības kā valodu jomas saturs. Literatūras un valodas mācību saturs to savstarpējā saistībā sekmē skolēna personības attīstību un tāda zināšanu un prasmju līmeņa apguvi, kas ļauj literatūru un valodu izmantot, lai pašapliecinātos daudz kultūru sabiedrībā un sekmīgi apgūtu citu mācību priekšmetu saturu.

Viens no būtiskākajiem latviešu valodas kā otrās valodas mācību procesa organizācijas nosacījumiem ir nodrošināt saistību ar citu mazākumtautību izglītības programmā paredzēto mācību priekšmetu saturu, īpaši to, kas atbilstīgi konkrētās izglītības programmas variantam tiek apgūti bilingvāli.

Tā kā valoda pamatizglītības procesā ir ne tikai mācību priekšmets, bet arī mācīšanās līdzeklis, tad tikai pēctecīga un mērķtiecīga darbība garantē veiksmīgu rezultātu, jo „mūsdienās laba izglītība ir katra indivīda spēks, bet valoda ir atslēga, lai iegūtu šo spēku” (*Ramsey, 2004, 78*).

Lai palīdzētu latviešu valodas skolotājiem plānot pedagoģisko procesu, piedāvātu idejas viņu radošās darbības rosināšanai, izveidots metodisks izdevums „Latviešu valoda 5. klasē skolā, kas īsteno mazākumtautību izglītības programmu. Skolotāja grāmata”. Metodiskais izdevums ir daļa no mācību līdzekļu komplekta „Latviešu valoda 5. klasē. Mācību grāmata”, „Latviešu valoda 5. klasē. Darba burtnīca”.

Minētā metodiskā izdevuma **pirmajā daļā** piedāvāta autorprogramma latviešu valodas apguvei mazākumtautību skolas 5. klasē. Programmā raksturots latviešu valodas mērķis un uzdevumi, atklāta latviešu valodas kā integrēta kursa apguves secība, paredzot arī stundu skaitu konkrēta mācību satura apguvei, plānotais rezultāts atbilstīgi latviešu

valodas un literatūras pamatizglītības standartam skolām, kas īsteno mazākumtautību izglītības programmas (www.isec.gov.lv/ izglītības saturs), norādes par mācību saturu, ko ieteicams pilnveidot caurviju, un akcentēta starppriekšmetu saikne. Autorprogramma pilnā mērā atspoguļo mācību priekšmeta standarta prasības.

Metodiskā izdevuma **otrajā daļā** raksturoti latviešu valodas mācību programmas īstenošanai paredzētie līdzekļi, sniegts mācību satura izvēles didaktiskais pamatojums. Lai palīdzētu skolotājam plānot savu profesionālo darbību, piedāvāts mācību satura plānojums pa stundām. Vienlaicīgi norādīts, kurš mācību grāmatas (MG), darba burtnīcas (DB) vai skolotāja grāmatas (SG) pielikumā ievietotais saturs paredzēts konkrētām stundām. Sniegti arī īsi metodiski komentāri par to, kam pievēršama uzmanība, norādīta informācija par papildu resursiem u.c.

Trešajā daļā dots ieskats, kā pedagoģiskajā procesā vērtējami skolēnu mācību sasniegumi latviešu valodā, piedāvāti kritēriji skolēnu sasniegumu vērtēšanai, rakstu darbu noformēšanai.

Metodiskā izdevuma **nobeigumā** ir tā tapšanas procesā izmantotās literatūras saraksts, kā arī pielikumi. **Pielikumos** ievietotā papildu materiāla īss raksturojums atrodams otrajā nodaļā.

Metodiskā izdevuma autores ir Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības augstskolas profesore, pedagoģijas doktore Zenta Anspoka un Salaspils 2. vidusskolas latviešu valodas skolotāja Maija Miņina.

Metodiskais izdevums un mācību līdzekļu komplekts sagatavots un izdots ar Latviešu valodas apguves valsts aģentūras (LVAVA) metodisko un finansiālo atbalstu.

1. Latviešu valodas mācību programma

Latviešu valodas mācību programma 5. klasei skolās, kas īsteno mazākumtautību izglītības programmas, izstrādāta saskaņā ar Latvijas Republikas Izglītības likumu, 2006. gada 19. decembra Latvijas Republikas Ministru kabineta *noteikumiem Nr. 1027 „Noteikumi par valsts standartu pamatizglītībā un mācību priekšmetu standartiem”* (10. pielikums). *Latviešu valodas un literatūras mācību priekšmeta standartu 1.–9. klasei mazākumtautību izglītības programmās* u.c. normatīvajiem aktiem. Vērā ņemti arī ieteikuma rakstura materiāli (*Latviešu valoda un literatūra 1.–9. klasei skolām, kas īsteno mazākumtautību izglītības programmas, mācību programmas paraugs* u.c.), kā arī teorijas par indivīda attīstību daudz kultūru sabiedrībā, valodu kā domāšanas, saziņas, pasaules izzināšanas u.c. līdzekli, par valodas un literatūras integrācijas iespējām pedagoģiskajā procesā (*Ans-poka, 2008; Bank, 2005; Dirba, 2006; Gavriļina, Vulāne, 2008; Lieģeniece, 1999; Ramsey, 2004; Tiļļa, 2005; Маслова, 2001 u.c.*), teorijas par otrās valodas mācību didaktiku Latvijā (*Nau, 2002; Šalme, 2006; Lazdiņa, 2006*), par pusaudžu vecuma bērnu fizioloģiskajām, psiholoģiskajām un sociālajām attīstības īpatnībām un to ietekmi uz mācīšanās pieredzes veidošanos (*Svence, 1999; Абрамова, 2002; Краўз, 2000*).

Latviešu valodas mācību programma 5. klasei veidota tā, lai skolēns, izmantojot iepriekšējās klasēs apgūto pieredzi, varētu pilnveidot prasmi klausīties, runāt, lasīt un rakstīt latviski, apgūtu arī jaunas zināšanas par literārajiem žanriem, valodas likumsakarībām un mācītos tās izmantot saziņā, veidotu analītiski vērtējošu attieksmi pret valodu un literatūru kā individuālu, etnisku un pasaules vērtību.

Latviešu valodas mācību programma 5. klasē paredzēta 140 mācību stundām (4 mācību stundas nedēļā).

1. 1. Latviešu valodas mācību mērķis un uzdevumi

Mācību mērķis

Paplašināt skolēna pieredzi izmantot latviešu valodu kā otro valodu komunikācijā un izpratni par literatūras un valodas lomu pašattīstībā un sabiedrības integrācijas nodrošināšanā.

Mācību priekšmeta uzdevumi

1. Pilnīgot prasmes izprast un praksē izmantot dažādas saziņas funkcijas (izziņas, ekspresīvās, socializācijas, sociālās kontroles, regulatīvās u.c.) un saziņas veidus atbilstīgi saziņas mērķim.
2. Turpināt pilnīgot izpratni par latviešu valodu kā zīmju sistēmu, lai nodrošinātu jēgpilnus, precīzus un pareizus izteikumus mutvārdu un rakstu runā.
3. Mācīt patstāvīgi iegūt informāciju dažādu žanru tekstos, tos analizēt un vērtēt no satura un mākslinieciskās izteiksmes viedokļa.
4. Veidot izpratni par latviešu u.c. tautu folklorā un literatūrā ietvertajām kultūrvērtībām.
5. Pilnveidot izpratni par latviešu valodas apguves un izmantošanas daudzveidīgām iespējām, lai turpinātu mācīties patstāvīgi pilnīgot savas valodas prasmes un lietot valodu citu mācību priekšmetu apgūvē.

Latviešu valodas mācību saturs izvēlēts, ņemot vērā vairākus savstarpēji saistītus vispārdidaktiskus un lingvodidaktiskus nosacījumus.

Pirmkārt, programmas autores respektē pamatizglītības standartā „*Latviešu valoda un literatūra skolām, kas īsteno mazākumtautību izglītības programmas*” noteikto obligāto latviešu valodas mācību saturu un skolēna valodas kompetences, komunikatīvās kompetences, sociokultūras kompetences un valodu mācīšanās kompetences apguvi to *savstarpējā saistībā* (www.isec.gov.lv/ izglītības saturs).

Otrkārt, programmā ņemts vērā dzimtās valodas un literatūras kā divu patstāvīgu mācību priekšmetu standartos ietvertais obligātais mācību saturs. Šāda nostādne svarīga, lai skolēns varētu izmantot dzimtās valodas sistēmas likumsakarības arī latviešu valodas kā otrās valodas apgūvē, vai arī dažkārt otrādi. Paredzēts, lai zināšanas par krievu vai cita etnosa tradicionālo kultūru un literatūru varētu izmantot labākai latviešu folkloras, daiļliteratūras, publicistikas u.c. darbu izpratnei, kopīgā un atšķirīgā saskatīšanai, analītiski vērtējošas attieksmes veidošanai pret valodu un literatūru kā kultūrvērtībām.

Treškārt, izvēloties saturu un paredzot metodiku tā apguvei, programmā ievērotas arī citu 5. klasē paredzēto mācību priekšmetu satura apguves prasības, lai tādējādi skolēns varētu sekmīgāk valodu izmantot kā līdzekli šo priekšmetu satura apguvei un mācītos veidot starpkultūru dialogu. Starpkultūru dialogs ir svarīga prasme, lai spētu dzīvot daudz nacionālā valstī, izkopt iecietību, cieņu citam pret citu, harmonizēt nacionālās attiecības, atzīt mūsu garīgās un materiālās pasaules daudzveidību (*Gavriļina, Vulāne, 2008*).

Daži paskaidrojumi, lai būtu ērtāk lietot latviešu valodas mācību programmu.

- Tā kā latviešu valodas mācību satura didaktiskā pamatvienība ir *teksts*, tad programmā ietvertais mācību saturs sakārtots tematiski. Temati izvēlēti, pēctecīgi turpinot paplašināt skolēna pieredzi par dabas, sabiedrības un indivīda attīstības likumsakarībām mainīgos sociālos apstākļos. Programmā ietverti četri temati un vairāki apakštemati. Apakštemati palīdz precizēt temata ietvaros paredzēto tekstu saturu, apgūstamo literatūras vai valodas mācības saturu.
- Mācību priekšmeta programmas tematu un apakštematu ietvaros skolēns sistēmiski apgūst valodas mācību, sākot no saziņas procesa vispārīgām likumsakarībām (saziņas mērķis, līdzekļi, saziņas veidi u.c.), virzās uz padziļinātu izpratni par tekstu, tā svarīgākajām pazīmēm, teikumiem pēc izteikuma mērķa un uzbūves (5. klasē apgūst vienkārša teikuma sintaksi), vārda kā valodas pamatvienības leksisko nozīmi, vārda gramatiskajām formām teikumā un tekstā (lietvārda, īpašības vārda, skaitļa vārda lietojums mutvārdu un rakstu runā). Paralēli tam skolēns mācās lietot arī dažādus darījumtekstus un citus tekstus (sludinājums, maršruta apraksts, grāmatu katalogs, kalendārs, telegramma, īsziņa, vēstule, ielūgums, afiša). Tieši šos tekstus atbilstīgi mācību priekšmetu standartu prasībām un 5. klašu programmas paraugam paredzēts lietot sociālo zinību, svešvalodu u.c. mācību priekšmetos.
- Katra temata ietvaros plānots apgūt izpratni arī par atsevišķiem literatūras teorijas jautājumiem un valodas mācības jautājumiem. Literatūras teorija (salīdzinājums, mīkla, anekdote u.c.) paredzēta, lai skolēns kļūst vērīgāks teksta lasītājs, mācās tekstu analizēt no dažādiem viedokļiem, iegūto pieredzi izmanto arī savu tekstu veidošanā.
- *Slīprakstā pie mācību satura norādīts tas mācību saturs, kas minētā temata ietvaros atkārtojams no iepriekšējā latviešu valodas mācību posma.*

- Apzināti diferencēts plānotais rezultāts (gūt priekšstatu, paplašināt priekšstatu, zināt, prast, pilnīgot prasmi, mācīties). Šādi tiek norādīts, kurā līmenī skolēnam paredzēts apgūt konkrēto mācību saturu. Lielāko daļu mācību satura jautājumu skolēns tikai mācās, un caurviju šī pieredze tiks pilnveidota turpmākajos latviešu valodas apguves posmos.
- Mācību priekšmeta programmā katra temata ietvaros norādīts ieteicamais stundu skaits. Tā sadalījums pa stundām saistībā ar mācību līdzekļu komplektā ietvertajiem uzdevumiem un to mērķi atklāts šī metodiskā izdevuma 2. daļā. Piedāvāti arī papildu materiāli, kas atrodami skolotāja grāmatas pielikumā. Protams, skolotājam ir tiesības rīkoties atbilstīgi vajadzībai 140 stundu ietvaros mācību gada laikā.
- Paredzamais rezultāts saskaņots ar latviešu valodas un literatūras mācību priekšmeta standartu mazākumtautību izglītības programmās 1.–9. klasei, kā arī ar 4. klases un 6. klases mācību programmām. *Slīprakstā norādīts tas mācību saturs, kas uzskatāms par atkārtojumu no iepriekšējās izglītības posma.*
- Starppriekšmetu saiknes nodrošināšanai īpaša vērība pievērsta literatūras, dzimtās valodas, sociālo zinību, matemātikas, informātikas satura saskaņojumam.
- Mācību priekšmeta programmā ietvertais mācību saturs paredzēts, lai palīdzētu skolēnam vienlaicīgi un savstarpējā saistībā apgūt ne tikai speciālās zināšanas un prasmes (valodas kompetence un komunikatīvā kompetence), bet arī vispārīgās prasmes, t. i., prasmi abstrahēt, analizēt, secināt, salīdzināt, saskatīt kopīgo un atšķirīgo, uztvert, saprast, izprast un vērtēt tekstā pausto informāciju, savas domas pamatot (sociokultūras kompetence), sadarboties ar citiem, organizēt savu un citu darbu, ja tas nepieciešams, strādājot pāri vai grupā, strādāt patstāvīgi (mācīšanās kompetence) u.c.

1. 2. Latviešu valodas mācību saturs

Temats/ apakštemats	Mācību saturs	St. skaits	Valodas kompetence	Komunikatīvā kompetence	Sociokultūras kompetence	Mācīšanās kompetence	Starpriekšmetu saikne
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
VASARA PAGĀJUSI. KĀDA TĀ BIJA? 1. Vasara laukos un pilsētā. 2. Darbs un atpūta.	Saziņa. Saziņas mērķi. Saziņas veidi. Oficiālā un ne- oficiālā saziņa. Teksts un teikums saziņā. Teksta pazīmes. Teikumi pēc izteikuma mērķa. Sludinājums. Maršruta apraksts. Salīdzinājums. Tautasdziesma. Pasaka. <i>Spēles noteikumi.</i> <i>Vēstule.</i> <i>Dienas režīms.</i>	25	Paplašināt priekšstatu par teksta pazi- mēm. Pilnīgot prasmi lietot dažādus teikumus pēc izteikuma mērķa un tiem atbilstīgas pie- turīmes teiku- mos. <i>Pilnveidot prasmi lietot lietvārdus un īpašības vār- dus vienskaitlī un daudzskait- lī, īpašības vārdu salīdzī- nāmās pakāpes tekstā.</i> <i>Pilnveidot prasmi lietot darbības vārdu formas tekstā.</i> <i>Paplašināt skolēnu vārdu krājumu, mācīt lietot sinonī- mus un antoni- mus valodā.</i>	Pilnīgot prasmi klausoties uztvert informāciju. Paplašināt priekš- statu par dialogisko runu. Veidot izpratni par saziņas procesa mēr- ķiem, līdzekļiem, saziņas veidiem. Radīt priekšstatu par sludinājumu un tā lomu saziņā. Radīt priekšstatu par maršruta ap- rakstu, tā veidošanu un nozīmi saziņā. <i>Orientēšanās situ- ācijā un stāstījums par to, lietojot vār- dus „vispirms”, „tad”, „pēc tam”, „pa labi”, „pa kreisi”, „augšā”, „lejā”, „virs” u.c.</i> <i>Prasme izstāstīt spē- les noteikumus.</i> <i>Paplašināts priekš- stats par vēstules rakstīšanas nosaci- jumiem, mācīšanās rakstīt vēstuli pēc parauga.</i> <i>Prasme plānot dienes gaitu un to atklāt brīvā stāstī- jumā.</i>	Pilnīgot prasmi izmantot valo- du, lai pārlieci- nātu klausītāju, izteiktu emo- cionāli dažādus apgalvojumus. Gūt priekšstatu par tautasdzies- mu un pasaku īpatnībām, mācīties tās analizēt. Pilnīgot pras- mi uztvert un skaidrot sakām- vārdos un pa- runās ietverto domu. Mācīties uz- tvert salīdzinā- jumā ietverto domu un to skaidrot, veidot salīdzinājumu atbilstīgi situā- cijai.	Pilnīgot prasmi vērtēt savu un citu cilvēku valodas pras- mi, atbildēt uz jautājumiem, formulēt jautā- jumus un ana- lizēt atbildes uz tiem no sa- tura un formas viedokļa. Pilnīgot prasmi pašvērtēt savu valodarbības piederzi atbil- stīgi iepriekš zināmiem kri- tērijiem.	Literatūra. Mācīties izprast literārā darba daudzveidību, valodas līdzekļu lomu tekstā, izteiksmīgi lasīt tekstu, izvēloties piemērotu intonāciju. Mazākumtautību valoda. Pilnveidot zināšanas par saziņas būtību un teksta pazīmēm, teikumiem pēc iztei- kuma mērķa. Svešvaloda. Stāstījumos un sarunās sadzirdēt un saprast teksta galveno domu, lietot vienkāršus teikumus, kas attiecas uz sevi, brīvo laiku un savu tuvāko apkārtni. Izkārtot attēlus atbilstīgi dzirdētajam. Sadzirdēt atbildes uz iepriekš dotajiem jautājumiem. Sociālās zinības. Paplašināt priekšstatu par dažādām norisēm apkārtējā pasaulē un spēt tās salīdzināt, vērtēt. Izprast, ka pieaugot mainās arī pienākumi, atbildība un savstarpējās attiecības. Apzināties sava dzimuma identitāti un tai atbilstīgās lomas. Apzināties dzīvības vērtību. Attīstīt pozitīvu attieksmi pret sevi kā personību, prast saskatīt savas personības priekšrocības un trūkumus. Spēt novērtēt savas intereses un spējas darboties to attīstīšanā.

1 2 3 4

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
ATKAL KOPĀ SKOLAS SOLĀ 1. Skolas dzīve. 2. Kad stundas beigušās.	Teikums tekstā. <i>Teikumi pēc izteikuma mērķa.</i> <i>Pieturzīmes teikumu beigās.</i> Grāmatu katálogos. Anekdote. <i>Spēles noteikumi.</i> <i>Grāmatu lietošanas noteikumi.</i> <i>Sludinājums.</i>	25	Paplašināt priekšstatu par teikuma lomu tekstā. Zināt par teikumu iedalījumu pēc izteikuma mērķa un prast lietot atbilstīgas pieturzīmes. <i>Pilnveidot prasmīto teikumos lietvārdus un īpašības vārdus vienskaitlī un daudzskaitlī, īpašības vārdus salīdzināmajās pakāpēs tekstā.</i> <i>Radīt priekšstatu par vārdu „tiepša”, „plāpa”, „auša” u.c. lietošanu abās dzimtēs.</i> <i>Pilnveidot prasmīto vārdus „pulkstenis” un „pulksten” saziņā.</i>	Pilnveidot prasmī klausoties uztvert informāciju. Mācīties tekstu atstāstīt, veidot stāstījumu par fotogrāfiju vai ilustrāciju. Mācīties pēc analogijas sacerēt tekstus. <i>Pilnveidot prasmīto uzvert spēles noteikumus, tos izskaidrot, veidot sludinājuma tekstu.</i> <i>Mācīties orientēties telpā, lietojot vārdus „augšā”, „apakšā”, „pa labi”, „pa kreisi” u.c.</i>	Prast saskatīt saziņas mērķi un atbilstīgi tam plānot saziņas procesu. Pilnveidot pieturēdzu, dažādu tautu autoru darbus izteikto saturu, salīdzināt ar savu pieturēdzu, raksturot tēlus.	Mācīties patstāvīgi atrast informāciju tekstā, papildu informācijas meklēšanai izmantot dažādus saziņas līdzekļus (intereņs, vārdnīca, grāmata, runas), ievērot saziņā apgūtās mutvārdu un rakstu runas kultūras prasības. Mācīties strādāt ar dažāda veida informāciju, to strukturēt tabulā. Prast orientēties bibliotēkas grāmatu katalogos, zināt to veidošanas nosacījumus. Pilnveidot prasmī vērtēt savus mācību sasniegumus un plānot turpmāko darbību.	Literatūra. Mācīties strādāt ar literāru teksti, noteikt tā pamatdomu, raksturot tēlus. Mazākumtautību valoda. Saprast teksta galveno domu. Atrast nepieciešamo informāciju. Savietot teksta daļas loģiskā secībā. Svešvaloda. Tekstos saprast pazīstamus vārdus un teikumus par sevi un savu tuvāko apkārtni. Izteikt vienkāršus apgalvojumus un savu viedokli. Stāstīt par sevi un savu tuvāko apkārtni, atstāstīt tekstus, izmantojot vienkāršas frāzes un teikumus. Izmantot frāzes un vienkāršus teikumus, lai pajautātu un atbildētu uz jautājumiem. Sociālās zinības. Izmantot interviu un sarunu, lai iegūtu nepieciešamo informāciju. Atbilstīgi mācību uzdevumam atšķirt būtisku informāciju no maznozīmīgas un to pierakstīt. Mācīties sadarboties ar citiem skolēniem. Sniegt mutisku ziņojumu par grupas darbu rezultātiem. Plānot mācību uzdevuma izpildes secību. Informātika. Mācīties strādāt ar interneta resursiem.

1 2 3 4

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
ES UN MAN TUVIE CILVEKI 1. Mana ģimene. Ģimenes tradīcijas. 2. Mani draugi. 3. Svētki un atceres dienas.	Teikums saziņā. Vienkāršs teikums. Teikuma locekļi. Teikuma gramatiskais centrs. Teikuma palīglocekļi. Ielūgums. Telegramma. Īsziņa. Kalendārs. Mīkla. <i>Vēstule.</i> <i>Spēles notekumi.</i> <i>Sinonīmi.</i> <i>Antonīmi.</i>	15	Prast saskatīt vienkārša teikuma pazīmes. Mācīties veidot jautājumu vārdiem teikumos un atbilstīgi tiem noteikt teikuma locekļus, rediģēt tekstu. <i>Paplašināt priekšstatu par vēstules veidošanas nosacījumiem. Pilnveidot prasmī tekstā sinonīmus un antonīmus.</i>	Pilnīgot prasmi klausoties un lasot uztvert informāciju, to salīdzināt, raksturot notikumus. Pilnīgot prasmi atstāstīt teksta saturu. Mācīties izprast e-pasta, telegrammas un īsziņas izmantošanu saziņā. Mācīties veidot ielūguma tekstu atbilstīgi situācijai. <i>Pilnveidot prasmī izskaidrot spēles noteikumus.</i>	Pilnīgot prasmi izteikt savu vērtējumu par dzirdēto vai lasīto, pamatot. Mācīties šķirt Latvijā svinamos svētkus un atceres dienas. Apgūt informāciju par nozīmīgākajām atceres dienām. Mācīties analizēt latviešu svētku tradīcijas un salīdzināt tās ar līdzīgu svētku tradīcijām sava etnosa kultūrā. Paplašināt pieredzi orientēties kalendārā, lasīt tajā nepieciešamo informāciju. Mācīties šķirt vēstījfolkloru no citiem folkloras žanriem.	Mācīties patstāvīgi meklēt atbildes uz jautājumiem dažādos informācijas avotos, strādāt ar dažāda rakstura vārdnīcām.	Literatūra. Saistīt ilustrācijas saturu ar teksta saturu, mācīties tekstā atrast tālruni izteiksmes līdzekļus, raksturot tēlus. Mazākumtautību valoda. Prast analizēt teikuma locekļus vienkāršā teikumā, lietot vārdnīcas valodas apguves procesā. Svešvaloda. Rakstīt īsus aprakstus par sevi un savu tuvāko apkārtni. Pabeigt teikumus vai veidot teikumus no dotajiem vārdiem. Saklausīt un sa- prast teksta galveno domu, lietot vienkāršus teikumus, kas attiecas uz sevi, ģimeni, draugiem un tuvāko apkārtni. Izkārtot attēlus atbilstīgi dzirdētajam. Sadzirdēt atbildes uz iepriekš uzdotajiem jautājumiem. Dot vienkāršus norādījumus. Izmantojot paraugu, rakstīt īsas privātas vēstules. Sociālās zinības. Prast raksturot dažādas emocijas un izprast savas iespējas ietekmēt citu cilvēku emocijas. Novērtēt savstarpējo attiecību un draudzības nozīmi savā dzīvē. Izprast, kāda uzvedība palīdz sadzīvot ar citiem cilvēkiem. Izprast, kā izpaužas savstarpējās rūpes un atbildība ģimenē. Paust viedokli par nozīmīgām garīgām vērtībām (draudzība). Analizēt atšķirīgas uzvedības un dažādu emociju ietekmi uz saskarsmi, saskatīt cēloņu un sekas sakarības. Sakārtot savas dzīves, savas ģimenes (dzimtas) notikumus hronoloģiskā secībā. Informātika. Mācīties strādāt ar internetu.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
KAS MUMS IR LATVIJA? 1. Latvija – mūsu valsts. 2. Latvija – mūsu zeme. 3. Latvija – mūsu mājas. 4. Apceļosim mūsu un citas zemes.	Vārds teikumā. Vārda leksiskā nozīme. Tiešā un pārnestā nozīme. Lietvārds. Lietvārda dzimte, skaitlis un locījums. Īpašības vārds. Īpašības vārda salīdzināmās pakāpes. Skaitļa vārds. Pamata un skaitļa vārdi. Arābu un romiešu cipari. Afiša. <i>Maršruta apraksts.</i> <i>Sludinājums.</i> <i>Salīdzinājums.</i> <i>Vēstule.</i>	75	Mācīties šķirt vārda leksisko nozīmi tekstā un tā gramatiskā formā. Mācīties skaidrot vārda nozīmi teikumā un tekstā. Mācīties lietot vīriešu un sievietes dzimtes lietvārdus vienskaitlī un daudzskaitlī dažādos locījumos. Pilnīgot prasmi lietot īpašības vārdus kopā ar lietvārdiem teikumā. Pilnīgot prasmi lietot īpašības vārdus dažādās pakāpēs tekstā. Mācīties lietot skaitļa vārdus saziņā, aizstāt ciparus ar skaitļa vārdiem, pierakstīt pamata un kārtas skaitļa vārdus, arābu un romiešu ciparus, lietot skaitļa vārdus, salīdzinot informāciju.	Pilnīgot prasmi plānot tekstu. Mācīties lietot mērviņas, to saīsinājumu, nosaukt un pierakstīt pulksteņa laiku, veidot tekstu, lietojot skaitļa vārdus. Mācīties uztvert, lasīt un analizēt informāciju afišā, veidot afišas dažādiem pasākumiem pēc parauga. <i>Pilnveidot prasmi lietot salīdzinājumu izteikšanai atbilstīgā situācijā.</i> <i>Mācīties veidot dažādas jautājumus informācijas iegūšanai, precizēšanai.</i> <i>Pilnīgot prasmi plānot ceļojuma maršrutu, to pierakstīt un izstāstīt.</i> <i>Pilnīgot prasmi veidot sludinājuma un vēstules tekstu.</i>	Pilnīgot prasmi uztvert dažādu objektu pazīmes, salīdzināt tās. Pilnīgot prasmi uztvert teksta saturu, to atstāstīt, pauzēt savu attieksmi, pamatot izteikto domu. <i>Mācīties salīdzināt savu etnosu tradīcijas, sašķatīt kopīgās pazīmes.</i>	Mācīties izmantot dažādu informācijas strukturēšanas paņēmienus (tabula, domu karte, shēma). Mācīties sadarbības, vienotības parveikties par veicamo darbu gaitu, vērtēt savu un citu darbu pēc iepriekš izvirzītiem kritērijiem. Pilnīgot prasmi strādāt ar dažādiem informācijas līdzekļiem, izmantot informācijas tehnoloģijas. Mācīties analizēt savus mācību sasniegumus, plānot turpmāko darbību valodas apguvē.	8. Literatūra. Mācīties šķirt literāru tekstu no citu stilu tekstiem, mācīties saskatīt teksta kompozīciju, šķirt dažādu žanru darbus. Prast analizēt dažādu žanru darbos ietverto informāciju. Mazākumtautību valoda. Apgūt prasmi plānot tekstu. Mācīties veidot paškontroles un pašvērtējuma kritērijus, rediģēt tekstu. Sociālās zinības. Prast saskatīt un izprast dažādus viedokļus, prast formulēt savu viedokli. Spēt iejusties citu cilvēku situācijā un apzināties, ka cita cilvēka rīcību nosaka viņa vērtības, uzskati, pieriecība, kas izriet no pasaules uzskata. Strādājot grupā, ņemt vērā citu domas, emocijas. Prast sniegt mutisku ziņojumu par grupas darba rezultātiem. Mērķtiecīgi uzdot jautājumus par apspriežamo tematu, formulēt savu viedokli. Novērtēt savas iespējas ietekmēt vides kvalitāti. Atšķirt saudzīgu un nesaudzīgu darbību pret vidi un izvēlēties videi draudzīgu darbību. Formulēt savu viedokli par veselīgas vides vērtību, cilvēku ietekmi, savām iespējām sekmēt vides kvalitāti. Zināt, kuros avotos meklējama informācija par sociāli politiskiem, ekonomiskiem jautājumiem, prast to patstāvīgi atrast dažādos informācijas avotos (uzziņu literatūra, plašsaziņas līdzekļi, datoru resursi u. c.) un izmantot mācību uzdevumu veikšanai. Matemātika. Izprast attieksmju par tik vairāk (mazāk), tik reizi vairāk (mazāk) lietojumu sadzīviskās situācijās, informācijas nolāišānu no stabiņu diagrammām; pierakstīt pirmā simta skaitļus, izmantot romiešu ciparus. Prast uzrakstīt skaitlisku izteiksmi pēc tās vārdiska apraksta.

2. Latviešu valodas mācību satura apguves metodiskais nodrošinājums

2.1. Latviešu valodas mācību līdzekļu komplekts, tā vispārīgs raksturojums

Mācību līdzekļu komplekts „Latviešu valoda 5. klasē. Mācību grāmata”, „Latviešu valoda 5. klasē. Darba burtnīca” veidots saskaņā ar pirmajā nodaļā piedāvāto programmu.

Latviešu valodas mācību līdzekļu komplektā piedāvātajā saturā akcentēta valodas kā kultūras nesējas loma, folkloras un literatūras nozīme etniskās kultūras tradīciju, ētisko un estētisko vērtību apguvē.

Latviešu valodas mācību saturs mācību līdzekļu komplektā atbilstīgi programmai sakārtots *tematiski*. Ņemot vērā, ka pusaudžu vecumā, apgūstot otro valodu, svarīgs ierosinājums runas darbībai (*Šalme, 2006; Lazdiņa, 2006*), tad tematu izvēle izriet no skolēna pieredzes par apkārtējo pasauli, spējas to atklāt.

Pārskatot 5. klasē paredzēto mācību priekšmetu standartos ietvertās prasības, mācību līdzekļu komplekta autores uzskatīja par svarīgu maksimāli tās saskaņot ar latviešu valodas kā otrās valodas mācību priekšmeta saturu. Šāda pieeja ļaus skolēnam ne tikai ieraudzīt latviešu valodas kā otrās valodas funkcionalitāti, bet arī dos iespēju vienā priekšmetā apgūt zināšanas un prasmes izmantot citās vai līdzīgās situācijās. Īstenojot latviešu valodas mācību programmā paredzēto mērķi, tematu un apakštematu ietvaros skolēns pakāpeniski pierod pie latviešu valodas skanējuma, pēctecīgi lieto leksiku, padziļina izpratni gramatikas likumsakarībām, kas apgūtas, latviešu valodu mācoties iepriekšējos gados. Vienlaicīgi skolēnam tiek dota iespēja arī apgūt jaunu informāciju, kas saistīta ar literatūru un valodas mācības specifiku. Dažāda rakstura uzdevumi skolēnam palīdz apgūt prasmi izmantot valodu dažādiem saziņas mērķiem, mācīties izvēlēties atbilstīgu vārdu krājumu un pareizi lietot vārdu gramatiskās formas teikumos un tekstā. Katra temata ietvaros skolēns var lasīt dažādu žanru tekstus, tos analizēt un pakāpeniski izprast folkloras, daiļliteratūras žanru īpatnības, tēlainās izteiksmes līdzekļu lietojumu. Tā pakāpeniski skolēns apgūst zināšanas un prasmes savu tekstu veidošanai. Šīs prasmes apguvei izmantojamas grāmatā ievietotās ilustrācijas un fotogrāfijas, apzināti modelētas problēmsituācijas, nepabeigtie teksti u.c.

Mācību grāmatā un darba burtnīcā izmantoti dažādu žanru un stilu teksti, lai skolēns pilnveidotu lasītprasmi, apgūtu jaunu pieredzi par apkārtējo pasauli, veidotu prasmi atrast tekstā tēlainās izteiksmes līdzekļus un tos raksturot, uztvert un analizēt dažādus sižetus un tajos ietvertās garīgās vērtības, pazīt folkloras un daiļliteratūras žanrus u.c. Šāda pieeja izvēlēta divu apsvērumu dēļ. Pirmkārt, tas atbilst pusaudžu vecumposma attīstības īpatnībām, jo šajā vecumā skolēns ir spējīgs uztvert tekstu, to analizēt, ja viņam ir adekvātas fona (iepriekšējās) zināšanas par attiecīgo tematu. Pusaudzim vēl nav tik plašu zināšanu vēsturē, ģeogrāfijā u.c. jomās, lai spētu izprast arī literatūras kā mākslas jomas vēsturiskās attīstības likumsakarības (*Bank, 2005; Маслова, 2001*). Otrkārt, latviešu valodas kā otrās valodas mācību saturs literatūras jomā maksimāli saskaņots ar mazākumtautību literatūras programmu, tā nodrošinot starppriekšmetu saikni un veicinot apgūto zināšanu un prasmju pārnesei uz dažādām situācijām. Tekstos ir daudz tādu situāciju, kuras varētu uzskatīt par rotāļīgām, pat divainām. Tas darīts apzināti, lai katram skolēnam būtu sti-

mulš ieklausīties citu pieredzē, atklāt savu pieredzi sākumā mutvārdu runā (no mutvārdu runas kvalitātes ir atkarīga rakstu runas attīstība), kaut arī reizēm pat kļūdainā valodā. Nav jābaidās (īpaši pēc garākām brīvdienām), ka skolēna runā ir daudz pareizrūnas un pareizrakstības nepilnību (kļūdu). Otrās valodas apguves procesā iesākumā daudz svarīgāks ir saturs, ko skolēns grib izteikt. Skolēnam ir jājūt, ka klausītāji respektē viņa domu. Tikai tad viņš būs vairāk motivēts arī iedziļināties, kā doma tiek izteikta, uzmanīgāk apgūs konkrētu vārdu pareizrūnu vai pareizrakstību (*Overall, L., Sangster M, 2003*).

Strādājot ar tekstu, uzmanība tiek pievērsta vārdu nozīmēm. Mācību grāmatā ir skaidrotas dažu vārdu nozīmes. Īpaša vērība pievērsta to svešvārdu nozīmēm, kas tiek izmantotas citos mācību priekšmetos. Atbilstīgi jaunākajiem pētījumiem par latviešu valodas kā otrās valodas apguvi (*Lazdiņa, 2007; Šalme, 2006*) nevajadzētu pārspīlēt skolēniem nesaprotamo vārdu skaidrošanu. Skolēns, strādājot ar tekstu, mācās vārdu nozīmes izprast tekstā, atrast vārdam atbilstīgu sinonīmu u.c. Tā viņš attīsta asociatīvo domāšanu un kļūst aktīvāks izziņas procesa dalībnieks (*Overall, Sangster, 2003*).

Lai nerastos situācijas, ka skolēns jaunu pieredzi apgūst, mācoties galvenokārt no savām vai citu kļūdām, apzināti mācāma arī gramatika. Valodas zināšanu aktualizēšana un integrēšana literāro tekstu analizē, no vienas puses, palīdz labāk un dziļāk uztvert teksta jēgu, no otras puses, parāda, ka gramatika nav tikai uzdevumu veikšana, veidojot teikumus atbilstīgi noteiktiem modeļiem vai lietojot vārdus konkrētos locījumos u.tml. Skolēnam jābūt saprast, ka arī otrajā valodā teikumam pēc satura vai uzbūves un vārdu formām teikumos ir sava nozīme, funkcijas (*Lazdiņa, Šalme, 2008*).

Ja 4. klasē skolēns latviešu valodu kā otro valodu vēl apguva, galvenokārt tikai pēc parauga lietojot konkrētas formas, piemēram, lietvārdu kopā ar īpašības vārdu, lietvārdu kopā ar īpašības vārdu salīdzināmajās pakāpēs u.c., tad, sākot ar 5. klasi, skolēns tiek radināts sistēmiski apgūt likumsakarības, uz kurām balstās konkrētu valodas formu lietojums.

Mācību līdzekļos piedāvātais saturs paredzēts, lai skolēns izprastu, ka gramatika ir nepieciešama noteikta satura izteikšanai, domas akcentēšanai, attieksmes paušanai. Pareizrūnas un pareizrakstības apguves procesā ieteicams novērtēt arī apgūstamo likumsakarību sarežģītības pakāpi, pusaudzū psiholoģiskās attīstības īpatnības. Apgūstot tekstveidi un īpaši sarežģītu vārdu vai pat teikumu pareizrakstību, skolēnam jāredz paraugs. Tāpēc ieteikums skolotājam pēc iespējas biežāk rakstīt priekšā uz tāfeles, izmantot digitālo tāfeles, lai skolēns ar redzi var uztvert un pēc parauga atdarināt. Jāņem vērā, ka šajā vecumā skolēna valodas attīstības līmenis un arī zināšanas par valodu kā zīmju sistēmu ne vienmēr ļauj pašam analizēt situāciju un atbilstīgi rīkoties. Jo skolēns biežāk redz pareizus rakstījumus, teksta izkārtojumu, jo vairāk viņam samazinās iespējas paturēt atmiņā kļūdaini rakstītus vārdus, neprecīzi noformētu tekstu (*Overall, Sangster, 2003*).

Katra temata ietvaros paredzēts apgūt jaunas valodas kā zīmju sistēmas likumsakarības, kas svarīgas valodas lietotājam mutvārdu un rakstu runā, kā arī nepārtraukti lietot jau iepriekš apgūtās zināšanas. Apzināti tiek piedāvāti tādi uzdevumi, kuros jālieto konkrēti lietvārdu locījumi, īpašības vārdu saskaņojums ar lietvārdiem, skaitļa vārdu formas kopā ar lietvārdiem vai arī konkrēti teikuma locekļi kopā ar prievārdiem u.c. Gramatikas prasme vislabāk attīstās tad, kad cilvēki lieto valodu. Gramatikas apguvei nepieciešams, lai skolēni paši lieto valodu kā saziņas līdzekli, klausoties, runājot, lasot un rakstot par tematiem, kas viņiem ir aktuāli (*Lazdiņa, Šalme, 2008*). Mācību grāmatā piedāvātajiem radošajiem rakstu darbiem skolotājs nosaka to apjomu, ņemot vērā skolēnu valodas prasmes, tiem paredzēto laiku un vietu (darbs klasē vai mājās) u.c.

Mācību līdzekļos jaunā vai iepriekš apgūtā informācija izcelta nevis, lai to skolēns mācītos no galvas, bet lai pievērstu skolēna uzmanību un vajadzības gadījumā to būtu ērtāk lietot.

Cieša saistība ar mācību grāmatu ir darba burtnīcai. Ja mācību grāmatā pārsvarā ir mācību saturs, kas paredzēts klausīšanās, runāšanas un lasīšanas prasmju apguvei, tad darba burtnīcā vairāk akcentēta rakstīt prasme. Tai pašā laikā jāatzīst, ka darba burtnīcas uzdevumi atbilstīgi programmai pilnā mērā neparedz rakstīt prasmes apguvi. Darba burtnīcā galvenokārt ir uzdevumi, kuros skolēni var savienot, apvilkt, iekrāsot konkrētus burtus, vārdus, teikumus vai teksta daļas, risināt krustvārdu vai vārdu mīklas, atjautības uzdevumus, labot kļūdainus tekstus u.c. Uzdevumiem, kas paredzēti tekstveides prasmes apguvei no dažādiem viedokļiem, tai skaitā arī teksta izkārtojumam, darba kultūras apguvei, ieteicams iekārtot rakstu darbu burtnīcas atbilstīgi latviešu valodas skolotāju asociācijas piedāvātajiem vienotajiem nosacījumiem. Svarīgākā informācija, kas attiecināma uz latviešu valodas skolotāja darbu 5. klasē, no iepriekš minētajiem metodiskajiem materiāliem adaptēta un metodiski analizēta 3. nodaļā.

Apzinoties, ka paralēli mācību līdzekļos ievietotajam mācību saturam konkrētās situācijās ir nepieciešams arī papildu materiāls, īpaši atsevišķu skaņu, vārdu pareizrūnai, konkrēta valodas mācību satura apguvei vai pilnveidei, darba diferencēšanai un individualizēšanai, šajā metodiskajā līdzeklī *pielikumos* ievietoti materiāli, kuriem ir divējādas izmantošanas iespējas. Pirmkārt, tos var izmantot kā papildinājumu tam saturam, kas tematiski saistīts ar mācību līdzekļu tematiku, otrkārt, tie izmantojami arī brīvi pēc skolotāja iniciatīvas kā imitējoša rakstura vingrinājumi, ja vien pēc tiem konkrētajā pedagoģiskajā situācijā rodas nepieciešamība. 1. *pielikumā* ir darba lapas, kuras skolotājs var kopēt un piedāvāt skolēniem papildu darbam. Stundu plānojumā 2.2. nodaļā norādīta to saistība ar mācību grāmatas un darba burtnīcas uzdevumiem.

2. *pielikumā* atrodami teksti, kas paredzēti, lai pilnveidotu prasmi klausoties uztvert tekstu un ar to atbilstīgi strādāt, kā arī dažāda veida diktātu un atstāstījumu teksti pareizrakstības apguvei.

Palīdzot skolēniem apgūt pareizrakstību, uzmanība pievēršama arī rokrakstam, rakstīšanas kultūras apguvei, tāpēc ieteikums latviešu valodas stundās paredzēt arī tā saucamos glītrakstīšanas vingrinājumus. Analizējot skolēna rokrakstu, skolotājs vislabāk zinās, kāda konkrēta palīdzība nepieciešama katram skolēnam, un to nodrošinās individuāli (atsevišķu burtu vai burtu savienojumu rakstījumi, vārdu un teikumu rakstījumi, piemēram, lai novērstu pārāk plašu burtu vai sīku burtu rakstīšanu vārdos, neprasmī ievērot slīpumu vai augstumu, skolēna uzdevums uzrakstīt konkrētu vārdu skaitu vienā rindā; teksta noformējums, izkārtojot autora, virsraksta pierakstu, ievērojot rindkopas u.tml.).

Strādājot ar mācību līdzekļiem, paredzami arī dažādi vingrinājumi pareizrūnas pilnveidei. 4. *pielikumā* ierosmei piedāvāti šādi teksti. Atbilstīgi teorijām par valodas apguvi veselumā, tekstu kā saziņas un valodas mācības līdzekli vienotībā, piedāvātie vingrinājumi nav veicami mehāniski. Skolēnam jāmacās tos lasīt vai klausīties, uztvert teksta saturu, to saprast un izprast un tikai tad izrunāt skaņas vārdos, vārdus vai teikumus ar atbilstīgu intonāciju u.tml. Šie vingrinājumi arī var būt līdzeklis skolēnu pieredzes paplašināšanai par apkārtējo pasauli, problēmsituāciju radīšanai un risināšanai, diskutējot, debatējot vai atbildot uz jautājumiem.

Pareizrūnas vingrinājumus var iekļaut latviešu valodas mācību procesā kā imitējoša rakstura vingrinājumus atbilstīgi kādai vajadzībai, piemēram, ja skolēniem sagādā grūti-

bas plato un šauro patskaņu *e, ē* izruna, atsevišķu līdzskaņu izruna (mīkstināto līdzskaņu, svelpeņu un šņaceņu, balsīgo un nebalsīgo pāru līdzskaņu u.c.), skolotājs var piedāvāt speciāli sagatavotus ātrrunas vingrinājumus, skaitāmpantus, tautasdziesmas, dzejoļus u.c.

Mācību līdzekļu autores atsevišķus pareizrūnas vingrinājumus ietvērušas arī mācību grāmatā, tie ir saturiski saistīti ar atbilstīgu tematu. Tāpat skolēni tiek rosināti sacerēt savus mēles mežģus, skaitāmpantus, dzejoļus u.tml. Tas varētu palīdzēt vēl vairāk pievērst uzmanību savai un citu runai, tās atbilstībai valodas kultūras normām.

Mācību grāmatā un darba burtnīcā piedāvāto mīklu, šifrējamo uzdevumu u.c. atminējumi atrodami 5. pielikumā.

Izmantojot mācību grāmatu un darba burtnīcu latviešu valodas apguvei par pamatu, svarīgi mērķtiecīgi gatavoties katrai stundai. Mācību līdzekļos pārsvarā gadījumu viens atvērumus mācību grāmatā un viena lapa burtnīcā paredzēti divām mācību stundām. Gan mācību grāmatā, gan darba burtnīcā ir pietiekami daudz un dažādas grūtības pakāpes uzdevumu, lai skolotājs varētu realizēt individuālo un diferencēto pieeju.

Papildu materiāli izmantojami pēc vajadzības un integrējami stundā. To izmantošanas nepieciešamību skolotājs var novērtēt, gatavojoties stundai.

Mācību uzdevumu skaits mācību līdzekļu komplektā katrai stundai ir tikai orientējošs, tāpēc, gatavojoties stundām, skolotājam nav jāuztraucas, ja viņš nepagūst skolēniem piedāvāt visus mācību līdzekļos paredzētos mācību uzdevumus. Galvenais ir kvalitāte, nevis kvantitāte. Tā kā mācību līdzekļu komplektā mācību saturs ir savstarpēji saistīts un iepriekš piedāvātie runas modeļi vai gramatisko formu lietojums ir iestrādāti arī citos tekstos un uzdevumu nosacījumos, tad skolēns tos var nepārtraukti atkārtot, pilnveidot savu valodarbību dažādos kontekstos. Gandrīz katram uzdevumam ir vairāki nosacījumi, tāpēc skolotājs kopā ar skolēniem var izvēlēties, kā tos veikt. Skolotāja ziņā, kā mācību līdzekļu saturu radoši variēt: piedāvāt skolēniem strādāt individuāli, pāri vai grupā; veikt visus vai tikai dažus no nosacījumiem; piedāvātos uzdevumus veikt tikai mutiski vai tikai rakstiski, vai gan rakstiski, gan mutiski; mainīt apjomu, piemēram, norādīto trīs teikumu vietā rakstīt tikai divus teikumus u.tml.

Tā kā mācību līdzekļos mācību uzdevumi piedāvāti, ievērojot mācīšanās procesa iekšējo struktūru, t.i., informācijas uztveršana, tās apjēgšana un lietošana dažādās situācijās (gan pēc parauga, gan radoši), tad, mainot mācību uzdevumu secību, to nosacījumus u.tml., vēlam šo struktūru neizjaukt. Pretējā gadījumā skolēnam būs grūtības pakāpeniski apgūt vai pilnveidot savu valodas lietotāja u.c. pieredzi.

Lai veicinātu ne tikai valodas kompetences un komunikatīvās kompetences, bet arī sociokultūras un mācīšanās kompetences apguvi, stundas plānojumā svarīgi ievērot šādu struktūru:

- skolēnu iepriekšējās pieredzes aktivizēšana (uzmanība pievēršama ilustrācijām, fotogrāfijām u.c. vizuālajai informācijai, izvirzāmi problēmjautājumi u.tml. par atbilstīgo tematu, lai tādējādi rosinātu skolēnus pašus izvirzīt savu mācīšanās mērķi un uzdevumus un uzņemties atbildību par savu darbību, kā arī aktivizētu runas darbību);
- kopīga vienošanās par mācību uzdevumiem, kas sasniedzami stundā, un vienošanās par nosacījumiem, kas ievērojami stundā;
- skolēnu darbība skolotāja vadībā mācību uzdevumu īstenošanai;
- mācību sasniegumu pašvērtēšana un vērtēšana, vienošanās par turpmākajiem mācību uzdevumiem, tai skaitā arī mājas darbiem, ja tie ir nepieciešami skolēnu patstāvīgas darbības apguvei.

2.2. Latviešu valodas mācību satura apguves plānojums

VASARA PAGĀJUSI. KĀDA TĀ BIJA?

Vasara laukos un pilsētā Darbs un atpūta

Saziņa. Saziņas mērķi. Saziņas līdzekļi. Saziņas veidi. Teksta pazīmes.
Teikumi pēc izteikuma mērķa.
Sludinājums. Maršruta apraksts.
Salīdzinājums. Tautasdziesma. Pasaka.
Spēles noteikumi. Vēstule. Dienas režīms.

Mācību satura sadalījums pa stundām	Metodiskie komentāri
1.	2.
Vasara laukos un pilsētā. 1.,2.st. MG 1.–9. uzdevums. DB 1., 2. uzdevums.	<p><i>Ievadījums latviešu valodas mācību procesā pēc vasaras brīvdienām.</i></p> <p>Svarīgi, lai pirmās stundas būtu īpaša emocionāla pacēluma stundas, kurās skolēns nesteidzīgi un sistēmiski skolotāja vadībā iepazīstas ar latviešu valodas mācību līdzekļiem, to struktūru, noskaidro, kāda veida uzdevumi ir mācību grāmatā un darba burtnīcā, pārrunā, kas kopīgs un kas atšķirīgs, salīdzinot ar pagājuša gada mācību līdzekļiem, kā šajā mācību gadā strādās, ko mācīsies u.tml.</p> <p>Stundas saturiski un emocionāli ietver divas daļas: sarunu par vasaras iespaidiem un pakāpenisku pāreju uz to, ka sācies skolas laiks, kurā svarīgākās ir katra skolēna tiesības turpināt mācīties.</p> <p>Veidojot pārrunas par attēliem MG, ieteicams plānot laiku skolēnu atbildēm (noteikt teikumu skaitu, minūtes u.tml.), kuru ietvaros jāpasaka doma. No vienas puses, tā skolēniem pēc vasaras būs vieglāk koncentrēties un plānot savu runu, no otras puses, jau ar pirmajām latviešu valodas stundām skolotājs pakāpeniski radinās skolēnus mērķtiecīgi plānot savu runu, mācīties izmantot konkrētus valodas līdzekļus.</p> <p>Līdzīgi var rīkoties arī pašvērtējot savus vasaras iespaidus, valoddarbības pieredzi.</p> <p>Lai aktivizētu runas darbību, turpināms darbs ar attēliem, stāstījums par tiem, jautājumu veidošana, izmantojot konkrētus vārdus, kas ievada jautājumu. Darbs ar antonīmiem ir labs līdzeklis vārdu krājuma aktivizēšanai (MG 7. uzdevums.). Ja skolēniem nav pietiekami plašs vārdu krājums antonīmu noskaidrošanai, ieteicams izmantot vārdnīcu. Strādājot ar teikumiem, skolēns pakāpeniski apgūst informāciju par to, kas ir saziņas process, gūst priekšstatu par to, kas ir dialogs un kādi var būt saziņas mērķi. Nekādā gadījumā šī informācija nav paredzēta, lai skolēni to apgūst no galvas un dažādās saziņas situācijās analizē saziņas mērķus. Tā svarīga, lai skolēns kļūst vērīgāks pret saziņas procesu un mācās plānot savu runu mutiski un rakstiski atbilstīgi mērķim. Arī turpmāk uzdevumu nosacījumi ir tādi, kuros skolēnam vai nu kāds par kaut ko jāpārlicina, jāpauž sava attieksme pret lasīto, dzirdēto, jānodod vai jāiegūst informācija u.tml. MG 9. uzdevumā uzmanība tiek pievērsta svešvārdiem, to nozīmēm. Šāda veida uzdevumi turpmāk svarīgi arī citos mācību priekšmetos.</p> <p>DB 1. uzdevums noderēs pārejai uz izpratnes padziļināšanu, ko nozīmē mācīties valodu, pašvērtēt savu mācīšanās pieredzi.</p> <p>DB 2. uzdevumu var veikt kolektīvi (kāds pasaka teikumu pareizi un skolēni pieraksta) vai arī patstāvīgi (pēc tam ieteicams izlasīt skaļi un rosināt skolēnus pārbaudīt, lai viņi pakāpeniski atceras gramatisko formu lietojumu šādās situācijās). Svarīgi, lai skolēni pierod kontrolēt gramatisko formu lietojumu teikumos, nebaidās mācību gada garumā jautāt, lai noskaidrotu, kā ir pareizi jārunā vai jāraksta, salīdzināt savu darbu ar pareizo variantu, pašvērtēt pieredzi u.tml.</p>

1.	2.
<p>3. st. SG 4. pielikums. Diagnosticējošais darbs. 1. pielikums. 1. darba lapa.</p>	<p>Lai varētu profesionāli pamatoti darbu individualizēt un diferencēt, jau 3. stundā ieteicams diagnosticēt situāciju (sk. diagnosticējošā darba aprakstu 3. pielikumā un skolēniem paredzētos uzdevumus 1. darba lapā). Pēc diagnosticējoša darba rezultātiem skolotājs varēs spriest par skolēnu valoddarbības pieredzi, valodas un runas līmeņiem. Turpmāk tas var palīdzēt plānot skolēnu dalījumu darbam pāros un grupās, individuāli veicamo uzdevumu apjomu un sarežģītības pakāpi.</p>
<p>4.,5. st. MG 10.–14. uzdevums. DB 3., 4. uzdevums.</p>	<p>Stundu laikā uzmanība pievēršama teikumu veidošanai, izsakot dažādus apgalvojumus ar atšķirīgu intonāciju, un sarunai pēc izlasītā teksta par spēlēm, to noteikumiem. Lai palīdzētu skolēniem veidot stāstījumu par spēles noteikumiem, ieteicams vienoties par sarunas plānu (to skolotājs var pierakstīt uz tāfeles vai projicēt uz ekrāna).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Spēles nosaukums. 2. Spēles vieta (pagalms, sporta laukums, istaba u.c.). 3. Spēles piederumi. 4. Spēles dalībnieki. 5. Spēles noteikumi. <p>Lai labāk izprastu saziņas veidus, skolēniem var piedāvāt spēles „Mēmais šovs”, „Uzmini no pusvārda” u.c. Tikai nedrīkst aizmirst, ka šīm spēlēm stundā nav izklaides funkcijas, bet gan didaktiskā funkcija. Līdz ar to, izspēlējot kādu no šīm spēlēm, ir jānorāda vai jāvienojas, kas tiks attēlots, pēc tam jāanalizē, kuri saziņas līdzekļi izmantoti, kas palīdz vai traucē uztvert un saprast iecerēto.</p> <p>DB uzdevumi paredzēti, lai skolēni turpinātu mācīties veidot gramatiski pareizus izteikumus. MG 10. uzdevumā papildus var skaidrot vārdu „augām dienām”, „nosmulējies”, „lieti noderēja”, „modras acis”, „klīda nostāsti” nozīmes.</p> <p>MG 12. uzdevumā paredzēts atkārtot darbības vārdu lietojumu kopā ar lietvārdiem akuzatīva formā.</p> <p>MG 14. uzdevumā ir pieļaujamas skolēnu dažādas atbildes par to, kuru saziņas mērķi viņi saskata katrā attēlā.</p>
<p>6., 7. st. MG 15.–19. uzdevums. DB 5.–7. uzdevums. SG 1. pielikums. 2. darba lapa. 2. pielikums. 1. diktāts.</p>	<p>Turpināma skolēnu runas darbības aktivizēšana un pieredzes paplašināšana par saziņas veidiem, to izmantošanu. Lai aktivizētu skolēnu izziņas darbību, papildus var piedāvāt informāciju, piemēram, kā sazinās jūrnieki, lidotāji, kurlmēmi cilvēki, kas ir Morzes ābece, Braila raksta zīmes (sk. papildu informāciju un 2. darba lapu).</p> <p>Dzirdes diktāta mērķis ir aktivizēt skolēnu dzirdi un pilnveidot prasmi pierakstīt tekstu. Pēc tā izlabošanas ieteicams veikt kļūdu labojumu, nevis burtiski pareizi pārrakstot pareizi vārdus vai teikumus, bet gan tieši šos vai līdzīgus vārdus iesaistot citos teikumos dažādās situācijās, jo tikai, regulāri lietojot valodu, rodas noturīgas zināšanas un prasmes. DB 6. uzdevumā uzmanība pievēršama tā saucamajiem liekajiem vārdiem, sarunai ar skolēniem par to, kāpēc šie vārdi ir lieki. Tā skolēni labāk sapratīs, kas ir neverbālā komunikācija, kāds ir tās nolūks.</p>

1.	2.
<p>8.– 15. st. MG 20.– 26. uzdevums. DB 8.–15. uzdevums. SG 1. pielikums. 3. darba lapa.</p>	<p>Skolēni paplašina priekšstatu par dialogu, mācās uztvert dialoga tematu un iesaistīties tajā, gūst priekšstatu par salīdzinājumu kā tēlainās izteiksmes līdzekli, mācās skaidrot tajā ietverto domu, veidot savus salīdzinājumus.</p> <p>Lasot tekstus, veicot DB 8.–10. uzdevumu, 13. uzdevumu, skolēni mācās saskatīt, kuri saziņas veidi pastāv, kas ir neoficiālā un oficiālā saziņa, kur to izmanto. Lai palīdzētu skolēniem apgūt sociokultūras kompetenci, arī turpmāk pievēršama uzmanība, lai skolēnam kļūst par paradumu analizēt situāciju un izvēlēties saziņas līdzekļus.</p> <p>Skolēni pēc parauga atkārtο vēstules rakstīšanas noteikumus (1. pielikumā 3. darba lapa). Pirms vēstules rakstīšanas ieteicams rūpīgi iepazīties ar paraugu un pārrunāt vēstules rakstīšanas nosacījumus, veikt DB 12. uzdevumu.</p> <p>DB 11. un 14. uzdevumi paredzēti, lai skolēni pilnveidotu prasmi veidot teikumus un lietot vārdus atbilstīgās gramatiskajās formās teikumos. Līdzīgi kā iepriekš skolēniem jānodrošina iespēja pārbaudīt darbu, lai nostiprinās gramatisko formu lietošanas pieredze.</p> <p>MG 22. uzdevumam ieteicams izmantot „Latviešu literārās valodas vārdnīcu”.</p> <p>Strādājot ar MG 25., 26. uzdevumu un DB 15. uzdevumu, ieteicams radīt pozitīvu emocionālu situāciju, kurā skolēns tiek rosināts saskatīt apkārtējā pasaulē līdzības un tās salīdzināt savā starpā. Ja kādam skolēnam vēl ir grūtības domu tēlaini izteikt latviski, var piedāvāt sākotnēji to pateikt dzimtajā valodā un kopīgi iztulkot. Šāda pieeja skolēnam radīs drošības izjūtu, stimulēs viņa domāšanu un reizē būs iespēja salīdzināt, kā vienus un to pašus priekšmetus vai parādības dažādu etnosu kultūrās salīdzina ar atšķirīgiem priekšmetiem vai parādībām.</p> <p>Pirms MG 25. uzdevuma ieteicams pievērst uzmanību, kā veidojams dialogs (izlasiet doto tekstu, izdomājiet, kurā situācijā tas notiek, un veidojiet sarunu, lai patstāvīgi izveidotais un dotais teksts ir savstarpēji saistīti).</p>

1.	2.
<p>Darbs un atpūta. 16.–18. st. MG 27.–38 . uzdevums. DB 16.– 21. uzdevums.</p>	<p>Skolēni turpina paplašināt priekšstatu par dialogu, uztvert dialoga tematu un iesaistīties tajā, uztvert un veidot salīdzinājumus, mācās plānot pārgājiena maršrutu un atkārtu, kā plāno dienu atbilstīgi dienas režīmam.</p> <p>Ja vajadzīgs, stāstot par kādu bēdīgu vai priecīgu notikumu, ieteicams skolēniem piedāvāt runas modeļus: <i>Tas notika (kad?)</i>; <i>Tas notika(kur?)</i>; <i>Es redzēju/ dzirdēju/ (ko?)</i>; <i>Man patika/ nepatika(kas?)</i>; <i>Es priecājos/ bēdājos (par ko?)</i> u.tml.</p> <p>Strādājot ar salīdzinājumiem, ieteicams pievērst uzmanību salīdzinājumiem, kurus lieto skolēnu dzimtajā valodā (īpaši ģimenē).</p> <p>Plānojot pārgājiena maršrutu, uzmanība pievēršama sistēmai: tikšanās datums, laiks, vieta, pārgājiena gaita, ēdienreizes, atpūtas brīži u.c. informācija, kas svarīga, lai pārgājiena dalībnieki būtu informēti par pārgājiena norisi.</p> <p>Pierakstot savu dienas režīmu (DB 19. uzdevums), atkarībā no skolēnu valoddarbības pieredzes, to var ļaut darīt skolēniem patstāvīgi un var darīt kopīgi ar skolotāju (iepriekš vienojas, ko dara konkrētā dienas laikā un pieraksta kopīgi – skolotājs uz tāfeles vai datorā (projicē uz ekrāna) un skolēni savās darba burtnīcās.</p> <p>Piedāvājot sistematizēt pieredzi par vasaras skaistākajiem notikumiem, paredzēts zīmējums un atbilstīgi tam veidots teksts (MG 32. uzdevuma 4. nosacījums).</p> <p>Skolēniem ieteicams piedāvāt šādu darba kārtību.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Atceries vienu notikumu un uzzīmē to! 2. Izdomā zīmējuma nosaukumu (zīmējuma nosaukums ir tava teksta virsraksts)! 3. Tekstu veido pēc šādas struktūras: kad tas notika, kur notika, kas piedalījās, kas notika, kas interesants atgadījās, kā viss beidzās! <p>Tekstu sākotnēji var rakstīt uz lapas, skolotājs/skolēns pats vai skolēni viens otram to rediģē, tad skolēns to pārraksta burtnīcā (arī pēc tā skolotājs var labot un vērtēt darbu no satura un forma viedokļa; sk. SG 3. nodaļā domrakstu vērtēšanas kritērijus). Pēc teksta uzrakstīšanas ieteicams tos izmantot kā lasāmos tekstus, analizēt, noskaidrot, kādi notikumi atklāti, kad, kur tie notika, kas ir notikumu dalībnieki, salīdzināt, kuri notikumi ir līdzīgi, kuri atšķirīgi, izdomāt, kuri skolēniem zināmi salīdzinājumi vai sakāmvārdi attiecināmi uz konkrētiem notikumiem, izlasīt/ izrakstīt interesantākos teikumus vai teikumus, kuri visprecīzāk atklāj teksta pamatdomu u.tml.</p> <p>Strādājot ar MG 33.–38. uzdevumu, skolēni tiek rosināti sistematizēt iepriekšējo pieredzi, veidot stāstījumu par lasīto un savu pieredzi, vērtēt to atbilstīgi kritērijiem, paplašināt izpratni par teksta pazīmēm un stāstījuma un atstāstījuma iezīmēm. Ieteicams skolēniem atcerēties pieredzi, kas apgūta dzimtajās valodas stundās un pārnest to uz latviešu valodas stundām.</p> <p>MG 37. uzdevuma 2. un 3. nosacījums paredz, ka skolēns vispirms uzraksta atstāstījuma tekstu, tad skolēns to pārraksta, tā mācoties vērīgi pārrakstīt tekstu un mācīties no kļūdām (pirmo variantu var rakstīt uz lapas, pārrakstīt burtnīcā; arī pārrakstīto var labot un vērtēt). Pirms atstāstījuma ieteicama saruna par informāciju „Atceries”, pievērsot uzmanību tam, ka tekstam jāizdomā virsraksts, jāpadomā, ko rakstīs ievadā, galvenajā daļā un nobeigumā (arī šeit svarīgi atcerēties, ko par to skolēni jau zina no dzimtajās valodas stundām).</p>
<p>19., 20. st. MG 39.–41. uzdevums. DB 22.–24. uzdevums.</p>	<p>Strādājot ar tekstiem, skolēni apgūst pieredzi par to, kas ir tautasdziesmas, ar ko tās atšķiras no dzejoļiem. Vienlaicīgi uzmanība tiek pievērsta tam, kāds ir šo tekstu temats, saturs, kādi teikumi tiek lietoti satura atklāšanai. Īpaša vērība pievērsta prasmei jautāt un atbildēt, lietojot dažādus teikumus pēc izteikuma mērķa.</p> <p>MG 41. uzdevumā svarīgi akcentēt vietniekvārda „jūs” lietojumu saziņā.</p>
<p>21., 22. st. MG 42.–45 . uzdevums.</p>	<p>Skolēni turpina apgūt pieredzi gan saskatīt tekstos, gan paši lietot dažādus teikumus pēc izteikuma mērķa.</p> <p>Skolēnu radošas domāšanas aktivizēšanai un tekstveides apguvei paredzēts domraksts par augļu paradīzi un pašsacerēta recepte. Pēc teksta uzrakstīšanas skolēni labo viens otra darbu, jo arī tā dažādās situācijās var mācīties valodu.</p>

1.	2.
<p>23.–25. st. MG 46.–59. uzdevums. DB 25.–27. uzdevums. SG 3. pielikums. 1. pārbaudes darbs un 1. pielikums. 4. darba lapa. SG 2. pielikums. 1. klausīšanas teksts.</p>	<p>Tiek turpināts paplašināt skolēnu attieksmi pret darba tikumu, uztvert dažādus teikumus pēc izteikuma mērķa, tos pierakstīt un lietot atbilstīgas pieturzīmes. Lomu spēle (MG 47. uzdevuma 3. nosacījums un DB 25. uzdevums) palīdzēs skolēnam labāk izprast, ko nozīmē meklēt darbu, plānot savas karjeras attīstību. Skolēni apgūst pieredzi analizēt sludinājumu tekstus un to lomu saziņā, veidot sludinājuma tekstu atbilstīgi situācijai un izteiksmīgi izlasīt (MG 51., 52. uzdevums).</p> <p>Lai veicinātu lasītprasmi un prasmi strādāt ar tekstu, paredzēts arī patstāvīgs darbs ar tekstu, mācīšanās salīdzināt dažādu tautu folklorā izteikto pamatdomu, tēlus, skaidrot sakāmvārdos ietverto domu.</p> <p>Atbilstīgi vajadzībai pirms darba ar pasakām ieteicams rūpīgi plānot sagatavošanos to uztverei (skolēnu iepriekšējās pieredzes aktivizēšana par attiecīgo tematu, darbs ar leksiku u.c.), pārdomāt pirmreizējo lasīšanu (kas būs lasītāji, kuri lasīšanas veidi tiks izmantoti, lai skolēni uztvertu tekstu vai tā daļu kopumā), jautājumu secību, teksta satura analīzi (analizējot tekstu, vispirms svarīgi reproduktīva rakstura jautājumi, kas palīdzēs skolēnam saprast teksta saturu, un tikai pēc tam analītiski, vērtējoša rakstura jautājumi) un skolēnu radošo darbību pēc pasaku izlasīšanas.</p> <p>Paredzēts, ka pasakas skolēni izlasa patstāvīgi mājās. Lasot informāciju par pasakām, skolēniem ieteicams lūgt pastāstīt par savu iegūto pieredzi literatūras stundās.</p> <p>Pirmā apakštemata nobeigumā valodas mācībā paredzēts aktualizēt skolēnu izpratni par saziņas mērķiem un saziņas līdzekļiem, šķirt oficiālo saziņu no neoficiālās, prast izvēlēties tām atbilstīgas frāzes.</p> <p>Otrā apakštemata nobeigumā paredzēts, ka skolēni gūst izpratni par to, kas ir teksts, kādi ir teikumi pēc izteikuma mērķa, un mācās tos lietot teksta veidošanas procesā.</p> <p>Papildu darbam vai atbilstīgi vajadzībai skolēniem var piedāvāt 1. pārbaudes darbu (SG), kā arī sarīkot emocionāla pacēluma pasaku stāstīšanas stundu vai pēcpusdienu. Ieteicams atcerēties, ka šis process rūpīgi jāplāno: cik pasaku katrs skolēns stāstīs, par kādu tematu vai tematiem (pēc brīvas izvēles vai iepriekš nosakot) skolēni sagatavo pasakas, pēc kādiem kritērijiem tiks vērtēts stāstījums, kāds būs labākā pasakas stāstītāja apbalvošanas veids u.c.</p> <p>Papildus klausīšanās prasmes pilnveidei var izmantot latviešu pasakas tekstu (SG 2. pielikumā 1. klausīšanās teksts).</p>
<p>Papildu informācija</p>	<p>Morzes kods, saukts arī par Morzes alfabētu, ir metode, ar kuru pārraida burtus, ciparus un pieturzīmes, izmantojot speciālas garu un īsu signālu sekvences jeb tā saucamās svītras un punktus. Kodu izgudroja un ieviesa Semjuels Morze 19. gadsimta sākumā telegrāfa vajadzībām.</p> <p>Braila raksts ir rakstības metode, kuru izmanto, lai akli cilvēki vai cilvēki ar vāju redzi varētu lasīt un rakstīt. To ieviesis francūzis Luijs Brails 1821. gadā. Cilvēki lasa tekstu, taustot izciļņus grāmatas lappusē.</p> <p>Dažādu tautu pasakas patstāvīgai lasīšanai, pasaku pēcpusdienām var atrast www.pasakas.net/.</p>
<p>Skolotāja komentāri</p>	

ATKAL ESAM SKOLAS SOLĀ

Skolas dzīve Kad stundas beigušās

Teikums tekstā. *Teikumi pēc izteikuma mērķa. Pieturzīmes teikumu beigās.*

Grāmatu katalogs.

Anekdote.

Spēles noteikumi. Grāmatu lietošanas noteikumi. Sludinājums.

Mācību satura sadalījums pa stundām	Metodiskie komentāri
1.	2.
Skolas dzīve. 26., 27. st. MG 60.– 62. uzdevums. SG 1. pielikums. 5. darba lapa. 2. pielikums. 2. diktāts.	<p>Stundās paredzēta saziņas situāciju analīze, teksta veidošana atbilstīgi saziņas mērķim, saziņā iesaistītajiem partneriem u.c., kā arī pilnveidot spējas, klausoties spēt uztvert vārdus <i>vispirms, tad, pēc tam, pa labi, pa kreisi, augšā, lejā, virs</i> un atbilstīgi rīkoties. Tam īpaši paredzēts SG piedāvātais vizuālais diktāts. Diktāta rakstīšanas laikā paredzēts atcerēties arī 4. klasē apgūto vārdu <i>pulkstenis, pulksten</i> lietojumu, īpašības vārdu salīdzināmo pakāpju lietojumu atbilstīgi situācijai.</p> <p>Lai palīdzētu skolēniem saglabāt pozitīvu attieksmi pret skolu, ja nepieciešams arī pasmieties par sevi un citiem istā vietā, sākot šo tematu, piedāvātas arī komiskas situācijas (MG 62. uzdevums), tā tiek radīts priekšstats par anekdoti kā humoristisku vēstījumu.</p> <p>Skolēnus rosinot stāstīt savas anekdotes, metodiski pareizāk sagatavot anekdotes tikai par atbilstīgo tematu.</p>
28.–31. st. MG 63.– 67. uzdevums. DB 28.– 32. uzdevums.	<p>Stundās aktivizējama skolēnu pieredze veidot atbildes uz dažāda rakstura jautājumiem, vērtēt savus mācību sasniegumus, veidot tekstu par doto tematu (MG 63. uzdevums), kā arī strādāt ar tekstu un iegūto pieredzi salīdzināt ar savu pieredzi. Arī DB uzdevumi paredzēti tekstveides mācībai un prasmei lietot lietvārdus, īpašības vārdus un darbības vārdus dažādās gramatiskās formās.</p> <p>Skolotājam nav jāuztraucas, ka skolēns reizēm kļūdās, lietojot vārdu formas teikumos. Kļūdas nedrīkst atstāt bez ievēribas ne tikai rakstu runā, bet arī mutvārdu runā. Izvērtējot situāciju, skolēna vajadzības, emocionālo noturīgumu, kļūdas raksturu, skolotājs to var labot runas plūdomā, pēc pateiktā teksta (teikuma) u.c., kā arī skolēnus iesaistīt runas vērtēšanā. Ja klasē ir digitālā tāfele, ir ērti lietot ierakstu mikrofonus, pēc tam atskaņot runu, reizēm varbūt pat pierakstīt un labot kļūdas.</p> <p>MG pirms teksta ir dota īsa V. Belševicas biogrāfija. Skolēnus jāradina gan šajās stundās, gan turpmāk pievērst uzmanību teksta autoram, noskaidrot, ko skolēni jau zina, ko viņi uzzināja par autoru. Arī tad, kad skolēni veido savus tekstus, nekādā ziņā nav lieki noskaidrot, kas ir teksta autors. Šāda pieeja tikai paaugstina skolēna atbildību par savu darbu. Svarīgi censties skolēnos saglabāt pozitīvu attieksmi pret skolu, veidot tādas savstarpējās attiecības klasē, kas balstās uz uzticēšanos, labvēlīgu un reizēm arī humora pilnu atmosfēru.</p>
32., 33.st. MG 68.– 72. uzdevums. DB 33.– 36. uzdevums.	<p>Stundās skolēni turpina mācīties analizēt tekstus, tekstos minēto informāciju salīdzināt ar savu pieredzi un apgūt prasmi veidot savu tekstu pēc dotā plāna. Strādājot ar plānu, ieteicams atcerēties literatūras stundās apgūto pieredzi.</p> <p>Skolēni mācās salīdzināt dažādu valstu skolas, izprast skolēna tiesības un pienākumus (DB 33. uzdevums).</p> <p>Skolēniem var piedāvāt patstāvīgi sameklēt informāciju par skolām pasaulē, izmantojot interneta resursus. To var piedāvāt kā mērķtiecīgu klausīšanās uzdevumu, pēc tam ar jautājumu palīdzību pārrunāt uztverto, vērtēt un salīdzināt ar mācīšanās pieredzi savā skolā.</p>

1.	2.
34., 35. st. MG 73.– 75. uzdevums.	<p>Uzmanība pievēršama darbam ar dzejoli, lai ne tikai uztvertu tajā ietvertu pamatdomu, bet mācītos saskatīt tā satura saistību ar ilustrāciju, dialogu veidošanai, izmantojot dažādus teikumus pēc izteikuma mērķa, stāstījumam par savu pieredzi izmantot bibliotēkas pakalpojumus. Skolotāja vadībā skolēni mācās veidot bibliotēkas apmeklētāja noteikumus (gan tiesības, gan pienākumus).</p> <p>Izpratnes par bibliotēku katalogiem pilnveidošanai lietderīgi organizēt mācību ekskursiju uz skolas bibliotēku. Tikai iepriekš ar skolas bibliotekāri jāpārrunā, kāds būs mācību ekskursijas plāns. Pēc mācību ekskursijas skolēniem var piedāvāt patstāvīgu darbu ar katalogiem (atrast konkrēta satura literatūru, atrast konkrētu autoru darbus u.tml.). Ieteicams atkārtot latviešu valodas alfabētu.</p>
36.–39. st. MG 76.–83. uzdevums. DB 37.– 44. uzdevums.	<p>Darbs ar tekstiem palīdzēs pozitīvā emocionālā gaisotnē pārrunāt par skolēnu un skolotāju attiecībām, dažādiem notikumiem skolā. Uzmanība jāpievērš teksta virsraksta un satura savstarpējai saistībai, tēlu raksturojumam, vārdu nozīmēm, to skaidrojumam. Netiešā veidā skolēni gūst izpratni par dienasgrāmatas veidošanas nosacījumiem un priekšstatu par to, ka latviešu valodā ir kopdzimtes vārdi. Ieteicams sadzīvē dažādās situācijās lietot šos vārdus, lai skolēniem nostiprinās to lietojums, piemēram, ja kāds skolēns lieki runā, tad viņš ir pļāpa u.tml. Strādājot ar MG 83. uzdevumu, jāpievērš uzmanība vārdam „graize” (tas lietots kā saīsinājums no vārda „vēdergraizes”, lai saglabātu dzejoļa ritmu).</p> <p>Izmantojot DB uzdevumus, skolēni mācās strukturēt informāciju, to salīdzināt (37., 38., 44. uzdevums), lasīt informāciju tabulā un analizēt to (41. uzdevums), un izmantot citās situācijās (43. uzdevums). Šāda pieredze skolēniem ir nepieciešama pārējos mācību priekšmetos. Latviešu valodas skolotājs var palīdzēt ne tikai apgūt prasmi strādāt ar dažāda rakstura informāciju, bet vienlaicīgi pievērst uzmanību arī valodas kultūrai.</p>
Kad stundas beigušās. 40., 41. st. MG 84.– 86. uzdevums. DB 45. uzdevums.	<p>Pirms darba ar tekstu ieteicams pievērst uzmanību apakštematam un noskaidrot skolēnu pieredzi (ko viņi dara pēc stundām, ar ko nodarbojas, kāpēc u.tml.). Sarunu svarīgi ievirzīt tā, lai skolēni turpinājumā var veikt klasesbiedru aptauju un aizpildīt tabulu (DB 45. uzdevums). Ar ievadjautājumiem par to, ko skolēni zina par sportu, pakāpeniski sagatavo teksta par sporta olimpisko spēļu vēsturi (MG 84. uzdevums) izpratnei. Tā kā teksta izpratni varētu apgrūtināt samērā sarežģītā leksika, tad paredzēts, ka sākotnēji skolēni pāri noskaidro, kā izpratuši šo tekstu, bet pēc tam, pārskatot tekstu vēlreiz, individuāli izdomā jautājumus un uzdod viens otram, arī skolotājam.</p> <p>Skolotāja iesaistīšanās otrās valodas apguves procesā svarīga ne tikai, lai stiprinātu savstarpējās attiecības, bet arī, lai skolēni dzirdētu labas valodas paraugus, viņiem būtu iespēja tos izmantot savas valodas prasmes pilnveidošanā.</p> <p>Lai atvieglotu skolēniem darbu patstāvīgi atrast informāciju (MG 86. uzdevums varētu būt skolēnu mājas darbs), ieteicams skolēniem piedāvāt, kur viņi var meklēt informāciju bibliotēkā, internetā. Tekstveides kvalitatīvākai apguvei paredzēts sagatavot stāstījumu pēc dotā plāna.</p>
42., 43. st. MG 87.– 92. uzdevums. DB 49. uzdevums.	<p>Skolēnu patstāvīgi sagatavotais stāstījums par olimpiskajiem sporta veidiem var būt labs ievadījums pieredzes paplašināšanai par sportu kā vienu no brīvā laika nodarbēm. Stundās tiek piedāvāts darbs ar tekstu, lai turpinātu mācīties uztvert tā pamatdomu, satura un virsraksta saistību (MG 87. uzdevums), situāciju analīze (MG 88., 91. uzdevums), lomu spēles (MG 89., 90. uzdevums), jautājumu veidošana sportistam, lai iegūtu informāciju (MG 92. uzdevums) palīdzēs pilnveidot prasmi lietot valodu atbilstīgi saziņas mērķim. Savukārt DB uzdevumi paplašinās skolēnu pieredzi gan izrunāt, gan uzrakstīt sporta veidu nosaukumus, lietot īpašības vārdus vai apstākļa vārdus vispārākajā pakāpē, veidot tekstu, iesaistot atbilstīgus vārdus, kā arī pilnveidot prasmi iegūt informāciju, aptaujājot klasesbiedrus (50. uzdevums).</p> <p>Papildus skolēni var trenēties sporta veidu nosaukumu pareizrūnā vai arī to pareizrakstībā un glītrakstīšanā (burtnīcā skolēni noraksta pēc brīvas izvēles vai pēc kādiem citiem nosacījumiem šos vārdus; iesaista teikumos u.tml.).</p>

1.	2.
<p>44. st. MG 93.–96. uzdevums. DB 51. uzdevums.</p>	<p>Skolēni turpina noskaidrot savas un pārējo klasesbiedru nodarbes ārpus stundām, mācās sistematizēt pieredzi tabulā un krustvārdu miklā (MG 94. uzdevums, DB 51. uzdevums).</p> <p>Pirms skolēnu saraksta veidošanas ieteicams atkārtot latviešu valodas alfabētu. Darbs ar sludinājumu var būt ierosinājums arī skolēnu patstāvīgajam darbam, veidojot savus sludinājumu tekstus par tematu.</p> <p>MG 96. uzdevuma 3. nosacījums paredzēts, lai skolēni mācītos plānot un publikot savu pieredzi. Ieteicams to darīt saskaņā ar publiskās runas prasībām un arī analizēt atbilstīgi runas vērtēšanas kritērijiem (sk. SG 3. nodaļa).</p> <p>Ieteicams skolēnus iepazīstināt ar šiem kritērijiem un regulāri atgādināt, kam pievēršama uzmanība, sagatavojot runas tekstu.</p>
<p>45. st. MG 97.–99. uzdevums. SG 2. pielikums. 2. klausīšanās teksts. 1. pielikums. 6. darba lapa.</p>	<p>Stunda paredzēta, lai sistematizētu apgūto pieredzi un pašvērtētu to. Pēc darba ar MG 95. uzdevumu skolēni var veidot savus nepabeigtos teikumus vai jautājumus un piedāvāt tos cits citam, lai atcerētos arī citus notikumus. Papildus var izmantot 2. klausīšanās tekstu. Iepriekš svarīgi vienoties, cik reižu (tas atkarīgs no skolēnu spējām uztvert tekstu un to saprast) teksts tiks lasīts, lai skolēni var aizpildīt darba lapu. Pēc tam var pārbaudīt rezultātu, pārrunāt teksta saturu, skolēnu mācīšanās pieredzi, apgūstot valodu.</p> <p>Temata ietvaros skolēni turpina apgūt visus valoddarbības veidus to savstarpējā mijiedarbībā. Mācoties izteikt savu domu, skolēni radināmi runāt noteikta apjoma un struktūras teikumus. Īpaši tas attiecas uz skolēniem, kuriem ir mazāka valoddarbības pieredze. Līdz ar to tajās situācijās, kurās skolēnam ir jāatbild uz jautājumiem pēc izlasītā teksta, jāstāsta par ilustrāciju u.tml., var dot balsta frāzes, piemēram, <i>man liekas, ka..., es domāju, ka..., manuprāt ..., pēc manām domām..., es redzu (ko?)..., ir (kas?)..., nav (kā?)</i> u.c. Līdzīgi var variēt, veidojot jautājumus, piemēram, noteikt, ar kuriem vārdiem jāskaidro jautājumam, cik jautājumu jāveido katram vai visiem kopā, par kuru teksta daļu jāveido jautājumi, kādā secībā jāgrupē jautājumi u.c. Nekādā ziņā nav praktizējama steidzīga rakstu runas apguve. Tieši otrādi, skolēnam jāmacās lēni un apdomīgi veidot tekstu, to rediģēt, pārrakstīt, ja nepieciešams u.tml.</p> <p>Uzmanība pievēršama arī skolēnu rokrakstam, tāpēc pēc vajadzības burtnīcās praktizējami arī tā saucamie glītrakstīšanas vingrinājumi. To saturs atkarīgs no skolēnu vajadzībām: labojot un analizējot skolēnu rakstu darbus, izvēlami tie burtu, burtu savienojumu, vārdu rakstījumi, teksta izkārtojuma vingrinājumi, kas skolēniem sagādā grūtības. Šādās situācijās obligāts ir skolotāja piedāvāts paraugs.</p> <p>Lai veicinātu prasmi klausoties uztvert tekstu un to pierakstīt vai atstāstīt mutiski pēc atmiņas, paredzami atstāstījumi tuvu tekstam vai brīvie atstāstījumi. Tam var izmantot skolotāja izvēlētos tekstus, kā arī iepriekš MG lasītos tekstus. Pirms rakstīšanas svarīga iepazīšanās ar tekstu kopumā, pārrunas par tā saturu.</p> <p>Novērtējot skolēnu pieredzi, ieteicams grūtāk rakstāmos vārdus uzrakstīt uz tāfeles. Var veidot arī kolektīvo atstāstījumu (kopīgi vienojas par katru teikumu, ko rakstīs, un skolēni pieraksta to individuāli).</p> <p>Mācoties lietot valodā dažādus teikumus pēc izteikuma mērķa, svarīgi šo pieredzi saistīt ar dzimto valodu vai kādu no svešvalodām, lai tā skolēnam veidotos noturīgākas zināšanas.</p> <p>Daudz vērības veltāms dažādu vārdu formu lietošanai teikumos.</p> <p>Šī stunda var būt iepriekš apgūtās pieredzes apkopojums. To var uzskatīt par mutisku pārbaudes darbu, kura vērtēšanas kritēriji doti SG 36. lpp.</p>
<p>Papildu informācija</p>	<p>Par dažādām skolām, izglītības sistēmu informāciju var atrast www.skolas.lv; www.e-skola.lv Par sporta vēsturi var izmantot papildu informāciju www.sporto.lv</p>
<p>Skolotāja komentāri</p>	

ES STARP SAVĒJIEM

Mana ģimene. Ģimenes tradīcijas Mani draugi Svētki un atceres dienas

Teikums saziņā. Vienkāršs teikums. Teikuma locekļi. Teikuma gramatiskais centrs. Teikuma palīglocekļi.

Ielūgums. Telegramma. Īsziņa.

Kalendārs.

Vēstule. Spēles noteikumi. Sinonīmi. Antonīmi.

Mācību satura sadalījums pa stundām	Metodiskie komentāri
1.	2.
<p>Mana ģimene. Ģimenes tradīcijas. 46., 47. st. MG 100., 101. uzdevums. DB 52.–58. uzdevums.</p>	<p>Pirms teksta lasīšanas ieteicams prognozēt teksta saturu pēc virsraksta. Strādājot ar tekstu, uzmanību var pievērst teksta satura un ilustrācijas savstarpējai saistībai, pilnveidot prasmi atstāstīt tuvu tekstam. Skolēni pilnveido prasmi veidot cilvēku aprakstu (portretu). Tā kā šogad skolēni to dara pirmo reizi, ieteicams iepriekš pārrunāt vai piedāvāt uzrakstītu uz tāfeles vai projicētu uz ekrāna plānu (jautājumus, uz kuriem jāatbild, veidojot tekstu).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kā fotogrāfija ir radusies? 2. Kas fotogrāfijā ir redzams? 3. Kā sauc katru fotogrāfijā redzamo cilvēku, cik veci viņi ir? 4. Kāds katrs izskatās (acis, deguns, mati, apģērbs)? <p>Arī stāstījumā par ģimenes locekļu nodarbēm atbilstīgi vajadzībai var piedāvāt balstvārdus vai balstfrāzes, ievadteikumus u.tml.(MG 101. uzdevums). Pēc parauga skolēni mācās veidot shēmu par saviem tuvākajiem dzimtas cilvēkiem un analizēt to (DB 52., 54. uzdevums). Lai pilnveidotu izpratni par dzimtas jēdzienu, prasmi lietot atbilstīgus vārdus, reizē mācību procesu padarītu rotaļīgāku, noderēs DB 55.–56. uzdevums.</p>
<p>48. st. MG 102.–104. uzdevums.</p>	<p>Skolēni turpina aktualizēt pieredzi par ģimenes locekļu nodarbošanos gan ikdienā, gan brīvajās dienās, lasīt un saskatīt teksta galveno domu, atstāstīt lasīto. MG 103. uzdevumam piedāvāti divi varianti. Atbilstīgi situācijai skolēnu var rosināt brīvi izvēlēties, kuru no variantiem vai arī abus viņi izpildīs. Tai pašā laikā skolēniem jāprasa arī savu izvēli pamatot. Ieteicamas sarunas un skolēnu patstāvīgais darbs, noskaidrojot, kurus žurnālus un avīzes viņi zina nosaukt, ko lasa ģimenē. Papildu darbam var apmeklēt skolas bibliotēku, internetu un izvēlēties kādu žurnālu vai avīzi, un individuāli vai pāri sagatavot stāstījumu par tajā ievietoto informāciju. Tikai jāņem vērā, ka apzināti jā māca skolēnus plānot valodas līdzekļus, piemēram, stāstījumu var veidot, izmantojot nepabeigtos teikumus.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Es izvēlējos stāstīt par (ko?). 2. Avīzē/ žurnālā ir (kas?). 3. Es izlasīju (ko?). 4. Man patika (kas?). 5. Iesakū izlasīt(ko?).

1.	2.
<p>49., 50.st. MG 105.–108. uzdevums. DB 59.–63. uzdevums.</p>	<p>Skolēni pilnveido prasmi prognozēt teksta saturu, tikai šoreiz pēc ilustrācijas. Vārdu krājuma paplašināšanai noderēs īpašības vārdu lietojums teikumos dažādās nozīmēs. Veidojot jautājumus vārdiem teikumos, skolēni gūst priekšstatu par teikuma locekļa jēdzienu. Svarīgi, lai skolēni nevis iegūm definīciju, bet apzināti izprot teikuma gramatiskā centra un palīglocekļu lomu teikumā, trenē valodas izjūtu. Papildus var piedāvāt paplašināt teikumus, iepriekš pārrunājot, ko teikumi izsaka tad, kad doti tikai daži vārdi, ko, ja vārdu skaits paplašinās.</p> <p>Piemērs. <i>Jānis. Jānis lasa. Jānis lasa grāmatu. Jānis lasa interesantu grāmatu. Jānis lasa interesantu, vecu grāmatu. Jānis lasa interesantu, vecu grāmatu naktī. Jānis lasa interesantu, vecu grāmatu pilnmēness naktī.</i> u.tml.</p> <p>DB 61., 62. uzdevums noderēs vienlaicīgi gan valodas apguvei, gan pozitīva emocionālā fona radišanai klasē. Pēc vecmāmiņas prieka receptes izveidošanas skolēnus var rosināt sacerēt arī gudrības, draudzības u.c. receptes. Vārdu krājuma aktivizēšanai noderēs pretējas nozīmes noskaņojuma receptšu sacerēšana. Tā kā šāds saturs tiek piedāvāts latviešu valodas apguvei, tad svarīgi gan precīzi uzdevumu nosacījumi, gan arī to izpildes kontrole un vērtēšana. Lai apzināti nepieļautu kļūdainu tekstu veidošanu, atbilstīgi vajadzībai tos var rakstīt skolēni pāri, grupā, individuāli un kopā ar skolotāju (skolēni sacer mutiski; skolotājs raksta uz tāfeles, projicē uz ekrāna, bet skolēni pēc parauga pieraksta burtnīcās).</p>
<p>51., 52. st. MG . 109.–112. uzdevums. DB 64.– 72. uzdevums. SG 2. pielikums. 3. klausīšanās uzdevums.</p>	<p>Skolēni turpina paplašināt pieredzi strādāt ar tekstu, veidot teikumus, tos iesaistīt tekstā un noteikt tajos gramatisko centru. Paredzēts gūt priekšstatu par vienkāršu paplašinātu un vienkāršu nepaplašinātu teikumu. Teikumus analizēt sintaktiski nav pašmērķis; šāds piedāvājums ir tikai tāpēc, lai skolēni kļūtu vērīgāki, veidojot vai analizējot tekstus, mācītos dzimtās valodas mācībā iegūto pieredzi izmantot arī otrās un svešvalodas mācībās.</p> <p>DB 66.–72. uzdevums paredzēts, lai skolēni mācītos pēc dzirdes uztvert tekstu (3. klausīšanās uzdevums – latviešu tautas pasaka „Runcis un lapsa”), sacerēt tā nobeigumu, raksturot tēlus.</p>
<p>53.–55. st. MG 113.–121. uzdevums. DB 73.–77. uzdevums.</p>	<p>Šīs stundas paredzētas, lai pievērstu uzmanību tādiem sazināšanās līdzekļiem kā telegramma, īsziņa un e-vēstule. Skolēniem tiek dota iespēja analizēt saziņas situācijas, kurās tos lieto, un mācīties pašiem veidot atbilstīgus tekstus. Īsziņa, arī e- pasta vēstule ir labs līdzeklis, lai skolēni mācītos rediģēt tekstu (MG 116. uzdevums). Veicot MG 119. uzdevumu, skolotājam jāpievērš uzmanība privātās un oficiālās vēstules atšķirīgajam valodas stilam un noformējumam (uzruna, vieta, laiks).</p> <p>MG 113.,114. uzdevums skolēniem paplašinās pieredzi uztvert vārdu <i>liels, mazs, vecs</i> nozīmi tekstā. Šāda rakstura uzdevumi un citi līdzīgi uzdevumi skolēniem paplašina vārdu krājumu, palīdz apgūt pieredzi no konteksta izprast vārda nozīmi. MG 115. uzdevums un DB 73., 74. uzdevums palīdzēs sistematizēt pieredzi lietot leksiku, nosaucot ģimenes locekļus, radniekus, salīdzināt viņu vecumu, lietot pareizi īpašības vārdus tekstā un izteikt salīdzinājumu ar apgalvojuma vai nolieguma formu <i>ir vecāks nekā; nav jaunāks kā</i> u.tml. Šī pieredze skolēniem nepieciešama arī pārējos mācību priekšmetos. Tā kā to apgūt nav nemaz tik viegli, tad ieteicams regulāri atbilstīgās situācijās pareizi lietot minētās frāzes un pievērst uzmanību to lietojumam skolēnu runā.</p> <p>Pārejai uz nākamo apakštematu noderēs DB 75.–77. uzdevums. Zēnu un meiteņu skolas formas zīmējumu skate var noderēt kā labs ierosinātājs skolēnu runas darbības aktivizēšanai. Pirms stāstījuma par interesantāko modeli ieteicams vienoties par nosacījumiem stāstījuma veidošanai. Ja nepieciešams, var kopīgi vienoties par stāstījuma plānu, balstvārdiem, kas jāizmanto stāstījumā u.c.</p> <p>Skolēnu izziņas intereses rosināšanai skolotājs var sniegt papildu informāciju par saziņas veidiem senatnē vai arī pašiem skolēniem piedāvāt patstāvīgi atrast informāciju un sagatavot stāstījumu. Skolēnu darbu var dažādi diferencēt: skolēni strādā pāri/grupā; katra grupa, izmantojot bibliotēkas pakalpojumus, interneta resursus, vāc informāciju par konkrētu saziņas līdzekli, tā izmantošanas iespējām, piemēram, vēstule, e-vēstule, telegramma, īsziņa, Morzes ābece, Braila raksts, telefakss, www.draugiem.lv u.c. Pirms darba ieteicams vienoties par satura apjomu, formu, noformēšanas prasībām un publiskošanas veidu u.c. Par projekta darbu un pētniecisko darbu vērtēšanas kritērijiem (sk. SG 3. nodaļā.)</p>

1.	2.
	<p>Apakšnodaļas ietvaros skolēniem ir svarīgi saprast, ka katrā ģimenē var būt atšķirīgs ģimenes locekļu sastāvs un skaits. Pazīstot skolēnu ģimenes, skolotājs vienmēr atradīs īstos vārdus, lai pievērstu uzmanību tam, ka ģimenes var būt dažādas: māte–bērns; māte–tēvs–bērns/bērni; vecvecāki–bērns/bērni; māte–māte–bērns/bērni; vecvecāki–vecāki–bērns/bērni; tēvs–tēvs–bērns/bērni; vecākais brālis vai māsa (brāļi vai māsas), kuri rūpējas par jaunākajiem bērniem; paplašinātās ģimenes, kurās dzīvo arī tantes, tēvoči, māsīcas un brālēni utt. Ir arī ģimenes bez bērniem. Nevajadzētu aizmirst arī mājdzīvniekus.</p> <p>Ja skolēniem nepieciešams sagatavot stāstījumu, viņus var rosināt izmantot fotoaparātus. Skolēni var nofotografēt savas ģimenes locekļus, radniekus, veidot foto izstādes un atbilstīgi tām stāstījumus.</p>
<p>Mani draugi. 56.,57. st. MG 122.–126. uzdevums. DB 78.–83. uzdevums.</p>	<p>Stundās veicamie uzdevumi galvenokārt paredzēti, lai akcentētu draudzību kā vērtību, pilnveidotu tekstveides prasmes. Lai radinātu skolēnus plānot savu runu, paškontrolēt to, skaidrojot draudzības likumus (MG 123. uzdevums), sakāmvārdos ietvertu domu (MG 125. uzdevums), aizpildot tabulu (DB 82. uzdevums), ieteicams iepriekš vienoties par nosacījumiem, piemēram, domu izteikt trīs teikumus; lietot vienkāršus paplašinātus teikumus, tikai vārdu savienojumus u.tml. Sagatavojot mutvārdu stāstījumu, skolēni vispirms var teikumus uzrakstīt (šāds paņēmieni īpaši svarīgi tiem skolēniem, kuri vēl nespēj domu izteikt runas plūdumā, un ir nepieciešams ilgāks laiks, lai plānotu savu runu) un pēc tam izlasītu. Līdzīga metodiskā ideja ietverta arī MG 126. uzdevumā (septiņu teikumu stāstījums ir tikai viens no variantiem; atbilstīgi vajadzībai skolotājs var variēt uzdevuma nosacījumus). DB 81. uzdevums var būt labs papildinājums tam, cik svarīgi precīzi un pareizi lietot valodu.</p> <p>Turpinājumam par to, kā sazināties ar tuviniekiem un draugiem, ar ko atšķiras oficiālā un neoficiālā saziņa, noderēs DB 78.–81. uzdevums.</p> <p>MG 124. uzdevums (līdzīgi kā iepriekšējās stundās) pievērsīs uzmanību vārdu izvēlei atbilstīgi saturam. Pēc darba ieteicams pārrunāt citas situācijas, kurās lieto šos vārdus. Īpaši svarīgi pievērst uzmanību vārdiem <i>svaigs, sens, savs, cits, svešs</i>. Var piedāvāt vārdu savienojumus un lūgt skolēnus iesaistīt tos teikumus: <i>svaigs piens, svešs gaiss, cits piens, cits gaiss; svešs zēns, cits zēns; vecs cilvēks, sens cilvēks; mana istaba, sava istaba</i> u.tml.</p> <p>DB 83. uzdevumā skolēns var netiešā veidā pievērst uzmanību alfabētam un vienlaicīgi arī atrast sakāmvārdu par doto tematu, skaidrot tajā ietvertu domu.</p>
<p>58., 59.st. MG 127.–137. uzdevums. DB 84.–96. uzdevums. SG 2. pielikums. 1. atstāstījuma teksts.</p>	<p>Stundas paredzētas, lai sistematizētu skolēnu pieredzi par saziņu, aktivizētu pareizrunu, vārdu krājumu, prasmi strādāt ar tekstu gan skolotāja vadībā, gan patstāvīgi. Stundas rotaļīgas var padarīt lomu spēles (MG 127. uzdevuma 4. nosacījums), darbs pāri vai grupā, risinot problēmsituācijas (MG 131., 133., 134., 135. uzdevums), vārdu spēles (MG 136., 137. uzdevums). Tas skolēniem palīdzēs saprast, ka latviešu valodas mācību procesā neietilpst tikai valoddarbības veidu apguve, bet vienlaicīgi skolēni var uzzināt arī daudz interesantu faktu par apkārtējās pasaules notikumiem, cilvēku savstarpējām attiecībām, par valodu, tās izmantošanas iespējām saziņā.</p> <p>Lai paplašinātu pieredzi par to, ka ne tikai katram etnosam, bet arī katrai ģimenei ir savas kultūras tradīcijas, pieredze to atklāt ar valodas palīdzību, ieteicams skolēnus ik pa laikam rosināt atcerēties, kā par to pašu situāciju saka viņu ģimenēs, radu vai draugu saietos u.tml. Skolēni var demonstrēt, kuras dziesmas dzied viņu ģimenēs, iemācīt šīs dziesmas pārējiem skolēniem, izstāstīt spēļu noteikumus, ēdienu receptes, salīdzināt to nosaukumus latviski un skolēnu dzimtajā valodā.</p> <p>Ne tikai, lai veiktu MG 137. uzdevumu un DB 94. uzdevumu, arī citās situācijās skolēni rosināmi izmantot dažādas vārdnīcas. Tam var noderēt ne tikai grāmatas, bet arī elektroniskās vārdnīcas (www.letonika.lv; www.tilde.lv).</p> <p>Lai veicinātu skolēnu prasmi uztvert tekstu pēc dzirdes un to pierakstīt, var piedāvāt atstāstījumu tuvu tekstam. Pirms teksta rakstīšanas svarīgi to izlasīt, īsi pārrunāt saturu kopumā, tad lasīt atkārtoti. Atstāstījuma teksta vērtēšanas kritēriji ir SG 3. nodaļā.</p>

1.	2.
<p>Svētki un atceres dienas 60., 61. st. MG 138. –141. uzdevums. SG 2. pielikums. 4. diktāta teksts.</p>	<p>Ievirzei apakštematā paredzēts attēls un darbs ar to (MG 138. uzdevums). Skolēnu mutvārdu un rakstu runas pilnveidošanai paredzēti spēļu noteikumu stāstījumi, attieksmes paušana pret datorspēlēm. Skolēni rosināmi stāstīt par svētkiem viņu ģimenēs. Arī šo uzdevumu veicot, svarīgi neaizmirst, ka skolēni vienlaicīgi apgūst latviešu valodu, tāpēc nav mazsvarīgi iepriekš pievērst uzmanību konkrētiem nosacījumiem. Par projekta darbu uzskatāma svētku scenārija veidošana (MG 141. uzdevums). Projekta vērtēšanas kritēriji ir atrodamī SG 3. nodaļā.</p> <p>Ieteicama skolotāja papildu informācija par svētku svinēšanu dažādās kultūrās. Pareizrakstības prasmju pilnveidei var izmantot arī dzirdes diktāta tekstu. Pēc diktāta teksta uzrakstīšanas ieteicama saruna par diktāta virsrakstu, tekstā izteikto pamatdomu, skolēnu pieredzi.</p>
<p>62. st. MG 142., 143. uzdevums. DB 97.–103. uzdevums.</p>	<p>Skolēni apgūst informāciju par latviešu svētku tradīcijām, mācās izprast ielūguma lomu saziņā un veidot ielūgumu. Šai sakarā ieteicams demonstrēt paraugus, lai skolēni to mācās darīt pareizi, un sākotnēji tas iespējams tikai pēc parauga. Ielūguma tekstu atbilstīgi noformējot, skolēni var izmantot arī datoru (ievietot fotoattēlus, dažāda dizaina burtus u.c.). Tikai svarīgi ievērot šī teksta noformēšanas prasības un nepieļaut pareizrakstības normu pārkāpumus.</p>
<p>63.–65. st. MG 144.–149. uzdevums. DB 104.– 108. uzdevums. SG 3. pielikums. 2. pārbaudes darbs. 1. pielikums. 8. darba lapa.</p>	<p>Stundās paredzēts palīdzēt skolēniem pilnveidot prasmi strādāt ar kalendāru un apgūt pieredzi šķirt svētkus un atceres dienas. Īpaša vērība pievēršama Ziemassvētku gaidīšanas laikam, šo svētku tradīcijām. Tā kā šajā laikā ir 1. semestra nobeigums, tad svarīgi pārskatīt apgūto, to pašvērtēt un izvirzīt jaunus mācību uzdevumus (MG 149. uzdevums).</p> <p>Pārbaudes darba mērķis ir pārbaudīt, kā skolēni spēj patstāvīgi strādāt ar tekstu, analizēt teikumos teikuma locekļus un veidot vēstules tekstu. Vērtējot skolēnu darbu, paredzēts vērtēt ne tikai prasmi uztvert teksta saturu, to saprast un rīkoties atbilstīgi uzdevuma nosacījumam, bet arī pareizrakstību, skolēna darba kultūru. Arī ikdienā regulāri vērtējami ne tikai skolēnu mācību sasniegumi, bet arī rokraksts, darba noformējums u.c., kas raksturo skolēna attieksmi pret darbu.</p>
<p>Papildu informācija</p>	<p>Papildu literatūra par saziņas vēsturi: Ločmelis J. Telekomunikāciju vēsture. – Rīga: Lattelekom, 2000. Krauklis J., Ločmelis J. Komunikāciju leksikons. – Rīga: Jumava, 2004. Par pasta pakalpojumu attīstības vēsturi var izmantot videofilmas „Latvijas pasta vēsture 1. un 2. daļa”. www.pasts.lv Papildu informācija par svētku svinēšanu dažādās kultūrās: www.svetki.lv Andersone V., Sniķere L. Svētki un godi. LAT2 mācību metodisko izdevumu sērija. 2. izdevums. – Rīga: Poligrāfists, 1998. Grīns M., Grīna M. Latviešu gads, gadskārta, godi. – Rīga: EVERESTS, 1992. Mellēna M., Muktupāvels V. u.c. Gadskārtu grāmata. – Rīga, 2004. Papildu informācija par ielūguma noformēšanu www.vmd.gov.lv/images_upl/ielugums; www.klubsmaja.lv/tmp/images/dzimshansdienes_ieluugums.jpg</p>
<p>Skolotāja komentāri</p>	

KAS MUMS IR LATVIJA?

Latvija – mūsu valsts

Latvija – mūsu zeme

Latvija – mūsu mājas

Apceļosim savu un citas zemes

Vārds teikumā. Vārda leksiskā nozīme. Tiešā un pārnestā nozīme. Lietvārds. Lietvārda dzimte, skaitlis un locījums.

Īpašības vārds, tā lietojums kopā ar lietvārdu teikumā. Īpašības vārda salīdzināmās pakāpes. Skaitļa vārds. Pamata un kārtas skaitļa vārdi, to pieraksts tekstā. Arābu un romiešu cipari. Afiša.

Mācību satura sadalījums pa stundām	Metodiskie komentāri
1.	2.
<p>Latvija – mūsu valsts. 66., 67. st. MG 150.–152. uzdevums. DB 109. uzdevums.</p>	<p>Temats ir labs līdzeklis ne tikai lai turpinātu apgūt latviešu valodu, bet arī, lai audzinātu skolēnam attieksmi pret Latviju kā valsti, kurā viņš dzīvo, mācās, kurā dzīvo viņa draugi, tuvinieki. Ieteicams emocionāli pārdomāts ievadījums tematā. Temata apguve sākas jaunā semestrī, skolēni rosināmi pastāstīt, ko viņi jau zina par Latviju, ko mācījušies citu mācību priekšmetu stundās. Tikai līdzīgi kā iepriekš jāplāno konkrētu valodas līdzekļu izvēle un lietojums, apzinoties, ka saruna ir latviešu valodas stundās, kurās ne tikai izmanto valodu, bet arī vienlaicīgi mācās to lietot pareizi.</p> <p>Daži ieteikumi: skolotājs var piedāvāt pēctecīgus jautājumus (<i>Kas tev ir Latvija? Ko tu zini par Latviju? Ko tu gribi iemācīties?</i>); skolotājs var piedāvāt veidot skolēniem pašiem konkrētas struktūras jautājumus vai jautājumus, kas sākas ar konkrētiem jautājuma vārdiem, un lūgt citam citu atbildēt uz šiem jautājumiem.</p> <p>Lai paplašinātu skolēnu zināšanas par savu valsti, novadu, pilsētu vai ciemu, paredzēts projekta darbs (MG 150., 152. uzdevums.). Viktorīnas jautājumu sagatavošanai skolēni rosināmi izmantot interneta resursus, skolas vai ciema bibliotēku, vietējo iedzīvotāju stāstījumus. Skolēnus var lūgt sagatavotos jautājumus un atbildes pierakstīt, ieteicams rīkot viktorīnu.</p>
<p>68., 69. st. MG 153.–157. uzdevums. DB 110.–112. uzdevums.</p>	<p>Lasot tekstus par Latviju, skolēni uzmanīgi ievadāmi vārdu <i>ciemt</i> un <i>mīlēt</i> nozīmju izpratnē, lai viņi izprastu, ka vārdu <i>ciemt</i> lieto, lai apliecinātu atzinību, apbrīnu, godbijību pret kādu cilvēku, bet vārds <i>mīlēt</i> lietojams, ja vēlas izteikt jūtas pret kādu cilvēku. Arī vārda <i>himna</i> nozīmi skaidrojot, skolēni pakāpeniski mācās izprast, ka katram vārdam ir nozīme. Ieteicams pievērst skolēnu uzmanību tam, ka arī viņu dzimtajā valodā vārdiem ir nozīmes un to konkrētā nozīme atklājas tikai tekstā. Tas palīdzēs skolēniem vieglāk uztvert informāciju par vārdu nozīmēm arī latviešu valodā.</p>
<p>70.–74. st. MG 158.–167. uzdevums. DB 113.–115. uzdevums.</p>	<p>Skolēni turpina lasīt informāciju par pārējiem Latvijas simboliem – karogu, ģerboni, Brīvības pieminekli – un mācās izprast un lietot vārdus dažādās nozīmēs tekstos. Nekādā ziņā nav paredzēts, ka skolēni apgūst definīciju par to, kas ir tiešā vai pārnestā nozīme. Informācija piedāvāta, lai skolēns sāk apjaust tekstā vai teikumā lietoto vārdu nozīmes un labāk izprast teksta saturu. Šī pieredze skolēniem svarīga arī citu mācību priekšmetu stundās, jo teksti kļūst garāki un sarežģītāki, un no skolēna prasmes kontekstā izprast to saturu ir atkarīgas skolēnu mācīšanās sekmes. MG 164. uzdevumā vēlams, lai skolēni, kas dzīvo Rīgā, atrod citu pilsētas ģerboni. Papildus var rosināt izmantot interneta resursus.</p>

1.	2.
<p>75., 76. st. MG 168.–170. uzdevums. DB 116.–124. uzdevums. SG 1. pielikuma 7. darba lapa.</p>	<p>Paredzēts, ka skolēni turpina mācīties izprast vārdu nozīmes dažādās situācijās un atbilstīgi arī lietot. Uzmanība tiek pievērsta vārdu pareizrakstībai un plānveidīga domraksta veidošanai. Ja nepieciešams, skolotājs var izvirzīt konkrētus nosacījumus, atbilstīgi kuriem veidot tekstu pēc zīmējuma (MG 170. uzdevuma 5. nosacījums). Papildu darbs vārdu nozīmju izpratnes pilnveidošanai paredzēts 7. darba lapā. Skolēni lasa teikumus un savieno ar atbilstīgu frazeoloģismu. Šāda rakstura uzdevumi skolēnam var palīdzēt ne tikai paplašināt vārdu krājumu, bet arī precīzāk uztvert runātu vai lasītu tekstu. Ieteikums skolotājam stundās atbilstīgās situācijās regulāri iesaistīt sakāmvārdus, parunas vai izteicienus, lai skolēns pierod pie latviešu valodas tēlainības, mācās uztvert un arī pats lietot savā runā ne tikai tiešajā, bet arī pārnestajā nozīmē lietotus vārdus, vārdu savienojumus.</p>
<p>Latvija – mūsu zeme. 77. st. MG 171. uzdevums.</p>	<p>Sākot šo apakštematu, ieteicams vēlreiz aktivizēt skolēnu izpratni par vārdiem zeme (planēta, lauks, dzimtene) un valsts (kādas tautas un tās zemes vadišanas veids). Tad skolēni emocionāli noskaņojami abu dzejoļu uztverei. Ieteicams rūpīgi apsvērt dzejoļu priekšā lasījumu (skolotājs, ieraksta atskaņojums vai skolēns, kurš prot izteiksmīgi lasīt). Tikai pēc dzejoļos izteiktās pamatdomas noskaidrošanas pievēršama uzmanība dzejoļos lietoto lietvārdu izpētei, to analīzei.</p>
<p>78.–81. st. MG 172.–180. uzdevums. DB 125.–127. uzdevums.</p>	<p>Skolēni turpina pētīt tekstos lietvārdus, noskaidrot to dzimti, skaitli un locījumus. Ieteicams akcentēt ideju par to, ka skolēns ir valodas pētnieks un veic svarīgu darbu – pēta vārdus, grupē tos. Arī strādājot ar latviešu tautas teiku un S. Silkalnas dzejoli <i>Kur?</i>, ieteicama vispirms pārdomāta saruna par tekstu saturu, tikai tad valodas izpētes uzdevumi. Līdzīgi tas darāms arī citos gadījumos. Skolēnam vispirms ir svarīgi uztvert teksta saturu un mācīties vārdu gramatiskās formas analizēt saistība ar saturu. Lietvārdu morfoloģiskā analīze paredzēta, lai skolēnus pakāpeniski radinātu būt vērīgiem, lietojot lietvārdus dažādās gramatiskajās formās tekstos. Svarīgi novērtēt, kuros gadījumos skolēns lietvārdu morfoloģisko analīzi veiks mutiski, kuros – rakstiski. Skolēnu filoloģiskā vērīguma veicināšanai reizēm darbu var arī diferencēt: izvēlēties vārdus, atrast tos tekstā vai nosaukt tikai lietvārdus lokatīvā, ģenitīvā u.tml.; piedāvāt darbu grupās, piemēram, meitenes meklē un analizē sieviešu dzimtes lietvārdus, zēni – vīriešu dzimtes lietvārdus, vai otrādi; skolēni paši izvēlas, kuras dzimtes, skaitļa vai locījuma lietvārdus viņi meklē tekstos u.tml. Papildu darbam var piedāvāt veikt lietvārdu analīzi žurnālu, avīžu tekstos, skolas/klares informācijas stendos, pilsētas/ciema iestāžu nosaukumos, sludinājumos, citu mācību priekšmetu mācību grāmatās, darba burtnīcās u.c.</p>
<p>82.–85. st. MG 181.–185. uzdevums. DB 128.–136. uzdevums.</p>	<p>Skolēni turpina lasīt un analizēt tekstus par Latviju un meklēt tajos lietvārdus. Apzināti skolēni tiek rosināti kļūt par valodas pētniekiem, lai stimulētu viņu izziņas interesi. Tam paredzēti gan individuāli, gan grupās veicami darbi. Skolēnus jārosina regulāri izmantot lietvārdu, lietvārdu kopā ar īpašības vārdiem, vēlāk arī lietvārdu kopā ar skaitļa vārdiem locīšanas tabulas, lai nepaliek atmiņā nepareizi lietotas gramatiskās formas. Tabulas var izveidot skolotājs, nokopēt un piedāvāt skolēniem. Tās var izveidot arī kopā ar skolēniem. Ieteikums tabulas ļaut regulāri izmantot. Valodas apguves procesā skolēnam jāpierod, ka palīgs darbā ir arī vārdnīcas, enciklopēdijas, interneta resursi. Papildu darbam skolēni var izmantot vārdnīcas dažādiem nolūkiem (izraksta lietvārdus, kas noderētu stāstījumam par pasaku zemi (MG 184. uzdevuma 4. nosacījums); īpašības vārdus ar noteikto galotni; tikai vīriešu vai sieviešu dzimtes lietvārdus, kuros ir garā skaņa, divzīlbu lietvārdus u.tml.). Vēlams lietvārdu izvēli maksimāli saistīt ar tematu, jo tā skolēni tiek radināti mērķtiecīgi valodas lietošanai vai pētīšanai.</p>

1.	2.
<p>86.–94. st. MG 186.–199. uzdevums. DB 137.–143. uzdevums.</p>	<p>Paredzēts, ka skolēni lasa tekstus par Latvijas pilsētām un citiem objektiem un mās tekstos pazīt lietvārdus. Skolēni rosināmi patstāvīgi meklēt informāciju dažādos informācijas avotos un par to pastāstīt citiem (MG 190. uzdevums). Pirms darba svarīgi vienoties par tā apjomu, stāstījuma plānu u.c. nosacījumiem, darba vērtēšanas kritērijiem. Ieteikums to darīt kopīgi ar skolēniem, ļaujot pašiem izvēlēties un vienoties par to. Lai būtu lielāka skaidrība, izvēlētos nosacījumus var pierakstīt (skolotājs uzraksta uz atsevišķas lapas un novieto šādiem tekstiem speciāli iekārtotā vietā klasē; skolēni ieraksta burtnīcās un atbilstīgi tiem gatavo savu darbu u.tml.). Šajās stundās paredzēts, ka skolēni turpina mācīties strādāt ar tabulām, analizēt afišā (MG 194.–196. uzdevums), un kartē (MG 198. uzdevums) ietvertu informāciju, to vērtēt. Lai skolēni pierastu ne tikai iegūt informāciju, bet arī pietiekami skaidri to nodot citiem, ieteicamas lomu spēles (MG 189. uzdevuma 3. nosacījums, 195. uzdevums, DB 143. uzdevums, MG 198. uzdevuma 2. nosacījums). Veicot MG 199. uzdevumu, skolēni var izmantot noteikumu paraugus (skolas/klases iekšējās kārtības noteikumi, bibliotēkas apmeklētāja noteikumi u.c.) un atbilstīgi tiem veidot uzvedības noteikumus teātrī.</p>
<p>95.–98. st. MG 200.–206. uzdevums. DB 144.–148. uzdevums.</p>	<p>Turpinot lasīt un analizēt informāciju par Latvijas pilsētām, dabu u.c., uzmanība tiek pievērsta īpašības vārda lomai teikumā, tā saskaņojumam dzimtē, skaitlī un locījumā ar lietvārdu. Ieteikums skolēnus rosināt atcerēties, kā īpašības vārdus kopā ar lietvārdiem lieto viņu dzimtajā valodā. Tā kā valodu salīdzināšana var tikai palīdzēt latviešu valodas apguvē, tad laiku pa laikam ieteicams pievērst tam uzmanību. DB 147. uzdevumā pirms domraksta veidošanas par to, kā izskatās dzīves vieta no augšas, var kopīgi veidot tā saucamo „ideju zirnekli” – kopīgi izvēlēties un pierakstīt vārdu savienojumus, ko izmantos stāstījumā; pētot paša veidoto zīmējumu, uzrakstīt dažādus vārdu savienojumus, bet apvilkt tikai tos, kas tiek iesaistīti tekstā u.tml.</p>
<p>99.–105. st. MG 207.–218. uzdevums. DB 149.–151. uzdevums. SG 2. pielikums. 2. atstāstījuma teksts.</p>	<p>Stundās paredzēts paplašināt izpratni par īpašības vārdu salīdzināmajām pakāpēm, to lietojumu dažādās situācijās. Vēriba tiek veltīta arī tekstveides mācībai. Lai skolēniem paaugstinātos ne tikai izziņas interese, vērigums apkārtējā pasaulē, skatot dažādus dabas objektus, lai pievērstu uzmanību objektu un cilvēku īpašībām, citiem interesantiem faktiem, noderēs MG 209. uzdevuma 2. nosacījums, 201., 212., 214., 217., 218. uzdevums, DB 149., 151. uzdevums. Ļoti svarīgi, lai šie uzdevumi skolēnos radītu pozitīvu emocionālu attieksmi pret apkārtējo pasauli un pašiem pret sevi. Papildu darbam skolēniem var piedāvāt veikt dažādu dabas objektu izpēti arī citās zemēs, skolēnu vecāku vai vecvecāku dzimtajā pusē, tajās valstīs, par kurām skolēni mācījušies citos mācību priekšmetos. Lai pilnveidotu skolēnu prasmi uztvert tekstu, to atstāstīt, papildus var izmantot atstāstījuma tekstu, kuru pēc vajadzības var rosināt skolēnus atstāstīt brīvi vai arī tuvu tekstam. Atstāstījumu var piedāvāt arī kā radošo atstāstījumu, piemēram, skolēns atbild uz abiem vai izvēlas vienu no jautājumiem atstāstījuma teksta nobeigumā. Pirms atstāstījuma rakstīšanas rūpīgi jāapsver, kurus vārdus uzrakstīt uz tāfeles, lai skolēni tos var izmantot teksta veidošanas laikā.</p>

1.	2.
<p>106.–110.st. MG 219.– 230. uzdevums. DB 152.–154. uzdevums.</p>	<p>Skolēni apgūst prasmi lietot skaitļa vārdus saziņā dažādās situācijās. Īpaša vērība tiek pievērsta laika ziņām un kalendāram, tajos ietvertajai informācijai. Skolēniem var lūgt pašiem sagatavot atbildes uz jautājumiem.</p> <p>Kāpēc cilvēki klausās/ lasa laika ziņas? Kur laika ziņas var atrast? Kuru profesiju cilvēkiem visvairāk jāzina par gaidāmajiem laika apstākļiem? Kāpēc? Kā laika ziņas izmanto skolēnu ģimenēs? Kāpēc dažreiz laika ziņas ir neprecīzas? Skolēniem var piedāvāt atrast laika ziņas internetā, salīdzināt gaisa temperatūru dažādās ne tikai Latvijas pilsētās, bet arī dažādu Eiropas valstu pilsētās. Līdzīgi var rīkoties, papildus strādājot ar kalendāriem. Skolēni var sarīkot dažādu kalendāru izstādi, stāstīt par savu pieredzi kalendāru lietošanā, par to, kādus kalendārus lieto viņu ģimenes locekļi. Skolotājs var piedāvāt projekta darbu – izveidot klases kalendāru (grupas skolēni veido pēc dzimšanas vai vārda dienu mēnešiem; iepriekš vienojas, kura informācija tiks atklāta katra mēneša lapā (zīmējumi, fotogrāfijas, norādes par skolēnu vārda dienām un dzimšanas dienām; nedrīkst aizmirst valsts svētkus, atceres dienas u.c. svarīgu informāciju). Par projekta darbu un pētniecisko darbu vērtēšanas kritērijiem sk. SG 3. nodaļā. Domraksta mācībai paredzēts MG 228. uzdevuma 3. nosacījums. Ieteikums sacerētās pasakas pēc to izlabošanas lasīt vai stāstīt cits citam, analizēt tajās ietvertos notikumus, tēlus. Skolēni var kļūt par valodas pētniekiem un pasaku tekstos analizēt arī lietvārdus, īpašības vārdus un skaitļa vārdus u.c. informāciju.</p>
<p>Latvija – mūsu mājas.</p> <p>111., 112.st. MG 231.– 234. uzdevums. DB 155., 156. uzdevums.</p>	<p>Skolēnu attieksmes veidošanai pret Latviju, tās cilvēkiem, valodu, savām mājām u.c. svarīgi padomāt par emocionālu ievadījumu apakšnodaļā. MG 233. uzdevumā uzmanība pievēršama tam, kā skolēni cits citam skaidros situācijas, kurās lieto minētos izteicienus. Lai skolēni mācītos mērķtiecīgi runāt un reizē arī lietot konkrētus valodas līdzekļus, var vienoties par nosacījumiem, piemēram, trīs teikumos jāpasaka doma; jāskaidrojums ar ievadvārdiem, <i>es domāju, manuprāt, es piekrītu, jo...</i> u.tml. DB uzdevumos skolēni mācās strādāt ar domu karti. Uzmanība jāpievērš ne tikai ierakstu saturam, bet arī rakstu kultūrai. Ja skolēniem DB nepietiek vietas, lai uzrakstītu teikumus par tematu „Latvija – manas mājas”, to var darīt arī rakstu darbu burtnīcās.</p>
<p>113.–117. st. MG 235.– 245. uzdevums. DB 156.–166. uzdevums.</p>	<p>Stundās skolēni paplašina savu pieredzi par Latvijas iedzīvotājiem, viņu tautību, mācās tolerantu attieksmi pret dažādu etnosu cilvēkiem. DB 157. un 160. uzdevums paredzēts, lai skolēni ne tikai saprastu, ka arī viņu vidū ir dažādu tautību un dzimumu cilvēki, bet apgūtu arī tautību nosaukumu pareizrakstību. Nepieciešamības gadījumā grūtāk rakstāmos vārdus skolotājs var rakstīt uz tāfeles vai projicēt uz ekrāna. Pirms DB 160. uzdevuma ieteicams noskaidrot vārda <i>tradīcija</i> nozīmi (uzskats, darbība, rituāls, kurš noteiktā cilvēku kopumā pāriet no paaudzes paaudzē). MG 236., 237. uzdevumā svarīgi pievērst uzmanību skolēnu izteikumiem par valodu, attieksmei pret to kā vērtību, iesaistīt arī 5. klases skolēnus veidot tekstu par tematu „Mana valoda – mans gods”, izprast, kādas valodas viņi prot vai mācās. Stundās skolēni turpina apgūt skaitļa vārdu lietojumu, lai salīdzinātu informāciju (DB 161.– 166. uzdevums, MG 238., 239. uzdevums), mācās pierakstīt pamata un kārtas skaitļa vārdus, romiešu un arābu ciparus. Šī pieredze skolēniem svarīga arī citos mācību priekšmetos. Darbs ar citu tautu folkloru paredzēts, lai skolēni labāk saprastu kopīgo dažādu etnosu kultūrās. MG 245. uzdevums paredzēts kā pētniecisks darbs, lai skolēni pievērstu uzmanību skaitļa vārda lietojumam mācību procesā. Lai skolēni gūtu vispusīgāku priekšstatu par to, ieteicams strādāt grupās tā, lai izpētītu visus mācību priekšmetus. Prezentācijas laikā skolēni rakstu darbu burtnīcās var izveidot tabulu, kurā ieraksta dzirdēto informāciju par katru mācību priekšmetu. Pēc tam iegūto informāciju var izmantot, lai analizētu, kāda veida skaitļa vārdi tiek lietoti, kādam nolūkam, salīdzinātu, kas visos mācību priekšmetos ir kopīgs, kas atšķirīgs skaitļa vārdu lietojumā, kuros mācību priekšmetos skaitļa vārdus lieto visvairāk, kuros – vismazāk, kāpēc u.tml.</p>

1.	2.
<p>118., 119.st. MG 246.–249. uzdevums. SG 2. pielikums. 3. diktāts.</p>	<p>Stundās paredzēta emocionāla saruna par cilvēkiem, kuri pašreizējā laikā veikuši labus darbus, par Latvijas Iepirkuma balvu. Papildus var izmantot laikraksta <i>Diena</i> sagatavotos izdevumus. Apakštemata nobeigumā ieteicama emocionāla saruna par svarīgākajām vērtībām atbilstīgi tematam „Latvija – mūsu mājas”.</p> <p>Skolēnu klausīšanās un pareizrakstības prasmju pilnveidei papildus var izmantot 3. diktāta tekstu. Pēc diktāta uzrakstīšanas skolēniem var piedāvāt diktāta tekstu, lai paši sev vai viens otram mācītos labot kļūdas. Šāds paņēmieni arī noder, lai skolēns ne tikai ar dzirdi, bet arī ar redzi mācās pareizi rakstīt. Pirms diktāta ieteicama ievadsaruna par to, ko skolēni zina par talku, kad Latvijā rīko lielu talku, kāda ir katra skolēna pieredze par to. Vēriba veltāma vārdu savienojuma <i>strādāja no sirds</i> nozīmei.</p>
<p>Apceļosim savu un citas zemes. 120. st. MG 250.–253. uzdevums. DB 167.–169. uzdevums.</p>	<p>Emocionālam ievadījumam ceļojumu pasaulē paredzēta saruna par attēlu un A. Gobas dzejolis „Mākonīša stāsts”. Visa apakštemata ietvaros skolēniem tiek dota iespēja dažādās situācijās lietot īpašības vārdus kopā ar lietvārdiem vai skaitļa vārdiem, dažādus teikumus pēc izteikuma mērķa, izprast vārdu nozīmes atkarībā no konteksta.</p> <p>Pēc dzejoļa izlasīšanas saruna par tajā minētajām zemēm (MG 252. uzdevuma 3. nosacījums) saistāma arī ar citos mācību priekšmetos apgūto saturu.</p>
<p>121.–124. st. MG 254.– 259. uzdevums. DB 170.–172. uzdevums.</p>	<p>Sprīdīša un Velniņu ceļojumi skolēniem rotaļīgā veidā ļaus paskatīties, cik apkārtējā pasaulē ir daudz interesanta. Skolēniem tiek piedāvāts daudzveidīgs darbs ar dažādu žanru tekstiem. Īpaša uzmanība pievēršama lugai, tās uzbūvei, lasīšanas īpatnībām. Pirms lugas lasīšanas ieteicams pārskatīt tekstu kopumā, lai iepazītos ar teksta izkārtotību, lomām, remarkām. Pēc iepazīšanās ar R. Blaumaņa un A. Brigaderes biogrāfijām var sniegt arī papildu informāciju, piedāvāt skolēniem patstāvīgi sameklēt šo informāciju, aplūkot rakstnieku grāmatas skolas bibliotēkā.</p>
<p>125.–127.st. MG 260.– 264. uzdevums. DB 173.–178. uzdevums.</p>	<p>Ievadījuma stundās var noderēt darbs ar MG 260. uzdevumu un DB 173. uzdevumu. Tiek paplašināta skolēnu pieredze plānot ceļojumus, lasīt tūrisma firmu sludinājumus, veidot savus reklāmas sludinājumus (DB 178. uzdevums, MG 263., 264. uzdevums). MG 261. uzdevuma 3. un 4. nosacījumu var izpildīt gan individuāli, gan grupā. Neatkarīgi no tā svarīgi iepriekš vienoties, kas jāievēro, veidojot sludinājuma tekstu.</p>
<p>128.–131.st. MG 265.– 268. uzdevums. SG 1. pielikums. 10. darba lapa</p>	<p>Strādājot ar tekstiem, skolēni apgūst prasmi plānot ceļojumu, lasīt transporta līdzekļu kustības sarakstus, iegūt tajos nepieciešamo informāciju un vienlaicīgi pievērst uzmanību arī valodas lietojumam. MG 268. uzdevumā skolēniem tiek dota iespēja salīdzināt tekstus un nonākt pie secinājuma par īpašības vārda lomu saziņā. Papildus var piedāvāt uzdevumu 10. darba lapā. Tas ļaus skolēniem padziļināt izpratni par īpašības vārda lomu tekstā. Iepriekš ieteicams katrai grupai piedāvāt uzdevumus, citām grupām nezinot to saturu. Tā skolēni labāk izpratīs, no kā atkarīgs tas, ka par vienu un to pašu tematu var veidoties atšķirīgi teksti.</p>
<p>132., 133.st. MG 269.–272. uzdevums.</p>	<p>Lai palīdzētu skolēniem veidot saudzējošu attieksmi pret dabu, paredzēts teksts par populāru tēlu <i>Cūkmēni</i>. Papildu informācijas ieguvei skolēni mācās izmantot interneta resursus (MG 269. uzdevuma 5. nosacījums). Savukārt ierosinājumam par muzeju lomu skolēna izglītošanā un arī atpūtas organizēšanā paredzēts MG 272. uzdevums. Papildu var piedāvāt skolēniem gan klātienē, gan neklātienē ekskursijas pa Latvijas muzejiem. Tikai iepriekš jāvienojas par ekskursijas plānu un tajā iegūtās informācijas publiskošanu. Nepārtraukti jāpatur prātā, ka skolēns vienlaicīgi veic divus uzdevumus – paplašina savu pieredzi par apkārtējo pasauli un mācās to atklāt latviski atbilstīgi valodas kultūras normām mutvārdu un rakstu runā.</p>
<p>134., 135. st. MG 273.–276. uzdevums. DB 179., 180. uzdevums.</p>	<p>Mācību gada nobeigumā informācija par Minhauzenu (DB 179. uzdevums), melu pasakas lasīšana un sacerēšana (MG 273., 275. uzdevums) iespējams mācību procesu padarīs tikai rotaļīgāku un mazāk nogurdinošu. Vienlaicīgi skolēnam jāliek saprast, ka turpmākās stundas paredzētais ceļojums valodas mācības pasaulē. Strādājot ar tekstiem un uzdevumiem, skolēni pakāpeniski sagatavosies arī pārbaudes darbam.</p>

1.	2.
<p>136.–138. st. MG 277.– 283. uzdevums. uzdevums. DB 181.–183. uzdevums.</p>	<p>Teksti, uzdevumi ļauj skolēnam sapņot par vasaru, plānot nodarbes brīv laikā un vienlaicīgi turpināt mācīties pareizi lietot vārdus dažādās gramatiskajās formās, gan veidojot dialogus, gan izklāstot spēļu noteikumus. Ieteicams rosināt stāstīt par spēlēm, kurās var izmantot dažādu tautu skaitāmpantus. Tā kā datortik daudz reizes ir izmantots arī latviešu valodas stundās, tad P. Brūvera dzejolis paredzēts, lai vēlreiz pārrunātu, kādiem nolūkiem to var izmantot (MG 280. uzdevums). Skolēnu zināšanu sistematizēšanai noderēs darbs ar krustvārdu mīklu (DB 183. uzdevums). Pēc mīklu izveidošanas ieteicams tās pārzīmēt (tas var būt arī mājas darbs) un savstarpēji apmainīties, lai viens otra mīklu arī atrisinātu.</p>
<p>139. st. SG 3. pielikums. 3. pārbaudes darbs. 1. pielikums. 9. darba lapa.</p>	<p>Pārbaudes darbs. Pārbaudes darba mērķis ir sistematizēt skolēnu zināšanas un prasmes un ļaut skolēniem pārlicināties par viņu valodas, komunikatīvo, sociokultūras un valodas mācīšanās kompetenci.</p>
<p>140. st. MG 284., 285. uzdevums.</p>	<p>Stundai vajadzētu būt ar pozitīvu emocionālo pacēlumu, kurā galvenais uzdevums ir apkopot un pašvērtēt mācību gadā padarīto. Ieteicams atkal pāršķirstīt grāmatu, darba burtnīcu, citus līdzekļus, kas tika izmantoti latviešu valodas stundās, atcerēties interesantākos notikumus latviešu valodas stundās, to, kas vislabāk izdevās, kas sagādāja grūtības, kuri teksti, uzdevumi bija visinteresantākie, kuri nepatika, kāpēc tie nepatika, pārrunāt, ko varētu darīt vasarā, lai uzlabotu latviešu valodas prasmes, izvirzīt uzdevumus nākamajam mācību gadam. Papildus skolotājs var ieteikt grāmatas, žurnālus, interneta vietnes, televīzijas raidījumus, ko ieteicams skatīties, iepazīstināt ar grāmatām, no kurām mācīsies latviešu valodu 6. klasē.</p>
<p>Papildu informācija</p>	<p>Informāciju par Latvijas novadiem, pilsētām u.c. var atrast www.latviatourism.lv ; www.lv90.lv; www.visitlatvia.lv/lv ; Rīgas karti u.c. informāciju meklēt www.riga.lv . Informāciju par latviešu tautas tradīcijām skolotāji var atrast www.folklor.lv. Informāciju par citu tautu (krievu, baltkrievu, igauņu, lietuviešu) tradīcijām http://folklor.lv/saites.shtml#lt</p>
<p>Skolotāja komentāri</p>	

3. Latviešu valodas mācību sasniegumu vērtēšanas sistēma

Latviešu valodas mācību sasniegumu vērtēšana ir daļa no latviešu valodas mācību procesa. Tās mērķis ir ne tikai iegūt informāciju par skolēna mācību darbības rezultātiem, bet arī viņa personības individuālās attīstības dinamiku. Mācību sasniegumu vērtēšanas procesā svarīgi analizēt arī skolotāja profesionālo darbību, vērtēt sakarības starp iegūtajiem rezultātiem un mācību nosacījumiem, analizēt izvēlēto mācību metožu, paņēmieni, formu atbilstību vai neatbilstību. Ņemot vērā iegūtos rezultātus, ir iespējams mērķtiecīgāk organizēt un vadīt tālāko mācību procesu (*Anspoka, 2008*).

Arī latviešu valodas kā otrās valodas mācību sasniegumu vērtēšanas sistēma pamatojas tajos pašos vispārdidaktiskajos nosacījumos, kas svarīgi jebkura mācību priekšmeta saturu apguves procesā. Tai pašā laikā ir arī savi specifiskie nosacījumi, kas saistīti ar latviešu valodas mācību mērķi, uzdevumiem, mācību satura specifiku, mācīšanas un mācīšanās procesā izmantotajām mācību metodēm un mācību organizācijas formām.

Ņemot vērā prasības, kas katram sabiedrības loceklim tiek izvirzītas, lai viņš 21. gadsimtā varētu integrēties sabiedrībā, sekmīgi plānot un attīstīt savu karjeru mūža garumā, latviešu valodas mācību sasniegumu vērtēšanu nevar saistīt tikai ar skolēna zināšanu un prasmju atbilstību vai neatbilstību kādam konkrētam iepriekš pieņemtam līmenim. Skolēna mācību sasniegumu kontrole un vērtēšana galvenokārt ir objektīvs informācijas ieguves process ar mērķi labāk izprast skolēnu (ja vērtēšanu veic skolotājs), skolēnam pašam savus panākumus, neveiksmes (ja pamatā ir pašvērtējums) un uz tā pamata veidot tālāko mācīšanas un mācīšanās procesu.

Vērtēšanas procesā iegūtie rezultāti vienādi svarīgi attiecas kā uz skolēnu, tā uz skolotāju, jo mācīšana, mācīšanās un vērtēšana ir savstarpēji saistītas darbības. Mainot mācīšanas veidus, vienlaicīgi tiek mainīti arī mācīšanās, kontroles un vērtēšanas veidi.

Mērķtiecīga pedagogiski un psiholoģiski pamatota vērtēšanas sistēma ir tā, kas skolēnu virza uz konkrētu, viņa spējām un vajadzībām atbilstīgu rezultātu, parādot gan sasniegumus konkrētā situācijā, gan iespējas tālākai valodas kompetences, komunikatīvās kompetences, sociokulturālās kompetences un mācīšanas kompetences attīstībai.

Arī kontroles un vērtēšanas sistēma ir tā, kas sekmē skolēna pašapziņas veidošanos, iemāca sadzīvot ar realitāti, palīdz savā reizē saņemties un pārvarēt grūtības, uztvert kļūdas un neveiksmes kā iespēju mēģināt vēlreiz, uzņemties atbildību par rezultātu (*Anspoka, 2008*).

Svarīgākie nosacījumi latviešu valodas kontroles un vērtēšanas sistēmā.

- Skolotājs piedāvā vai kopīgi ar skolēniem vienojas par precīzu latviešu valodas mācību sasniegumu vērtēšanas mērķi (tas nedrīkst atšķirties no latviešu valodas mācību mērķa un uzdevumiem gan 5. klasē kopumā, gan konkrētajā mācību stundā), kritērijus, tiem atbilstīgus rādītājus, vērtēšanas veidu u.c. nosacījumus, kas svarīgi vērtēšanas procesā.
- Mācību sasniegumu vērtēšanas sistēmā savstarpēji saistīti gan kvantitatīvie, gan kvalitatīvie kritēriji un rādītāji. Ja kvantitatīvie kritēriji un rādītāji saistīti ar paveiktā darba apjomu atbilstīgi nosacījumiem, piemēram, tiek vērtēts, vai skolēns izpildījis uzdevumu, piemēram, uzrakstīt piecu teikumu garu tekstu; iesaistīt teikumā piecus vārdus u.tml., tad kvalitatīvie kritēriji un rādītāji ir tie, kas tiek izmantoti mācību procesā, lai pārbaudītu, vai skolēns spēj izmantot iegūtās zināšanas un prasmes daudzveidīgās situācijās

un arī pašvērtēt izpratni par to, ko esmu izdarījis pareizi, kas ir veicies, kas nav izdevies u. tml. Tieši kvalitatīvie kritēriji un rādītāji ir tie, kas paredzēti, lai vērtējums stimulētu skolēna izzīņas darbību, paaugstinātu motivāciju mācīties, nostiprinātu ticību saviem spēkiem, dotu cerību panākumiem.

- Latviešu valodas mācību procesā regulāri jāvērtē gan process (kā veicas, apgūstot konkrētu saturu), gan mācīšanās rezultāts (ko skolēns zina, ko prot, kāda ir viņa attieksme pret literatūrā paustajām vērtībām, valodas un darba kultūra u.c.).
- Latviešu valodas mācību procesā jāiekļauj dažādi vērtēšanas veidi: skolotāja vērtējums, savstarpējais vērtējums un pašvērtējums. Mērķtiecīgi vadītā mācību procesā skolotāja vai klasesbiedru vērtējumam jābūt vienādam ar pašvērtējumu, un tas ir iespējams tikai tad, ja vērtēšanas kritēriji visiem ir vieni un tie paši, ja katram skolēnam ir adekvāts pašvērtējums, kā arī viņiem ir iespēja pārliecināties par sava darba izpildes pareizību, atbilstību konkrētām prasībām. Informāciju par kritērijiem skolēni var iegūt dažādi: skolotājs uz tiem norāda pirms veicamā darba; skolēni patstāvīgi iepazīties ar kritērijiem; skolēni kopīgi ar skolotāju vai skolēnu grupā/pārī izvēlas darba vērtēšanas kritērijus u.tml.
- Latviešu valodas mācību procesā svarīgi vērtēt ne tikai konkrētas ar šo mācību priekšmetu saistītas zināšanas un prasmes, bet arī vispārīgās darbības prasmes, saskarsmes, darba kultūru u. c., kas ir būtiski, lai redzētu skolēna personības attīstību veselumā.

Kaut arī visus valoddarbības veidus skolēni apgūst savstarpējā saistībā, tomēr katram no tiem ir sava specifika, un tāpēc svarīgi izvēlēties tādus vērtēšanas kritērijus, kas ļauj mērķtiecīgi apgūt konkrēto valoddarbības veidu un vērtēt mācību sasniegumus.

Mācoties latviešu valodu kā otro valodu 5. klasē, īpaša uzmanība pievēršama *klausīties prasmei*.

Klausīties prasmes vērtēšanas kritēriji:

- prasmes uztvert dzirdēto informāciju un to saprast;
- prasmes reaģēt atbilstīgi dzirdētajam;
- prasme ievērot klausītāja kultūru (prast koncentrēties atbilstīgi klausīšanās uzdevumam; rēķināties ar citiem saziņas partneriem u.c.).

Mutvārdu runas prasmes vērtēšanas kritēriji:

- artikulācijas aparāta izkoptība (skaņu izrunas precizitāte vārdos);
- runas dzirdamība;
- prasme domas saturu atklāt ar intonācijām, akcentiem, ritmu, pauzēm, žestiem, mīmiku, ķermeņa kustībām;
- runas iedarbīgums uz klausītāju,
- runas pareizība (prasme ievērot gramatikas un fonētikas likumsakarības, literārās valodas normas);
- vārdu krājuma bagātība;
- prasme izmantot palīgīdzekļus (attēli, tabulas, saraksti u. c.) satura atklāšanai.

Lasītprasmes vērtēšanas kritēriji:

- lasīšanas tehnika (temps, bet nekādā gadījumā nevērtē lasīšanu uz ātrumu, kur neņem vērā lasītā izpratni un pareizību);
- lasītā teksta satura un galvenās domas izpratne;
- lasīšanas izteiksmīgums (intonāciju, paužu, mīmikas, žestu u. c. ievērošana atkarībā no lasāmā teksta satura, savas attieksmes izteikšana pret lasīto);

- prasmes strādāt ar tekstu (māka orientēties tekstā, noteikt galveno domu, dalīt tekstu loģiskās vienībās, noteikt un raksturot darbojošās personas, analizēt valodas līdzekļus satura atklāsmei u. c.);
- prasme patstāvīgi izvēlēties lasāmo tekstu atbilstīgi mācību uzdevumam.

Rakstu runas prasmes vērtēšanas kritēriji:

- rakstītā teksta satura loģisks izklāsts;
- pieturzīmju lietojums teikumu beigās un starp teikuma vārdiem (būtiski akcentēt skaņu ar krievu valodas vai citas mazākumtautību valodas teikumu sintaksi, lai skolēns apzinātos pieturzīmju lietojuma gan teikuma beigās, gan starp teikuma vārdiem būtību un mācītos pārnest iegūtās zināšanas citas valodas mācību procesā, arī latviešu valodā rakstītā tekstā);
- vārdu pareizrakstība (5. klasē vērtējama to vārdu pareizrakstība, kuros ir fonētiskais pareizrakstības princips, t.i., spēja saklausīt skaņas vārdos un aizstāt tās ar atbilstīgiem burtiem, kā arī to vārdu pareizrakstība, kuros ir tā saucamās skaņu pozicionālās pārmaiņas);
- rakstu darbu kultūra (teksta izkārtojums atbilstīgi teksta specifikai, rokraksts (burtu formas, to saistījums vārdos, raksta vienmērīgums, ciešums, slīpums), raksta pareizs izvietojs rindā, lappusē).

Tā kā latviešu valodas mācību procesā bieži svarīgi ievērot arī specifiskus nosacījumus, tad, vērtējot darbu, skolēns jāmača šos nosacījumus apzināti ievērot. Piemēram, norakstos jāreķinās ar noraksta mācību mērķi, jo noraksti mācību līdzekļos ir paredzēti, lai skolēni apgūst prasmi izkārtot tekstu atbilstīgi konkrētiem nosacījumiem, mācās atveidot rakstītus burtus, pierod veidot glītu, skaidru un salasāmu rokrakstu, apgūst estētisku gaumi. Latviešu valodas stundās būtiski izmantot arī dažādus diktātus un rakstveida atstāstījumus. Tie noder ne tikai klausīties un rakstīt prasmes apguvei, bet arī fonemātiskās dzirdes (spējas saklausīt skaņas noteiktā secībā vārdos) pilnveidošanai, prasmei uztvert teikumu intonācijas un lietot atbilstīgas pieturzīmes teikumu beigās, saklausīt loģiskās pauzes teikumu vidū un lietot atbilstīgas pieturzīmes. Tā kā latviešu valodas mācību procesā skolēni mācās pierakstīt vai atstāstīt tekstu atbilstīgi tā veidam, tad ar to reķinās arī skolēnu sasniegumu vērtēšanas ziņā, piemēram, dzirdes diktātā var vērtēt skolēna fonemātiskās dzirdes līmeni, redzes diktātā – skolēna prasmi redzi sintezēt ar dzirdi, diktātā ar uzdevumu – ne tikai fonemātisko dzirdi, bet arī prasmi veikt konkrētu valodas mācības uzdevumu. Savukārt, vērtējot atstāstītu tekstu, jāņem vērā, kādu uzdevumu skolēns saņēmis, piemēram, atstāstīt tuvu tekstam vai saviem vārdiem, īsi vai radoši u. tml.

Tā kā atstāstījumi un domraksti ir radoši rakstu darbi, tad to vērtēšanas kritērijus nosacīti var sadalīt divās grupās: tekstveides zināšanas un prasmes, kas izmantojamas, rakstot konkrēta satura, žanra vai stila tekstu, un latviešu valodas pareizrakstības prasme, rakstu darbu kultūras līmenis.

Atstāstījuma vērtēšanas kritēriji:

- teksta satura atklāsmes pilnīgums, satura izklāsta loģiskā secība un sakarība;
- atstāstījuma teksta atbilstība atstāstījuma veidam, piemēram, atstāstījumā tuvu tekstam tiek vērtēta atstāstītā teksta satura un valodas izteiksmes līdzekļu lietojuma precizitāte, brīvajā atstāstījumā vērtē prasmi patstāvīgi izvēlēties sinonīmus vai citus valodas izteiksmes līdzekļus, lai atklātu teksta saturu, pamatdomu u. tml.;

- teikumu saistījums, teikumu veidojums, vārdu kārtība teikumos un vārdu izvēle;
- pareizrakstība (ortogrāfijas un interpunkcijas likumsakarību ievērošana);
- rakstu darbu kultūra.

Domraksta vērtēšanas kritēriji:

- domraksta satura atbilstība tematam;
- satura izklāsta loģiskums, galvenās domas atklāsme;
- teksta atbilstība konkrētam žanram, stilam;
- rakstītāja personīgā attieksme pret saturu;
- vārdu kārtība teikumos, vārdu izvēle un to atbilstība valodas kultūras normām;
- apgūto ortogrāfijas un interpunkcijas likumsakarību ievērošana;
- rakstu darbu kultūra.

Ņemot vērā domraksta veidu, var izvirzīt arī papildu kritērijus, piemēram,

- prasme iegūt informāciju (reportāža, vēstule u. c.) un to izmantot atbilstīga teksta veidošanā;
- spēja saskatīt problēmu un piedāvāt tās risinājumu (stāsti, pasakas u. c.);
- prasme ievērot konkrētas tekstveides prasības, lietišķu tekstu noformējumu (iesniegums, apsveikums u. c.);
- prasme sadarboties, veicot konkrētus uzdevumus (pārī vai grupā veidoti domraksti) (*Anspoka, 2008*).

Visos rakstu darbos vērtējama ne tikai pareizrakstības prasme (ortogrāfija un interpunkcija), bet arī rakstu darbu kultūra. Lai nodrošinātu mācību un audzināšanas vienotību, šī prasība konsekventi jāievēro, vērtējot katru skolēna rakstiski veiktu uzdevumu, un pie tam ne tikai latviešu valodas stundās.

Strādājot ar šo mācību līdzekļu komplektu, papildus darba burtnīcai ieteicams iekārtot *divas rakstu darbu burtnīcas* (tā ērtāk gan skolēniem, gan skolotājam). Noformējot uzrakstu uz rakstu darbu burtnīcas, jāievēro vienotas prasības: skolas nosaukums ģenitīvā, norāde par klasi vai grupu, kurā skolēns mācās ģenitīvā, skolēna vārds, uzvārds ģenitīvā, burtnīcas veida un mācību priekšmeta norāde lokatīvā (*rakstu darbi latviešu valodā*), saīsināta norāde par mācību gadu (*2009./2010. māc. g.*).

Rakstu darbu burtnīcā, sākot rakstīt rakstu darbu jaunā dienā, jāsāk ar *datuma rakstījumu*. To skolēns var darīt gan pēc parauga (skolotāja veidots pieraksts uz tāfeles u.tml.), gan arī patstāvīgi, piemēram, *2009. gada 29. aprīlī*.

Pēc datuma norāda rakstu darba veidu, piemēram, uzdevums, diktāts, atstāstījums, domraksts u.c., ja nepieciešams, pēc tam arī darba virsrakstu. Skolēni radināmi gan rakstu darba veida, gan virsraksta pierakstu izvietot lapas vidū. Ja to nevar iekārtot vienā rindā, atlikušie vārdi nedalīti tiek pārnesti jaunā rindā, izkārtojot simetriski attiecībā pret iepriekšējo rindu.

Mācot skolēnus veidot rakstu darbus, par svarīgiem noteikumiem minami šādi:

- rakstu darbos nepieļaut korektora lietošanu; nepareizi uzrakstīto burtu, ciparu, pieturzīmi svītrot, velkot slīpu līniju burta (cipara) rakstīšanas virzienā; vārda, teikuma daļu pārsvītrot ar vieglu horizontālu līniju un virs svītrojuma uzraksta pareizo burtu, ciparu, pieturzīmi, bet garāku tekstu turpina rakstīt lapas brīvajā daļā;
- lai nepieļautu pārpratumu, kļūdainās teksta daļas neliek iekavās;

- rakstīšanai lieto pildspalvu ar zilu vai melnu pildījumu (vienā burtnīcā vai uz atsevišķas lapas tekstu raksta ar vienas krāsas pildspalvu);
- starp datumu, rakstu darba virsrakstu vai veidu, nosacījumu par to, kā uzdevums veicams u.tml. neatstāj brīvu līniju;
- rakstu darbu sāk rakstīt, atstājot vienu brīvu līniju;
- starp vairākiem rakstu darbiem atstāj brīvas divas līnijas;
- tekstu izkārtu rindkopās;
- darījumaraksta izkārtojumu veic atbilstīgi prasībām (svarīgs paraugs uz lapas, tāfeles u. c.).

Rakstu darbu labošanas nolūks attīstīt skolēna ieradumu strādāt sistemātiski, rūpīgi, veidot glītus, salasāmus, estētiski noformētus tekstus, ievērojot rakstu kultūras tradīcijas. Svarīgi, lai šis darbs ir apzināts process un veicina skolēna personības attīstību (Anspoka, 2008).

Darbu labošanai skolotājs vai skolēns izmanto sarkanas vai zaļas krāsas pildspalvu; dažās situācijās arī zīmuli, piemēram, ja skolotājs vai cits skolēns laboto tekstu vēlreiz pārbaudīs; ja tas ir tikai melnraksts, kuru pēc izlabošanas skolēns pārrakstīs, lai nodotu vērtēšanai u.tml.

Rakstu darbu labošanai jābūt regulārai un mērķtiecīgai. Rakstu darbu labošanas veidus ieteicams diferencēt. Mainot rakstu darbu labotājus, varam nodrošināt ne tikai valodas mācīšanās kompetences attīstīšanu, bet arī skolēna pašvērtēšanas pieredzes veidošanos.

Skolēni var labot viens otra darbus vai katrs savu darbu, salīdzinot ar paraugu, ja tiem ir mācību raksturs. Ja rakstu darbam ir kontroles raksturs vai arī skolēni vēl nav apguvuši pieredzi, kā konkrēti darbi labojami, tad šis darbs jāveic skolotājam.

Rakstu darbu labošanā un vērtēšanā izmanto apzīmējumus, kas palīdz diferencēt kļūdas, noteikt to skaitu un veikt vērtējumu ballēs (10 ballu sistēmā) vai aprakstoši mutiski, vai rakstiski atbilstīgi iepriekš izvirzītajiem kritērijiem. Lai norādītu skolēnam ortogrāfijas, interpunkcijas u.c. pareizrakstības kļūdas, tiek izmantoti tradicionālie apzīmējumi.

Skolēnus jāradina izmantot šos pašus apzīmējumus arī tad, ja viņi labo savus vai savu klasesbiedru darbus.

Lai norādītu uz skolēna rokraksta nepilnībām, velk pāri ar sarkanu vai zaļu pildspalvu. Tā skolēni var redzēt, vai ir vienmērīgs burtu platums, augstums, pareiza burta forma, burtu savienojums. Uz lapas ārējās malas ieteicams uzrakstīt burtu vai vārdu pareizi. Tas jā dara arī tad, ja vārdā ir bijusi ortogrāfijas kļūda.

Valodarbības vērtēšanas procesā svarīgi darbu individualizēt un diferencēt atbilstīgi konkrētai pedagogiskajai situācijai. Tas nozīmē, ka tikai skolotāja iepriekš plānotais atbilstīgi vajadzībai nosaka, kā latviešu valodas mācību procesā tiks izmantoti vērtēšanas kritēriji. Pastāv dažādas iespējas, piemēram, var izmantot visus iepriekš izvirzītos kritērijus, tikai dažus, tikai vienu no tiem, katrā nākamajā reizē tos pakāpeniski papildināt u. tml.

Pašvērtēšanai mācību līdzekļos ir arī speciāli sagatavoti uzdevumi, piemēram, vērtē savu darbu pēc iepriekš dotajiem kritērijiem; izvēlies, kurš darbs tev patika labāk, savu vērtējumu pamatojot; pastāsti, ko tu jau zini, esi iemācījies no jauna, ko vēlies mācīties turpmāk u.tml.

Latviešu valodas mācību procesā svarīgi ne tikai *pārbaudes darbi*, bet arī *diagnosticējošie darbi*. Diagnosticējošā darba mērķis ir diagnosticēt latviešu valodas zināšanu, prasmju un attieksmju līmeni un izstrādāt stratēģiju mācību procesa plānošanai un īstenošanai. Strādājot ar šiem mācību līdzekļiem, diagnosticējošais darbs paredzēts mācību gada sāku-

mā. Šis darbs dos ierosmi skolotājam veiksmīgāk izstrādāt stratēģiju darba individualizācijai un diferenciacijai. Diagnosticējošā darba variants piedāvāts 3. pielikumā.

Pārbaudes darbi paredzēti, lai pārbaudītu skolēnu pieredzi atbilstīgi mācību programmā paredzētajam rezultātam. Pārbaudes darbu variantus, to mērķi, saturu un vērtēšanas nosacījumus sk. 3. pielikumā.

Latviešu valodas kā otrās valodas mācību procesā iegūto kognitīvo, emocionālo un sociālo pieredzi var vērtēt, izmantojot daudzveidīgas metodes un ar tām saistītus metodiskos paņēmienus. Nav vienas universālas skolēnu mācību sasniegumu vērtēšanas metodes. Tikai ar dažādām metodēm, tās savstarpēji variējot, var iegūt objektīvu rezultātu.

Viena no svarīgām un bieži izmantotām metodēm ir mērķtiecīgi un sistemātiski plānots latviešu valodas *mācību procesa vērojums*. Ieteikums skolotājam novērojumu rezultātus atzīmēt tabulā, iepriekš paredzot konkrētu vērošanas mērķi un kritērijus, piemēram, skolēnu pieredze artikulēt skaņas vārdos, veidot tekstu, teikumos saskaņot vārdus atbilstīgās gramatiskās formās, prasme publiski uzstāties (uzturēt kontaktu ar runas uztvērēju, stāja runas laikā u.c.), prasme pareizi sēdēt, turēt burtnīcu, satvert rakstāmpiederumu un to vadīt rakstīšanas procesā, prasme sadarboties ar citiem skolēniem vai skolotāju kāda uzdevuma veikšanas procesā, prasme izmantot dažādus palīglīdzekļus mācīšanās laikā, prasme kontrolēt savu vai citu skolēnu padarīto darbu atbilstīgi iepriekš izvirzītajiem kritērijiem u.c. Arī novērojuma vērtējums var būt izteikts aprakstoši, punktos, ballēs. Tas var ietekmēt skolēna sasniegumu kopējo vērtējumu.

Iegūtie rezultāti tikai palīdzēs skolotājam pilnīgot mācību procesu, izvēlēties mērķtiecīgākus vingrinājumus, mācību organizācijas formas un metodes, metodiskos paņēmienus.

Iepriekš zinot vērošanai izvirzītos kritērijus un tiem atbilstīgus rādītājus, līdzīgi var radināt arī pašus skolēnus novērot savu vai savu klasesbiedru mācīšanās rezultātā iegūto pieredzi un to novērtēt.

Latviešu valodas mācību procesā klausīties prasmes, mutvārdu runas, lasīt prasmes un lasītā uztveres un izpratnes pārbaudei un vērtēšanai var izmantot *pārrunas, interviju, speciāli sagatavotus mutvārdu runas vingrinājumus*.

Pārrunas saistībā ar novērošanu u. c. metodēm var izmantot, lai vērtētu skolēnu prasmi lietot mutvārdu runu dažādās saziņas situācijās atbilstīgi saziņas mērķim un citiem saziņas situāciju raksturojošiem nosacījumiem. Ja pārrunas balstās uz savstarpējas uzticības un sadarbības pamatiem, tās ir atraisītas un atklātas, tad objektīvi un reālās situācijās var vērtēt ne tikai skolēnu zināšanas par konkrētu tematu, bet arī valodas līdzekļu lietojuma prasmi (vārdu krājumu, tā daudzveidību, skaņu artikulāciju, balss tembru, tempu, intonāciju lietojumu u. c.), skolēnu personīgo attieksmi pret notikumiem, faktiem, prasmi to pamatot, aizstāvēt, prasmi kontaktēties ar sarunu biedru, uzturēt sarunu atbilstīgi runas mērķim u.c.

Līdzīgi kā novērojumā, arī speciāli organizētās pārrunās svarīgi izvirzīt pārbaudes un kontroles mērķi, lai pārrunas nepārvērstos par ikdienišķu, bezmērķīgu sarunu. Līdz ar to nepieciešams izvēlēties mērķtiecīgus jautājumus, ko uzdot skolēniem pārrunu laikā, radīt labvēlīgu noskaņojumu sarunai un rūpēties, lai process ir dabisks. Svarīgi pārdomāt arī to, kā tiks pierakstīti pārrunu rezultāti un analizēta iegūtā informācija.

Izdevīgi šādās situācijās, ja vien tas nerada diskomfortu skolēniem un neveido mākslīgas situācijas, ir ieraksti magnetofonā, diktofonā vai filmēšana. Ja tas nav iespējams, tad pārrunu rezultāti ir jāpieraksta, jāatzīmē speciāli sagatavotās tabulās u. tml.

Intervija arī ir sarunas veids, kurā viens no sarunas dalībniekiem ir jautātājs, otrs – at-

bildētājs. Salīdzinot ar pārrunām, jautātājs neiesaistās sarunā un cenšas neizpaust savu viedokli par konkrētu problēmu, lai tādējādi neietekmētu atbildes.

Intervijas var veikt gan individuāli, gan grupā. Grupas intervijā, protams, pastāv iespēja, ka grupas dalībnieki cits no cita ietekmējas, bet tai pašā laikā var spriest par skolēnu prasmi saklausīt informāciju, sekot tai līdz, izteikt savu viedokli ne tikai verbāli, bet arī ar mīmiku, žestiem, sejas izteiksmi u.c. (*Anspoka, 2008*).

Lai pārbaudītu skolēnu prasmi artikulēt skaņas, konkrētus skaņu sakopojumus, prasmi diferencēt dažādas skaņas, saklausīt vārdus, teikumus, tekstu, to atkārtot, pārliecināties par skolēnu fonoloģisko uztveri un prasmi atšķirt pareizi vai nepareizi izrunātās skaņas, prasmi veidot dialogu u. c., var izmantot speciāli izveidotus mutvārdu runas vingrinājumus.

Arī latviešu valodas mācību procesā var izmantot *testus*. Testi noderīgi kā kontrolei, tā paškontrolei. Izmantojot testus, var precīzi pārbaudīt veikto mācību uzdevumu kvalitāti, mācīšanās rezultātu kādā konkrētā mācību posmā.

Izmantojot testus vērtēšanas procesā, svarīgi, lai skolēniem ir skaidri to veikšanas nosacījumi, lai ir zināmi apstākļi un laiks to izpildei. Tā var objektīvāk novērtēt ne tikai skolēnu zināšanas, bet arī mācīšanās stilu u. c. individuālas īpatnības.

Testus var izpildīt arī, izmantojot dažādas datorprogrammas. (www.nevienc.sytes.net:ailab.lv; e-valoda.lv), LU Matemātikas un informācijas institūta un VVA materiālus. Tā mācību procesā tiek iesaistīti arī daudzveidīgi mācību līdzekļi. Atsevišķās situācijās par kontroles darbiem var izmantot diktātus, dažāda veida atstāstījumus, domrakstus, u.c. veida rakstu darbus.

Ieteicams radināt skolēnus veidot *pašvērtēšanas kartes* un regulāri atzīmēt savus sasniegumus. Pašvērtēšanas kartēs iepriekš jāvienojas par konkrētiem kritērijiem, kas tiks izmantoti, tāpat jāvienojas par to, kā tiks atzīmēti sasniegumi (punktos, ballēs u.tml.). Skolēni pašvērtēšanas kartes var aizpildīt gan klasē, gan mājās.

Atbilstīgi iespējai skolēnu mācību sasniegumu vērtēšanas procesā var izmantot arī digitālās tāfeles balsošanas iekārtu, video ierakstus.

Lai paplašinātu skolēnu pieredzi izmantot latviešu valodas mācību procesā apgūto, apmierinātu skolēnu intereses iedziļināties konkrētos latviešu valodas un literatūras jautājumos, rosinātu skolēnus patstāvīgai izziņas darbībai, palīdzētu pakāpeniski apgūt prasmi strādāt komandā, mācību grāmatā paredzēti arī *projekta darbi* un *pētnieciskie darbi*. Tajos skolēni pāros vai grupās veic kādas konkrētas problēmas izpēti, sagatavoto informāciju noformē un publisko.

Projekta darbu un skolēnu pētniecisko darbu vērtēšanā ieteicams vērtēt ne tikai prasmi strādāt ar informāciju, tās atbilstību projekta vai pētnieciskā darba mērķim, informācijas apjomu, tā izklāsta secīgumu, bet arī prezentēšanas prasmi, darba kultūru, prasmi plānot darba procesu, sadalīt pienākumus starp projekta grupas dalībniekiem, prasmi mērķtiecīgi strādāt, sadarboties u.c.

Projekta darbu un pētniecisko darbu vērtēšanai izvirzāmi šādi kritēriji:

- zināšanas par atbilstīgo tematu;
- prasme veikt pētījumu un atspoguļot iegūtos rezultātus kā verbāli, tā vizuāli (tabulas, attēli);
- prasme secināt;
- prasme darba rezultātus publiskot, izmantojot arī informācijas tehnoloģijas.

Izmantotā literatūra

1. **Anspoka Z.** *Latviešu valodas didaktika. 1.-4. klase.* Monogrāfija. – Rīga: RaKa, 2008.
2. **Dirba M.** *Mijkultūru izglītības daudzveidība.* – Rīga: RaKa, 2006.
3. **Gavriļina M., Vulāne A.** *Valodā veldzējas tautas dvēsele.* – Rīga: SIA „Mācību grāmata”, 2008.
4. **Lazdiņa S.** *Korelācija starp mācību līdzekļu tekstiem un dominējošajām pieejām latviešu valodas kā otrās valodas apguvē.* Promocijas darbs filoloģijas doktora grāda iegūšanai valodniecības zinātņu nozarē lietišķās valodniecības apakšnozarē. – Rīga, 2007.
5. **Lazdiņa S., Šalme A.** *Latviešu valodas apguve mazākumtautību izglītībā: tendences, attīstība, ietekmes.* – Rīga: LVAVA, 2008.
6. *Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2007.– 2013. gadam.* – Rīga: LR Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija, 2006.
7. **Lieģeniece D.** *Kopveseluma pieeja audzināšanai.* – Rīga: RaKa, 1999.
8. **Naua N.** *Palīgā! Komunikatīvā gramatika.* – Rīga: LVAVP, 2002.
9. *Noteikumi par valsts standartu pamatizglītībā un pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem.* Latvijas Republikas Ministru Kabinets 2006. gada 19. decembrī. 12/01/2009 from <http://www.isec.gov.lv/izglitibas/saturs>.
10. **Šalme A.** *Novitātes latviešu valodas kā otrās valodas mācību priekšmetā izglītības pārmaiņu procesā.* Promocijas darbs filoloģijas doktora grāda iegūšanai valodniecības zinātņu nozarē lietišķās valodniecības apakšnozarē. – Rīga, 2006.
11. **Svence G.** *Attīstības psiholoģija.* – Rīga: Zvaigzne ABC, 1999.
12. **Tiļļa I.** *Sociokultūras mācīšanās organizācijas sistēma.* – Rīga: RaKa, 2005.
13. **Bank J. A.** *Improving Multicultural Education.* – New York: Columbia University, 2005.
14. **Overall L., Sangster M.** *Secondary Teachers Handbook.* – Great Britain by MPG Books Ltd, Bodmin, Cornwall, 2003.
15. **Ramsey P. G.** *Teaching and Learning in a Diverse World.* – New York: Teachers College Press, 2004.
16. **Абрамова Г. С.** *Возрастная психология.* – Екатеринбург: Деловая книга, 2002.
17. **Крайг Г.** *Психология развития.* – СПб: Питер, 2000.
18. **Маслова В. А.** *Лингвокультурология.* – Москва: Академия, 2001.

Pielikumi

Darba lapas

1. pielikums

1. darba lapa.

1. uzdevums.

Klausies un atzīmē ar X, vai apgalvojums ir pareizs vai aplams!

Apgalvojums	Jā	Nē
1. Pīlādži un sēnes liecina par vasaras beigām.		
2. Skolā gan vēl ir klusums.		
3. Šajā mācību gadā viss pa vecam.		
4. Mēs esam sākumskolēni.		
5. Šogad latviešu valodas grāmatās ir maz lasāmo tekstu.		
6. Lasāmie teksti ir garāki.		
7. Mācību uzdevumi ir sarežģītāki.		

2. uzdevums.

Lasi teikumus un apvelc pareizo vārdu!

- Sākot skolas gaitas, mana (dzīve, dzīves, dzīvi) mainās.
- Man jāceļas daudz (agri, agrāk, agrs).
- Es jau zinu (jauns, jauno, jaunais) stundu (saraksts, sarakstu, sarakstam).
- Šogad esmu nolēmis apmeklēt dažādus (pulciņš, pulciņi, pulciņus).
- Visiem vēlu (veiksmīgu, veiksmīgo, veiksmīgus) mācību (gads, gadu, gadus).

3. uzdevums.

Klausies un raksti!

---

4. uzdevums.

Izvēlies un raksti!

---

2. darba lapa.

Morzes ābece

A . -	B - ...	C - . . .	D - ..
E .	F .. - .	G -- .	H ...
I ..	J . - - -	K - . -	L . - ..
M --	N - .	0 ---	P . - . .
R . - .	S ...	T -	U .. -
V ... -	Z -- ..		

BRAILA RAKSTU ZĪMES UN CIPARI

A.1	B.2	C.3	D.4	E.5	F.6	G.7
H.8	I.9	J.0	K	L	M	N
O	P	Q	R	S	T	U
V	W	X	Y	Z		

4. darba lapa.

1. uzdevums.

1. Lasi sarunu un pasvītrotajos teikumos nosaki saziņas mērķus!

2. Izlasi saziņas mērķus, izvēlies pareizo un ieraksti atbilstīgo ciparu lodziņā!

1. pārlicināt runātāju 2. precizēt informāciju 3. nepiekrīst teiktajam 4. iegūt informāciju 5. nodot informāciju

1.

– Kā nokļūt līdz muzejam?

– Ejiet taisni līdz krustojumam!

2.

– Ja es pareizi sapratu, tas nav tālu.

– Tieši tā! Divās minūtēs Jūs tur nokļūsi.

3.

– Esmu dzirdējusi, ka muzejā ir interesanta monētu kolekcija. Vai tā ir?

– Jā!

4.

– Internetā bija rakstīts, ka ieeja muzejā ir bez maksas.

– Nē, tā nav! Bezmaksas ieeja muzejā ir tikai trešdienās.

5.

– Nē, tad es neiešu!

– Jums ir jāiet. Izstāde ir interesanta. Jums patīks.

2. uzdevums.

1. Izraksti no 1. uzdevuma frāzes, kas raksturīgas oficiālajai saziņai!

---

5. darba lapa.**Klausies un raksti!**

Ko tu gribi iemācīties latviešu valodas stundās?

---

6. darba lapa.**Klausies un pareizo atbildi atzīmē ar X!**

Apgalvojums	Jā	Nē	Nav minēts
Tante dzīvo Austrijā.			
Runcītis saņēma gleznu.			
Dzeguzei likās, ka tā ir dzeja.			
Runcītis neticēja dzeguzei.			
Runcīti negribēja uzņemt skolā.			
Skolotāja savas domas mainīja.			
Runcītis skolā vairs negāja.			
Runcītis vēstuli izlasīja.			

7. darba lapa.**Lasi un savieno!**

Zēns ir ļoti patstāvīgs.	Man viss līdz kaklam.
Man patīk tava ideja.	Visam jābūt pie rokas.
Man viss ir apnicis.	Ej, kur deguns rāda!
Jānoliek tā, lai var atrast.	Skrien kā vējš.
Es nezinu, kur jāiet.	Viņš iet savu ceļu.
Viņš skrien ļoti ātri.	Nemaisies kā piektais ritenis!
Skolotāja mani par darbu paslavēja.	Tas ir jāliek aiz auss.
Tu man traucē strādāt.	Esmu izsists no līdzsvara.
Vai tu esi uztraucies?	Mani cēla debesīs.
Ir jāiegaumē, kā pareizi rakstīt vārdu „sirds”.	Man iet pie sirds.

8. darba lapa.

1. uzdevums.

1. Izlasi tekstu!

Mazā sērkokciņu pārdevēja

1. Tas notika Vecgada vakarā. 2. Ārā bija stiprs sals. 3. Sniegs sniga lielām pārslām. 4. Tumsā un aukstumā pa ielām klīda kāda nabadzīga, maza meitene kailu galvu un basām kājām. Iznākot no mājām, viņai kājās bija kurpes, kuras gan meitenei bija par lielām, jo tās valkāja viņas māte, kas nu jau ir mirusi.

Kurpes bija nokritušas no kājām tai brīdī, kad mazā ātri skrēja pāri ielai, lai izvairītos no tramvaja.

Tā nu meitene staigāja kailām kājām, kas bija sasarkušas un zilas no aukstuma. Vecā priekšautā viņa nesa dažas sērkokciņu pakas. Vienu kastīti meitene turēja rokā un piedāvāja garāmgājējiem. Pa visu dienu viņa nebija neko pārdevusi. Neēdusi un gluži nosalusi viņa gāja arvien uz priekšu.

Sniega pārslas krita uz viņas garajiem, zeltainajiem matiem, kas košās cirtās nolaidās uz tievā kakla. Bet par šo savu grezno rotu viņa nedomāja. Meitene domāja par gardu, sulīgu zoss cepeti, pēc kura smaržoja visas sniegotajās ielās. Bija kluss un mierīgs Vecgada vakars.

Viņa notupās kaktiņā starp divām mājām. Meitenei sala, bet uz mājām nedrīkstēja iet, jo nekas nebija pārdots. Par to viņa saņemtu no tēva rājienu, un mājās arī nebija siltāk.

(Pēc H.K.Andersena pasakas „Mazā sērkokciņu pārdevēja”)

2. Padomā, kāda ir teksta noskaņa! Uzraksti vienā teikumā, kas par to liecina!

---

3. Uzraksti, kā izskatījās mazā sērkokciņu pārdevēja!

---

4. Turpini teikumus!

Pasaka ir par _____

Ir vēls _____

Meitene klīst _____

Viņai ir _____

Meitene sapņo par _____

9. darba lapa.

1. uzdevums.

1. Lasi tekstu un ievieto tajā dotos vārdus pareizās formās!

augsts, ezers, jūra, kamene, laime, mežs, plašs, pļava, ozols, skaists, spēks, upe, varenums, zeme, zivs

Pasaule ir tik skaista! To rotā **pļavas**, upes un _____. _____
zum **bites** un dūc _____. _____ un _____ dzīvo dažādas
_____.

Pasaulē ir gan _____ klintis, gan _____ līdzenumi. Tā ir skaista ar
saviem **kadiķiem, liepām**, un _____.

Ne mazāk _____ ir mūsu **jūra**. Pie _____ dzīvojot, tu sevī jūti tās
_____ un _____.

Tik skaistā _____ tu vari būt laimīgs. Lai gan katrs ir savas _____
kalējs.

2. Divos teikumos pēc izvēles pasvītro teikuma gramatisko centru!

3. Izceltajiem lietvārdiem pievieno atbilstīgus īpašības vārdus!

Uzraksti šos vārdu savienojumus!

---

4. Atrodi tekstā sakāmvārdu! Trīs teikumos uzraksti, kā tu to saproti!

---

2. uzdevums.

1. Veido teikumus no vārdiem, kas atbild uz dotajiem jautājumiem!

Paraugs.

Kad? Kas? Ko dara? Kur?

Šodien Andris strādā bibliotēkā.

1. Cik? Kādas? Kas? Ko dara ? Ko?

---

2. Kas? Ko darīs? Ar ko? Ko?

---

3. Kas? Ko darīja ? Kādā? Kur?

---

4. Kam? Kas? Ko darīja?

---

5. Kas? Ko dara? Uz kuriem?

---

3. uzdevums.

Lasi sarunas un turpini tās! Aiz katras sarunas uzraksti, kas ir runātāji!

– Meitiņ, kur tu iesi ?

– Māmiņ, man ir _____ !

– Karīna, nebaidies!

– Skolotāj, _____ !

– Jāni, tu esi īsts draugs!

– Juri, _____ !

– Bērni, esiet uzmanīgi!

– Policist, _____ !

– Rūķīt, cik Ziemassvētku vecīšu Tev vajag?

– Bērni, _____ !

---

4. uzdevums.

Papildini teikumus, katru reizi liekot klāt jaunu vārdu!

Paraugš.

Iestājās rīts. Iestājās agrs rīts. Iestājās agrs ziemas rīts. Iestājās agrs un auksts ziemas rīts.

1. Lec saule.

---

2. Mostas pilsēta.

---

3. Cilvēki steidzas.

---

5. uzdevums.

Lasi izteicienus un uzraksti, kā tu tos saproti!

pārsprāgt no smiekliem – _____

---

sacelt brēku – _____

---

izskriet no prāta – _____

---

nenokārt degunu – _____

---

10. darba lapa.

Strādājiet grupā!

1. grupas uzdevums.

Iesaistiet dotos vārdus tekstā par tematu „Tuvojas vasara”!

saule, laiks, draugs, ceļojums, vasara

2. grupas uzdevums.

Iesaistiet dotos vārdu savienojumus tekstā par tematu „Tuvojas vasara”!

spoža saule, silts laiks, labs draugs, interesants ceļojums, jauka vasara

3. grupas uzdevums.

**Dotajiem īpašības vārdiem pievienojiet atbilstīgus lietvārdus un iesai-
stiet tekstā par tematu „Tuvojas vasara”!**

spoža, silts, labi, interesants, jauka

Klausīšanās uzdevumi. Diktātu un atstāstījumu teksti

DIKTĀTI

1. Dzirdes diktāts.

Vasara pagājusi

Tā gaidījām vasaru. Trīs mēneši pagāja kā viena diena. Ko mēs darījām vasarā? Visu jau neizstāstīsi. Saulainākās un siltākās dienas bija visskaistākās. Tad varēja peldēties un sauļoties. Savs skaistums bija arī lietainajām dienām. Šajās dienās varēja lasīt, uzrakstīt draugiem vēstules, spēlēt galda spēles. Gudram cilvēkam nav sliktu dienu. Jāmāk tikai plānot savu laiku.

2. Radošais vizuālais diktāts.

Klausies un raksti!

Metodiskais komentārs. Vizuālais diktāts paredzēts, lai skolēni mācītos klausīties, uztvert instrukciju un atbilstīgi tai arī rīkoties. Skolotājs, regulējot tempu atbilstīgi vajadzībai klasē, lasa instrukciju un seko, kā skolēni to ievēro. Ja līdz šim skolēni šāda veida diktātus nav rakstījuši, tad ieteicams to darīt ļoti rūpīgi, lai skolēni pakāpeniski apgūst šo prasmi. 5. darba lapa (sk. 1. pielikumu).

1. Paņem lapu un novieto to sev priekšā!

2. Lapas augšējā kvadrātā ieraksti savu vārdu un uzvārdu!

3. Apakšējā kvadrātā ieraksti virsrakstu „**Mana darba diena**”!

4. *Tabulas ailē pa kreisi raksti:* **Pulkstenis rāda septiņi.** *Tabulas ailē pa labi raksti:* **Es ceļos un pošos uz skolu.** *Tabulas ailē pa kreisi raksti:* **Jau astoņos esmu skolā.** *Šim teikumam pretī raksti:* **Sasveicinās ar visiem un sagatavojos stundām.** *Tabulas ailē pa kreisi raksti:* **Pulksten vienos ir pusdienas laiks.** *Pretī raksti:* **Tad esmu skolas ēdnīcā un kopā ar citiem pusdienoju.** *Lejā zem šī teikuma raksti:* **Pēc tam ejam uz klasi un turpinām mācīties.**

Zem tabulas izlasi jautājumu un atbildi uz to vienā teikumā!

Jautājums: Ko tu gribi iemācīties latviešu valodas stundās?

3. Dzirdes diktāts.

Pēc lielās talkas

Bija saulaina pavasara pēcpusdiena. Tikko beigusies lielā talka. Kas ir talka?

Talka ir kopīgs darbs. Cik laba ideja! Latvijas pilsētās un laukos pēc ziemas cilvēki sakopj savu apkārtni.

Šoreiz parkā grābām lapas un sakārtojām bērnu spēļu laukumu. Beidzot tur viss būs tīrs un kārtīgs!

Visi strādāja no sirds. Nevienam pat prātā neienāca slinkot. Pēc darba katrs juta lepnumu par savu darbu.

4. Dzirdes diktāts.

Pārdomu diena

Tā tik bija diena! Kas nodarbināja rūķa prātu? Svarīgāka doma bija par burtu skaitu alfabētā. Kāpēc burtu skaits beidzas ar Z un Ž? Alfabēts ir jāpapildina!

Rūķis domāja arī par priekiem un bēdām. Kā dzīvē ir vairāk?

Kas to var pateikt? Dzīvē ir gan prieki, gan bēdas.

(Pēc Ē. Kūļa)

KLAUSĪŠANĀS TEKSTI

1. uzdevums.

Klausies un raksturo tēlus!

Metodisks komentārs: Pirmo reizi tekstu skolotājs izlasa un ar skolēniem pārrunā tā saturu, tad skolotājs formulē uzdevumu – saklausīt tēlus un tos raksturot – un lasa tekstu otro reizi.

Putni uzvar zvērus

Reiz lācis ar vilku gāja gar zīlītes ligzdu. Vilks, rādīdams lācim ligzdu, teica: „Re, kur zīlītes pils!” Lācis uz to atbildēja: „Tā jau nav nekāda pils, bet vienkārši būda.”

Zīlīte par to ļoti apvainojās un uzaicināja zvērus karot ar radījumiem, kas lido pa gaisu. Lācis ar vilku tam piekrita, jo par savu uzvaru viņi nešaubījās. Lācis gāja pie visiem zvēriem un pateica, lai rītā sagatavojas kaujai.

Zvēri iecēla lapsu par vadoni un norunāja tā: kad lapsa nolaizīšot savu muguru, tad visiem esot jābēg.

Zvēru norunu noklausījās pūce un paziņoja to putniem.

Otrā dienā, kad sākās kauja, sirsenis uzlaidās lapsai uz muguras un iedzēla. Lapsa no sāpēm iekliedzās un nolaizīja sāpīgo vietu. Zvēri, to redzēdami, aizbēga, jo tā bija norunātā zīme, un cīņa izjuka.

Tā putni zvērus uzvarēja, bet lācim bija visu putnu priekšā zīlītei jāatvainojas.

(Latviešu tautas pasaka)

2. uzdevums.

Klausies un atzīmē pareizo atbildi!

Metodisks komentārs: Tā kā 6. darba lapā (sk. 1. pielikumu) ir doti arī apgalvojumi, tad ieteicams tekstu lasīt tikai vienu reizi. Lasīšanas laikā skolēniem jāprot koncentrēties un atzīmēt pareizo atbildi tabulā. Ja skolotājs, novērtējot situāciju, uzskata, ka teksta uztvere pēc vienas lasīšanas reizes var būt apgrūtināta, tekstu drīkst lasīt arī divas reizes. Tekstu izlasa pirmo reizi un pārrunā tā saturu, tad lasa atkārtoti ar uzdevumu saklausīt informāciju un atzīmēt darba lapā.

Reiz runcītis Tuncītis saņēma vēstuli no tantes Austrālijā. Pagrozījis aploksni ķepās, paostījis marku un kārtīgi izpētījis savādi aprakstīto lapiņu aploksnes iekšpusē, runcītis jautāja pulksteņa dzeguzei: „Paklau, kas tie par jocīgiem rakstiem? Vai tā ir glezna?”

„Iespējams,” atbildēja dzeguze. „Bet visdrīzāk tā ir dzeja.”

Tā kā dzeguzes atbilde runcītim nešķita pietiekami pārlicinoša, viņš nolēma, ka pēdējais laiks iet skolā, lai nenonāktu tik muļķīgā situācijā.

Skolā runcīti negribēja uzņemt, jo viņš bija vēl mazs, un kaķi skolā nemācās.

Bet tad Tuncītis parādīja skolotājam tantes vēstuli, un viņa saprata, ka kaķēnam tomēr jāiemācās lasīt.

Kopš tā laika runcītis Tuncītis sāka iet skolā.

Kad Tuncītis iemācījās lasīt, viņš saprata, ka vēstule nemaz nav latviešu, bet gan angļu valodā.

3. uzdevums.

Klausies un izdomā nobeigumu!

Raksturo tēlus (DB 66. un 67. uzdevums)!

Lapsa un runcis

Reiz runcis, sastapdams lapsu, domā: „Stāsta, viņa esot ļoti viltīga un pasauli labi pazīstot. Būs man ar viņu jāiepazīstas, visas mākslas no viņas jāiemācās.”

Viņš piegāja pie lapsas, paklanījās tai un teica: „Labdien, lapsas kundze! Kā klājas šinīs grūtajos laikos?” Bet lapsa bija ļoti lepna, viņa apskatīja runci no galvas līdz ķepām, nodomāja: „Vai maz vērts ar viņu runāt?” Un beidzot piebilda: „Ak tu, peļu junkurs, podu laiža tāds, kā tu iedrošies nākt man klāt un ar mani runāt? Nu, cik gudrs tu esi, ko saproti, ko mācījies?”

„Es protu tikai vienu mākslu, lapsas kundze,” runcis pazemīgi atbildēja.

„Nu saki – kas tā ir par mākslu?”

„Kad suņi man dzenas pakal, es protu no viņiem izbēgt kokā.”

„Tad nu gan māksla – un tik vien!” lapsa nosmējās. „Nu, es protu vairāk nekā simt mākslu kā savus četrus pirkstus, bez tam man vēl pilns maiss visādu niķu ... Bet lai jau nu, lai, iesim abi kopā, aiz žēlastības es tev iemācīšu, kā īsti vajag no suņiem izvairīties.”

Tikko lapsa to bija izteikusi, te – kur gadījušies, kur nē – parādās suņi ...

(Latviešu tautas pasaka)

ATSTĀSTĪJUMU TEKSTI

1. Atstāstījums tuvu tekstam.

Dāvana

Marčs apsēdās krēslā un sāka apskatīt slimo draugu. Jancis bija kļuvis bāls. Lūpas arī bija bālas un sausas. Marčs iebāza roku svārku kabatā un centās kaut ko lielu izvilkt. No kabatas izvēlās liels un dzeltens apelsīns. Marčs nolika dāvanu uz krēsla. Pats uz pirkstu galiem devās prom. Taču durvis bez trokšņa nevarēja atvērt. Jancis pamodās un ieraudzīja sulīgo augli.

Tai brīdī noklaudzēja durvis. Marča istabā vairs nebija. Jancis silti raudzījās uz drauga dāvanu.

(Pēc Valda „Staburaga bērniem”)

2. Brīvais atstāstījums.

Kā smaržo Latvija?

Katram gadalaikam Latvijā ir sava smarža. Pavasaros smaržu ir visvairāk. Pirmās sāk ziedēt zilās vizbulītes un dzeltenās purenes. Pēc tam Latviju pārņem ievu un ceriņu smarža. Cik salda ir ābeļziedu un ķiršu ziedu smarža!

Vasara sākas ar liepu ziedēšanu. Tad smaržo ne tikai laukos, bet arī Rīgas un Liepājas parkos un alejās. Ne velti Liepāju sauc par liepu pilsētu. Reibinoši smaržo kartupeļu lauki. Pēc tam lauku māju un pilsētu puķu dobēs sāk ziedēt samtenes, kliņģerītes un citas puķes. To ir tik daudz! Katram kaut reizi mūžā ir gadījies saost arī nopļautas zāles un labības smaržu. Kas notiktu, ja šo smaržu nebūtu? Vai arī tad tu teiktu, ka Latvija ir skaista?

Diagnosticējošie un pārbaudes darbi

DIAGNOSTICĒJOŠAIS DARBS

Diagnosticējošā darba mērķis ir noteikt skolēnu valoddarbības pieredzi, lai, sākot jauno mācību gadu, skolotājs var plānot profesionālo darbību atbilstīgi skolēnu vajadzībām un spējām.

1. uzdevums.

Skolotājs lasa katru teikumu, skolēnu uzdevums ir klausīties un lasīšanas laikā ievilkt X atbilstīgā ailē 1. darba lapas 1. uzdevuma tabulā (sk. 1. pielikumu). Skolēni iepriekš tiek brīdināti, ka teikumi netiks atkārtoti.

1. Par to, ka atkal pagājusi viena vasara, liecina pilādžu sārto ogu ķekari un sēņu pilnie meži.
2. Par skolas gada sākumu var spriest pēc tā, kāda rosība sākusies skolās.
3. Jaunais skolas gads atnācis ar vairākiem jaunumiem.
4. Visiem skaidrs, ka piektnieks vairs nav mazs.
5. Šajā mācību gadā arī latviešu valodas grāmatā daudz jaunumu.
6. Lasāmo tekstu ir daudz vairāk, un tie kļuvuši garāki.
7. Mācību uzdevumi ir kļuvuši sarežģītāki un interesantāki.

2. uzdevums.

Skolēns lasa 1. darba lapas 2. uzdevuma tekstu un izvēlas vienu no iekavās dotajiem vārdiem. Izvēlēto vārdu apvelk.

3. uzdevums.

Skolēns klausās vārdu savienojumus un tos pēc dzirdes pieraksta.

mācīties skolā, lasīt grāmatu, rakstīt vēstuli, zīmēt rudeni, plānot laiku, domāt par brīvlaiku; saulaina vasara, zeltains rudens, jaunas zināšanas, priecīgs prāts

4. uzdevums.

Skolotājs piedāvā izvēlēties vienu no tematiem un uzrakstīt par to trīs/ piecus teikumus. Tematus skolotājs uzraksta uz tāfeles.

1. Ko vēlos iemācīties jaunajā mācību gadā?
2. Kas mainījies manā dzīvē pēc vasaras?
3. Es varu jūs pārsteigt...

Diagnosticējošā darba uzdevumu kritēriji un tiem atbilstīgi punkti.

Uzd. nr.	Vērtēšanas kritēriji	Pareizi		Nepareizi		
1.	Spēja uztvert teikumā izteikto domu, to saprast, salīdzināt ar apgalvojumu.	6 (par katru pareizu apgalvojumu 1 punkts)		0		
2.	Prasme lietot pareizas vārdu formas teikumā.	6 (par katru pareizu atbildi 1 punkts)		0		
3.	Spēja uztvert lasītu tekstu un to pierakstīt.	5 punkti, ja nav nevienas kļūdas.	4 punkti, ja ir 1 vai 2 kļūdas.	3 punkti, ja ir 3 kļūdas.	2 punkti, ja ir 4 kļūdas.	2 punkti, ja ir 5 vai 6 kļūdas; ja kļūdu ir vairāk – 0 punktu.
4.	Spēja veidot teikumus par doto tematu un tos pierakstīt.	10 punkti, ja uzrakstīti 5 gramatiski pareizi un tematiski saistīti teikumi.	8 vai 9 punkti, ja uzrakstīti 5 tematiski saistīti teikumi, ir līdz 5 gramatikas kļūdas.	7 vai 6 punkti, ja uzrakstīti 5–3 tematiski saistīti teikumi, ir 5–6 gramatikas kļūdas.	5 vai 4 punkti, ja uzrakstīti 3 tematiski saistīti teikumi, ir 5–7 gramatikas kļūdas.	3–1 punkts, ja uzrakstīts mazāk par 3 teikumiem, ir vairāk kā 7 kļūdas. 0 punktu, ja darbs nav paveikts.

Vērtējuma skala

Skolēnu darbs tiek vērtēts pēc kopīgā punktu skaita.

Punkti	23–20	19–13	12–5	4–1
Vērtējums	izcili	labi	viduvēji	vāji

1. pārbaudes darbs.

Pārbaudes darba mērķis – pārlicināties par skolēnu zināšanām un prasmi tās izmantot, nosakot saziņas mērķi, šķirot oficiālo saziņu no neoficiālās saziņas, lietojot saziņā salīdzinājumus.

Sk. 4. darba lapu (1. pielikums).

Pārbaudes darba vērtēšanas kritēriji un tiem atbilstīgi punkti.

Uzd. nr.	Vērtēšanas kritērijs	Punktu skaits, ja atbildēts pareizi *Par katru kļūdu tiek samazināts vērtējums par vienu/diviem punktiem	Punktu skaits, ja atbildēts nepareizi
1.	Prasme noteikt saziņas mērķi.	5	0
2.	Prasme šķirt oficiālo un neoficiālo saziņu un izvēlēties atbilstīgas frāzes.	6	0
3.	Prasme atpazīt dažādus saziņas līdzekļus.	8	0
4.	Prasme izvēlēties salīdzinājumus un vienu no tiem iesaistīt atbilstīgā situācijā.	5	0

Vērtējuma skala

Punkti	24	23,22	21,20	19–17	16–14	13–11	10–8	7–5	4–2	1
Balles	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1

2. pārbaudes darbs.

Pārbaudes darba mērķis – pārbaudīt skolēnu prasmi patstāvīgi strādāt ar tekstu, analizēt teikumus teikuma locekļus un veidot vēstules tekstu.

Sk. 8. darba lapu (1. pielikums).

Pārbaudes darba vērtēšanas kritēriji un tiem atbilstīgi punkti.

Uzd. nr.	Vērtēšanas kritērijs	Punktu skaits, ja uzdevums veikts pareizi	Punktu skaits, ja uzdevums nav veikts
1.	Prasme veikt atbilstīgos mācību uzdevumus		
1.1.	Prasme saskatīt teksta noskaņu un to atklāt vienā teikumā.	5	0
1.2.	Prasme raksturot tēlus tekstā.	5	0
1.3.	Prasme uztvert un izprast teksta saturu un pabeigt teikumus.	5 (par katru teikumu viens punkts)	0
1.4.	Prasme saskatīt teikumus teikuma gramatisko centru un to atbilstīgi pasvītrot.	4 (par katru teikumu viens punkts)	
1.5.	Prasme atrast atbilstīgo teikumu, pasvītrot tajā teikuma palīglocekļus.	1	0
2.	Vēstule atbilst tās veidošanas prasībām.	2	0
2.1.	Vēstulē atklāti izvirzītie nosacījumi.	2	0
3.	Valodas lietošanas prasme		
3.1.	Vārdu krājums.	Daudzveidīga leksika, labs stils. 3	Mazs vārdu krājums, stila kļūdas. 1
3.2.	Ortogrāfijas un interpunkcijas lietošana.	0 vai 1 kļūda – 3 2–4 kļūdas – 2 5 vai 6 kļūdas – 1 7 un vairāk – 0	
4.	Darba kultūra		
4.1.	Rokraksts.	Glīts rokraksts. 3	Neglīts rokraksts, ir svītrojumi. 1
4.2.	Darba noformējums.	Darbs noformēts estētiski. 3	Darbs paviršs, sasteigts. 1

Vērtējuma skala

Punkti	36,35	34,33	32,31	30–29	28–26	25–22	21–18	17–14	13–9	8–1
Balles	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1

3. pārbaudes darbs.

Pārbaudes darba mērķis – sistematizēt skolēnu zināšanas un prasmes un vērtēt skolēnu valodas, komunikatīvo, sociokultūras kompetenci un valodas mācīšanās kompetenci.

Sk. 9. darba lapu (1. pielikums).

Pārbaudes darba vērtēšanas kritēriji un tiem atbilstīgi punkti.

Uzd. nr.	Vērtēšanas kritērijs	Pareizi	Daļēji pareizi * Punktu skaitu par daļēji pareizu atbildi skolotājs var brīvi variēt atbilstīgi skolēna individuālajai izaugsmei	Nepareizi
1.1.	Prasme uztvert teksta saturu un ievietot atbilstīgus vārdus pareizās gramatiskajās formās.	5	4–2	0
1.2.	Prasme saskatīt trīs teikumus gramatiskos centrus un tos atbilstīgi pasvītrot.	3	2 vai 1	0
1.3.	Prasme lietot īpašības vārdus kopā ar lietvārdiem.	3	2 vai 1	0
1.4.	Prasme izteikt domu trīs teikumos atbilstīgi tematam un ievērot apgūtās interpunkcijas un ortogrāfijas normas.	5	4–2	0
2.	Prasme veidot teikumus atbilstīgi jautājumiem, uz kuriem atbild vārdi teikumus.	3	2 vai 1	0
3.	Prasme analizēt saziņas situāciju, uztvert saturu un to turpināt, noteikt saziņas partnerus.	5	4–2	0
4.	Prasme lietot jaunus vārdus atbilstīgās gramatiskajās formās, papildinot teikumus.	5	4–2	0
5.	Prasme uztvert izteicienā ietvertu nozīmi un pateikt citiem vārdiem.	3	2 vai 1	0
	Darbs noformēts precīzi, glīti rokkraksts.	3	2 vai 1	0

Vērtējuma skala

Punkti	35	34–30	29–26	25–23	22–19	18–15	14–7	6–3	2	1
Balles	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1

Pareizrunas vingrinājumi

1. Vingrinājums skaņu [uo], [o], [ō] pareizrunai.

Jāzeps Osmanis

Dziesmiņa par mobilo telefonu

Modernais Pinokio
līdzī nēsā „Nokio”.
Kāpēc gan Pinokio
nēsā līdzī „Nokio”?
Pinokio ar „Nokio”
sazvanīt var Tokio!

To, ko var Pinokio,
var ikviens ar
„Nokio”!
Ja man būtu „Nokio”,
es zvanītu Pinokio:
– Hallo, Pinokio!
Sazvanīsim Tokio!

2. Vingrinājumi skaņu šauro un plato skaņu [e], [ē] pareizrunai.

1.

Vīks

Vēlējs veļ,
Cēlējs ceļ,
Šķēlējs šķeļ,
Dzēlējs dzeļ,
Pēlējs peļ,
Zēlējs zeļ.

Čīkstētājs čīkst,
Pīkstētājs pīkst,
Driktētājs drikt,
Nīkstētājs nīkst.

Pukstētājs pukst,
Čukstētājs čukst.
Kas kluksť?

Lējējs lej,
Rējējs rej,
Smējējs smeļ,
Blējējs blēj.

Minējs min,
Tinējs tin,
Šķinējs šķin,
Pinējs pin,
Zinējs zin,
Dzinējs dzin.

Skrējējs skrien,
Sējējs sien,
Brējējs brien,
Šļūcējs šļūc,
Rūcējs rūc,
Mūcējs mūc.

2.

Cik tecēju ciemiņos,
Ceļā cēlu cepurīti;
Ceļā cēlu cepurīti,
Ceļiniekus sveicināt.

(Z. Purvs.)

Ezīt's pukš, ezīt's pukš,
Ežu māte pukšķina,
Sīki mazi ezelēni
Pamperēt pamperēja.

(Latviešu tautasdziesma.)

3. Vingrinājumi garo un īso patskaņu pareizrunai vārdos.

Mēs gājām, gājām, gājām,
Līdz atnācām no mājām;
Mēs nācām, nācām, nācām,
Uz mājām atnācām.
(*B. Brice.*)

Pī, pī, pipari
Pabira pagaldē;
Pieskrēja pelīte,
Paoda piparu-pē!
(*A. Tomkalne.*)

Viens pa ceļu gāja,
Priekšā bija māja,
Iekšā kādu rāja,
Jo viņš nezināja,
Kura labā kāja,
Kura kreisā kāja,
Kura labā roka,
Kura kreisā roka.
(*O. Vācietis*)

4. Vingrinājumi dažādu līdzskaņu pareizrunai vārdos.

Viena pupa, otra pupa,
Cita resna, cita strupa,
Viena pupa, otra pupa,
Kopā iznāk pupu zupa.
(*Skaitāmpants.*)

Pankūciņas, pankūciņas,
Māmiņa cep pankūciņas.
Ātrāk skrieniet, kājas.
Smaržo visa māja!
(*B. Brice.*)

Čibu čabu čab,
Čibu čabu čab,
Lapas čab, lapas čab.
Piku paku pak,
Piku paku pak,
Lietiņš līst, lietiņš līst.
Klusi, klusi, klusi
Sēnes dīgst.
(*B. Brice.*)

Lietus krīt un krīt bez mitas,
Lietus krīt un nesasitas:
Piks, peks, puks, paks, poks!
(*J.Baltvilks.*)

Līsti, līsti, lietutiņ,
Lielām lāsēm,
Lai laukos labība
Līgot līgo!
Lai lopi laidarā
Lēkāt lēkā,
Lai labi ļaudis
Lepojas!
(*Latviešu tautasdziesma.*)

Vēlu, vēlu vakarā
Vēl vilnīši vizuļoja,
Vēl vilnīši vizuļoja
Ventā vēlu vakarā;
Vēl vilnīši vizināja
Vizbulīšu vainadziņu.
(*A. Tomkalne.*)

Urrā, urrā,
Rītā braukšu Rīgā,
Pārvediņu meitām
Kliņģeru vezumu.
Kas tā lielā, tai to lielo, kas tā mazā –
Tai to mazo.
(*Latviešu tautasdziesma.*)

Atminējumi

Darba burtnīca

4. uzdevums.

brīvlaiks, jūra, draugi, karstums, lauki, ogas, peldēt, prieks, saule, spēles

29. uzdevums.

grāmata/burtnīca, zīmulis, grāmata un burti, galds/skolas sols/krēsls

36. uzdevums.

Interesanti fakti par skolu.

Agrāk mācību stundas bija garākas. Skolēni mācījās, tikai klausoties skolotājā un uzdodot jautājumus. Pirmās mācību grāmatas bija latīņu valodā. Skolotāji lika bērniem daudz mācīties no galvas. Dažās valstīs skolas atrodas brīvā dabā. Ja skolas atrodas ļoti tālu, mācīšanās var notikt ar radio palīdzību.

a	g	r	ā	k	m	c	ī	b	u	s	t	n	d	i	j	o	l	ē	z	ņ	v	e	p
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24

48. uzdevums.

hokejs, golfs, bokss, teniss, bmx, sprints, biatlons

83. uzdevums.

Īsts draugs tevi nekad nepametīs.

103. uzdevums.

leduspuķe, lāstekā, sniegs, slēpes, sals, ledus, slidas, ragavas, sniegpārsla

105. uzdevums.

1. lāstekā 2. ezis 3. dūmi 4. uguns 5. sniegs 6. pārslas 7. upe 8. ķekatas 9. egle

109. uzdevums.

1. karogs 2. Baltijas valstis 3. Baltijas jūra 4. Igaunija 5. Kurzeme 6. Daugava 7. Rīga 8. Trīs 9. ES 10. Latviešu

146. uzdevums.

1. zinātkārs 2. melns 3. mazs 4. gudrs 5. slinks 6. stiprs

167. uzdevums.

šoferis, motocikls, sākums, ceļot, mājas, maršruts/sagatavoties..., šoseja; palikt, līkumi, vest, ejam, asfalts, aleja

Mācību grāmata

222. uzdevums.

mēneši; mēneša dienas; gadalaiki; zirgs un jātnieks; skudru pūznis